القرآن الكريم

ކީރިތި ޤުރްއާނުގެ

ތަފްސީރު

ޖަޢުފަރު ފާއިޒް

سُورَةُ الْكَهْفِ

سُورَةُ الْكَهْفِއަކީ މައްކީ ސޫރަތެކެވެ. މި ސޫރަތަކީ، ކީރިތި ޤުރްއާނުގައިވާ الْمِئِينُގެ ސޫރަތްތަކުގެ ތެރެއިން ފަސްވަނަ ސޫރަތެވެ.[173] الْمِئِينُގެ ސޫރަތްތަކަކީ، ދިގު ސޫރަތްތަކަށްވުރެން ކުރުވެފައި، ސަތޭކަ އާޔަތަށްވުރެން ދިގު ސޫރަތްތަކެވެ. މި ސޫރަތުގައި ވަނީ (110) ސަތޭކަ ދިހަ އާޔަތެވެ. އަދި (12) ބާރަ رُكُوعُއެވެ. މި ސޫރަތަކީ، ކީރިތި ޤުރްއާނުގެ (18) އަށާރަވަނަ ސޫރަތެވެ.

މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވީ سُورَةُ الْغَاشِيَةُއަށް ފަހުގައެވެ. އަދި މި ސޫރަތަށް، سُورَةُ الْكَهْفِގެ ނަމުން ނަންދެވުނީ، ކަހްފު ބާގައިގެ މީހުންނާއި އެބައިމީހުންގެ ދަތުރުގައި ހިނގައިދިޔަ އިބްރަތުން ފުރިގެންވާ ހާދިޘާތަކުގެ ވާހަކަ، މި ސޫރަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިފައި ވާތީއެވެ.

މި ސޫރަތް ފެށިފައި ވަނީ، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىއަށް ޙަމްދު ޘަނާއާއި ތަޢުރީފު ދަންނަވައި، އެ إِلٰهُގެ މަތިވެރިވަންތަކަމާއި، ޖާހްވަންތަކަމާއި، ކިބްރިޔާވަންތަކަން ބަޔާންކުރުމުގެ ސިފަތަކުގެ ތެރެއިން ސިފައެއްކަމުގައިވާ «الْحَمْدُ لِلَّهِ» މި ސިފައިންނެވެ!

ވުމާއެކު، މި ސޫރަތަކީ އެ ސިފައިން ފެށިފައިވާ ފަސް ސޫރަތުގެ ތެރެއިން އެއް ސޫރަތެވެ. އަނެއް ހަތަރު ސޫރަތަކީ: سُورَةُ الفاتحةُއާއި، سُورَةُ الْأَنْعَامُއާއި، سُورَةُ سَبَأއާއި، سُورَةُ فَاطِرُއެވެ.[174]

173- مَوْقِعُ الْمُصْحَفِ الإِلْكْتْرُونِي التَّعْرِيفُ بِالسُّوَر
174- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދަންނާށެވެ! މާތްކަލާނގެ މަތިވެރިވަންތަކަމުގެ ވެރި، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އެއްކަލައުވަންތަކަން ތެދުކަން ޒާހިރުކުރެވުނު، ހުރިހައި އަޑުތަކެއް، ހަމަހިމޭނުވެ، އެ إِلٰهَ އަށް ޚާޟިޢުވެވުނުމުގެ އަޑުތައް މިސްކީންކަމުގެ ހިތްވަރުގައި އަޑަގަންނަވައި، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެއްކަލައުވަންތަކުރުމުގެ އަޑުތައް ސާބިތުކަންދެއްވުމުގެ ގޮތުން ނުހަނު އިބުރަތްތެރި ތިން ވާހަކައެއް، މި ސޫރަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިފައި ވެއެވެ.

އޭގެ ތެރެއިން ފުރަތަމަ ވާހަކައަކީ، ކަހްފު ބައިގެ މީހުންގެ ވާހަކައެވެ. ކަހްފު ބައިގެ މީހުންނަކީ، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް އީމާންވެގެން ތިބި ޒުވާނުންގެ ބައެކެވެ. ދީނާއި އަޤީދާގެ ދިފާޢުގައި، އެބައިމީހުން ވިހައި ބޮޑުވި ރަށް ދޫކޮށް، ރަށްބޮޑުގައިހުރި ފުރިހަމަ ޒަމާނަކަށްއެއްގެ ތަނަވަސްކަން ވަރަށް ފިލާން ޖެހުނު މީހުންނެވެ. އަދި އެ ޒަމާނަކަށް ވަނުމަށް ފަހު ނުހަނު ގަދަ ނިންޖެއް އެބައިމީހުންނަށްޖެހި، އެ ނިދިގައި ތިން ސަތޭކަ ނުވަ އަހަރު ވާންދެން އެބައިމީހުން ތިއްބެވެ.

ދެވަނަ ވާހަކައަކީ، އިލްމު ހުސްނިވަޖެއިގެތުވަން ބޭކަލެއް، خِضْرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ގެ އަރިހުގައި ނުހަނު ތަވާޟުޢުވެރިކަމާ އެކު مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ ކުރެއްވި ދަތުރުފުޅުގައި ހިނގައިދިޔަ އިބުރަތުން ފުރިގެންވާ ޢަޖާއިބުތަކުގެ ވާހަކައެވެ.

ތިންވަނަ ވާހަކައަކީ، ޛުލްޤަރުނައިނި ރަސްގެފާނުގެ ވާހަކައެވެ. އެ ރަސްގެފާނަކީ، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެ ދީ ރަސްކަމުގެ މަސްހޫދާއި މަގުރިބުގެ ވެރިކަން ދެއްވި މުއުމިން ދީ ރަސްކަމުގެ ތެރެއިން އެއް ރަސްކަލެކެވެ.[175]

175- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

މި ޖިސް ވާހަކައަށް ފަހު، މި ސޫރަތުގައި ވަނީ، ދުނިޔޭގެ ހަޔާތުގެ ދަރުގައިޖަހި ބޭކާރުވެގެންދާ މިންގެ ވާހަކައެވެ. އަދި ޒުހާދަމް ދުވަހުން ހިނގާނެ ބައެއް ބިރުވެރި ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވައި، އެ ވާހަކަތަކުން މީސްތަކުން ބިރުވެރިކުރައްވައިދެއްވި ވެސް ވެއެވެ. އަދި އާޚިރަތް ދުވަހުން، މުއުމިނުންނަށް ލިބޭނެ މަތިވެރި ދަރަޖައިގެ ވާހަކައާއި، ކާފިރުންނާމެދު ކަންތައްކުރެވޭނެ ނިކަމެތި ގޮތުގެ ވާހަކަ ވެސް މި ސޫރަތުގައި ވެއެވެ.

އަދި، الله ﷻ ގެ ވަޙީ ބަސްފުޅުތައް ޙިކުމަތް ޖަހައި ކަނޑުގެ ޖާނުގަނޑު ދުވަހު ކަޅުގަޔަށް ފެތޭ، އަދި އެ ކަނޑު ހުސްވުމުން އިތުރު އެހެން ކަނޑެއް ޖެހޭނު ކަޅުގަޔަށް ވިޔަސް، އެ إِلٰهُ ގެ ވަޙީ ބަސްފުޅުތަކަށް ޙިކުމް ހުސްނުވާނެ ކަމެވެ، މި ސޫރަތުގައި އަންގަވައިދެއްވައި ފައެވެ.

އަދި މި ސޫރަތް ނިންމަވައިލައްވައިދެއްވީ ވަނީ، الله ﷻ އެއްކަލައުވަންތަކަމާއި، އެ إِلٰهَ އަށް ޝިރުކުކުރުމުން އެއްކިބާވުމާ ބެހޭ ގޮތުން، ސާލިޙު އަމަލުކުރުމުންނާއި ދުލިހިބުކަން އަންގަވައި، އެ إِلٰهُ ބާވައިލައްވައިދެއްވި ވަޙީއާ އަމުރުފުޅުތަކަށް.[176]

އަދި މި ސޫރަތުގެ އިސްތިކާރާއި ފަޟީލަތާ ބެހޭ ގޮތުން، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހުން أَبُو الدَّرْدَاء رضي الله عنه ރިވާކުރެއްވިއެވެ. «مَنْ حَفِظَ عَشْرَ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ سُورَةِ الْكَهْفِ عُصِمَ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ»[177] މާނައީ: "سُورَةُ الْكَهْفِ ގެ ފުރަތަމަ ދިހަ އާޔަތް ހިފްޒުކުރާނެ މީހާ، ދައްޖާލުގެ ފިތުނައިން ރައްކާތެރިކުރެއްވޭނެއެވެ."

176– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
177– مَوْقِعُ الْمُصْحَفِ الْإِلِكْتْرُونِي– التَّعْرِيفُ بِالسُّوَرِ

އަދި އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި ވެއެވެ. «مَنْ حَفِظَ عَشْرَ آيَاتٍ مِنْ سُورَةِ الْكَهْفِ عُصِمَ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ»[178] މާނައީ: "سُورَةُ الْكَهْفِ ގެ ކޮންމެ ދިހަ އާޔަތެއް ނަމަވެސް ހިތުދަސްކޮށްފި މީހާ ދައްޖާލުގެ ފިތުނައިން ރައްކާތެރިކުރައްވާނެއެވެ."

އަދި އެހެން ޙަދީޘްފުޅެއްގައި ވެއެވެ. އެއްރެއަކު، ގޭގައި އިނދެގެން މީހަކު سُورَةُ الْكَهْفِ ކިޔަވަމުން ދަނިކޮށް އޭނާގެ އަސް ބިރުގަންނަ ކަން އޭނާއަށް ފެނުނެވެ. ދެން، އެ އަސް ބިރުގަތީ ހިއްވިގެން ބަލާލި ހިނދު އޭނާއަށް ފެނުނީ، ވިލާގަނޑެއް ކަހަލަ އެއްޗެއް އޭނާއާ ކައިރިވަމުން އަންނަނީއެވެ. ދެން ހެނދުނުވުމުން، އެ މީހާ رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހުގައި ދަންނަވާލުމުން ޙަދީޘްފުޅުކުރެއްވިއެވެ. «تِلْكَ السَّكِينَةُ نَزَلَتْ لِلْقُرْآنِ»[179] މާނައީ: "ވިލާގަނޑެއް ކަހަލަ އެއްޗެއްގެ ޝަކުލުގައި އެ ފެނުނީ، ސަކީނާ ޤުރުއާން ކިޔެވުމުގެ ސަބަބުން ބާވައިލެއްވުން ހިފާޒަތްކަމާއި ރަޙްމަތާއި ހިތްހަމަޖެހުމެވެ."

އަދި ވެސް އެހެން ޙަދީޘްފުޅެއްގައި ވެއެވެ. «مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ أَضَاءَ لَهُ مِنَ النُّورِ مَا بَيْنَ الْجُمُعَتَيْنِ»[180] މާނައީ: "ހުކުރު ދުވަހު ކަހްފު ސޫރަތް ކިޔަވައިފި މީހަކަށް، ޖެހިގެން އަންނަ ހުކުރު ދުވަހާ ހަމައަށް އަލިކަންދެނިވި ނޫރެއް ލިބިގެން ވެއެވެ." އެހެންކަމުން، އޭނާގެ ގުނާހުތަކުން އަޑިކަމާއި، އުޖާލާކަމާއި، ވިދާ ބޮޑުވެވެ. މުފައްސިރުން، އެ ކަލަ ނޫރުގެ މާނައަކީ އަދި ކަބުރު ހުކުރު ދުވަހަކު މި ސޫރަތް ކިޔަވައިފި ނަމަ، އުޚްރަވީ ދުވަހުގައި، ބައްޕާގެ މަގުން ދުރުކުރެއްވި، ރައްކާތެރިކުރުމަށް ސަބަބުވާނޭ ކަމަށް ޢަޤީދާ، اللهُ ﷻ އެ މީހަކަށް ދެއްވާނެއެވެ.

178- مَوْقِعُ الْمُصْحَفِ الْإِلِكْتْرُونِي- التَّعْرِيفُ بِالسُّوَرِ
179- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّد عَلِي الصَّابُونِي
180- التَّفْسِيرُ الْوَاضِحُ لِلدَّكْتُور مُحَمَّدِ الْحِجَازِي

މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

الله ﷻ އެ ދެ ބަޔާންކުރެއްވުމުން ރިވާކުރެއްވި، ابْنُ عَبَّاسٍ ﵄ ވިދާޅުވިއެވެ. الله ﷻ ގެ ރަޙްމަތުން، مُحَمَّدُ ﷺ ރަސޫލުކަމުގައި ފޮނުއްވުމުން، އެ ރަސޫލާއަށް ދެއްވުން ނަބިއްޔާއި ރަސޫލުކަމުގެ ޝަރުޠުތަކާ ބެހޭ ގޮތުން ސުވާލުކުރެވުން، އެ ރަސޫލާ ގެންނެވި ރިސާލަތުގެ ސައްޙަކަމުގެ ތަޙުޤީޤުކުރުމަށް ބަލައި، ދެ މީހުންގެ ވަފުދެއް މަދީނާގައި ތިބި ޔަހޫދީންގެ އިލްމުވެރިންގެ ގާތަށް ފޮނުވުމަށް މައްކާގެ މުޝްރިކުން ނިންމިއެވެ. އެ ދެ މީހުންނަކީ النَّضْرُ بْنِ الْحَارِثُއާއި، عُقْبَة بْنِ أَبِي مُعِيطުއެވެ.

އަދި، ޔަހޫދީ ރަސޫލާއާ ގުޅޭ ގޮތުން ޔަހޫދީންނާ ސުވާލުކުރަން މައްކާގެ މުޝްރިކުން ނިންމި ސަބަބަކީ، ޔަހޫދީންނަކީ ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންކަމުން ވުމުން، ނަބިއްޔާއި ރަސޫލުންނާ ބެހޭ ގޮތުން މައްކާގެ މުޝްރިކުންނަށް ވުރެ ބޮޑަށް އިލްމު ޔަހޫދީންގެ ކިބައިވާނީއެވެ. ދެން، އެ ދެ މީހުން މަދީނާއަށް ގޮސް، ޔަހޫދީންގެ އިލްމުވެރިންނާ ބައްދަލުކޮށް، ޔަހޫދީ ރަސޫލާގެ ސިފަފުޅުތަކާއި، އެ ރަސޫލާ ދައްކަވާ ބައެއް ވާހަކަފުޅުތަކުގެ ޚަބަރު ޔަހޫދީންގެ އިލްމުވެރިންނަށް ކިޔައިދިނެވެ.

ދެން، އެ ދެ މީހުން ދެއްކި ވާހަކަތަކުގެ އަޑު އެހުމަށް ފަހު، ޔަހޫދީންގެ އިލްމުވެރިން ބުންޏެވެ. ތިޔަބައިމީހުން މައްކާއަށް އެނބުރި ގޮސް، އަހުރެމެން މި ބުނާ ތިން ސުވާލު، ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ސިފަކޮށްދިން ނަބިއްޔާއާ ކުރާށެވެ! އަދި އެ ނަބިއްޔާ އެ ސުވާލުތަކުގެ ޖަވާބުދެއްވައިފި ނަމަ، އެ ނަބިއްޔާ އެ ދައްކަވަނީ މުޅިން ހަމަ ތެދު ވާހަކަފުޅެވެ. އަދި އެ ސުވާލުތަކުގެ ޖަވާބުނުދެއްވައިފި ނަމަ، އޭނާ ދޮގުވެރިއެކެވެ. ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފެންނަ ގޮތަކަށް އެ މީހާއާމެދު ކަންތައްތައް ކުރާށެވެ!

މި ފަދައިން ބުނުމަށް ފަހު، ޔަހޫދީންގެ އިސްވެރިން، މައްކާއިން އައި ދެ މީހުންނަށް އެ ތިން ސުވާލު ކިޔައިދިނެވެ.

ފުރަތަމަ ސުވާލީ، ކުރީގެ ޒަމާނެއްގައި އަމިއްލަ ކަން ދޫކޮށް، ދީނަށް ޓަކައި ހިޖުރަތްކުރި ކުއްލިން ޖުވާނުންގެ ވާހަކައާއި، އެބައިމީހުންނަށް ވިއްދުމުގެ ވާހަކަ ވިދާޅުވެދެއްވުމަށް އެދުނެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، އެ ޖުވާނުންގެ ވާހަކައަކީ ނުހަނު ގިނަގުނަ ޢަޖައިބުތަކުން ފުރިގެންވާ ވާހަކައެކެވެ.

ދެވަނަ ސުވާލީ، ދުނިޔޭގެ މަޝްރިޤާއި މަޣްރިބުގައި ދަތުރުކުރި ބޮޑު ދަތުރުވެރިޔާއި، އެ ދަތުރުތަކުގައި އޭނާއަށް ބައްދަލުވި ކަންތައްތަކުގެ ޚަބަރުތައް ވިދާޅުވެދެއްވުމަށް އެދުނެވެ.

ތިންވަނަ ސުވާލީ، ރޫޙާނައިގެ ވާހަކައިން ޚަބަރުދެއްވުމަށް އެދުނެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، އެ ދުވަހުން މައްސަލައަށް އެނބުރި އައިސް ޔަހޫދީންގެ ދެއްކި ވާހަކަތަކާއި، ޔަހޫދީ ޙަބްރާގެ އަރިހަށް ހުށަހަޅުމަށް އެބައިމީހުން ބުނެދިނި ތިން ސުވާލު މައްކާގެ ބޮޑުންނަށް ކިޔައިދިނެވެ.

ދެން، މައްކާގެ ބޮޑުން، ޔަހޫދީ ޙަބްރާގެ އަރިހަށް ގޮސް އެ ތިން ސުވާލު ހުށަހެޅުމުން ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ ސުވާލުތަކުގެ ޖަވާބު ބަލައި މާދަމާ އަންނާށެވެ! ނަމަވެސް، އެ ފަދައިން ވިދާޅުވިއިރު، إِنْ شَاءَ اللهُ މި ފަދައިން ވިދާޅުވާކަށް ހަނދުމަފުރެއްސެވިއެވެ. އެހެންކަމުން، ކޮންމެ ދުވަހަކު ވެސް އެބައިމީހުން އައުމުން މާދަމާ އަންނާށެވެ. އަދި ވަޙީ ބާވައެއް ނުދެއްވައެވެ. މި ފަދައިން ވިދާޅުވެއެވެ.

އެ ގޮތަށް ދެ ހަފްތާ ވާންދެން ވަޙީބާވައިލެއްވުން ލަސްވުމަށް ފަހު، އެ ސުވާލުތަކުގެ ތެރެއިން ފުރަތަމަ ސުވާލުގެ ޖަވާބު މި ސޫރަތުގެ ނުވަވަނަ އާޔަތުން ފެށިގެން ސައްބީސް ވަނަ އާޔަތުގެ ނިޔަލަށް އަދި ދެވަނަ ސުވާލުގެ ޖަވާބު މި ސޫރަތުގެ އަށްޑިހަ ތިންވަނަ އާޔަތުން ފެށިގެން ނުވަދިހަ އާޔަތުގެ ނިހާޔަތަށް ނުހަނު ތަފްސީލުކޮށް ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި ތިންވަނަ ސުވާލުގެ ޖަވާބުގައި އެންގެވިއެވެ. “އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ރޫޙަކީ، ހަމައެކަނި، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ވެރި إِلٰهُގެ ދެނެވޮޑިގަތުމުގެ ތެރެއިންވާ އެއްޗެކެވެ. އަދި އިލްމުގެ ތެރެއިން ވަރަށްކުޑަ މިންވަރެއް މެނުވީ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވައިދެއްވާފައެއް ނުވެއެވެ.” މި ވާހަކަ ބާވައިލެއްވީ، سُورَةُ الْإِسْرَاءِގެ އަށްޑިހަ ފަސްވަނަ އާޔަތުގައެވެ.[181]

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އިސްމުފުޅުގެ ބަރަކާތުން ފަށަމެވެ. އެއީ، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ބަސްފުޅުން ވާގިއެރުމުން، މި އަގާ ޤުރާން މި ގަސްތޮކާތަ ޚަތަ ބަލަހާ ނިމުމަކާން ބާނާދެން އެ ކަމުގައި ދުރުހުރުމުގެ ހެއް ޝަރީޢަތް ދެއްވައި މި ބަޔަކު ޤަބޫލުކުރެއްވުން އަދި ބާރުގައެވެ. اللهُ سُބْحَانَهُ وَتَعَالَى އީ، އެ إِلٰهަށް ޙަމްދުކަމާ އަޅުންނަގާއި، ޙަމްދުކަމާ އަޅުންނަށާ އަދި އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކުންނަށް، ދުނިޔޭގައި ކާމިޔާބު ނިޢުމަތްތައް ދެއްވާ، ރަޙްމާނުވަންތަ إِلٰهެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި މުއުމިނުންނަށް، އެ إِلٰهަށް ރަޙްމަތްކަމު އަޅުންނަށް، އާޚިރަތުގައި ނުހަނު ޚާއްޞަވެގެން ރަޙީމުވަންތަ إِلٰهެވެ.

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ عَلَىٰ عَبْدِهِ ٱلْكِتَٰبَ وَلَمْ يَجْعَل لَّهُۥ عِوَجَا ۜ ﴿١﴾

181- صَحِيحُ الْإِمَام مُسْلِم

﴿1﴾ އެންމެހައި ރިވެތި ޙަމްދާއި ޘަނާއާއި ތަޢުރީފު ޙައްޤުވެގެންވަނީ، ހަމައެކަނި ﷲ ﷻއަށެވެ. އެއީ، ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ﷻއީ، ފައުޅުވެގެންވާ ނިޢުމަތްތަކާއި ފޮރުވިގެންވާ ނިޢުމަތްތަކުގެ ވެރި، إِلٰهއެވެ. ވުމާއެކު، ކޮންމެ ނިޢުމަތެއް ލިބުނީ އެ إِلٰهُ ދެއްވުމުންނެވެ. އަދި، ﷲ ﷻއީ، އެ إِلٰهُގެ އަޅާ އަދި، ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺގެ މައްޗަށް، ކީރިތި ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވި إِلٰهއެވެ. އަދި ޚަލްޤުތަކުންނަށް ޓަކައި، ﷲ ﷻ ބާވައިލެއްވި އެންމެ ފަހު ފޮތް، ކީރިތި ޤުރުއާން، އެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުން ކަމީ، އެ ރަސޫލާއަށް ދެއްވުން އެންމެ މަތިވެރި ޝަރަފެކެވެ. އަދި، އެ ޤުރުއާނުގައިވާ ގޮތަށް [illegible] މީހަކު، ޙައްޤުގެ މަގުން އެއްކިބާކޮށް، އެ މީހާ [illegible] އެއްވެސް [illegible] އަދި ނުސީދާކަމެއް ވިޔަސް، އެ ފޮތުގައި، ﷲ ﷻ ނުލައްވައެވެ. ޝައްކެއްނެތެވެ. ކީރިތި [illegible] ޤުރުއާނަކީ، ﷲ ﷻ ބާވައިލެއްވި، އެ إِلٰهُގެ ކަލާމްފުޅެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ފޮތުގައި ވަނީ، އިލާހީ އަމުރުފުޅުތަކާއި، ޙައްޤުވެރި ޙުކުމްތަކާއި، ތެދު ޚަބަރުތަކެވެ.[182]

قَيِّمٗا لِّيُنذِرَ بَأۡسٗا شَدِيدٗا مِّن لَّدُنۡهُ وَيُبَشِّرَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ٱلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمۡ أَجۡرًا حَسَنٗا ٢

﴿2﴾ [illegible]! ކީރިތި ޤުރުއާން، ﷲ ﷻ ބާވައިލައްވައިފައި ވަނީ، އެ ފޮތުގެ އެއް އާޔަތް އަނެއް އާޔަތާ ދެކޮޅުވުމެއް އަދި ޚިލާފުވުމެއް ވިޔަސް ނެތް ފޮތެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެ ފޮތް ބާވައިލައްވައިފައި ވަނީ، ސީދާވެގެންވާ ޙައްޤުވެރި ޙުކުމްތައް އެކުލެވިގެންވާ ފޮތެއްގެ ގޮތުގައި ވެއެވެ. އަދި، ﷲ ﷻގެ [illegible] [illegible] ގަދަފަދަ ޢަޛާބެއްގެ ވާހަކައިން މީސްތަކުންނަށް ބިރުދެއްކެވުމުގެ ޚަބަރުދެއްވައި އިންޒާރުކުރެއްވުމަށެވެ.

182- السُّنَنُ الْكُبْرَى لِلْإِمَامِ النَّسَائِي. ((صَحَّحَهُ الْأَلْبَانِي فِي السِّلْسِلَةِ الصَّحِيحَةِ))

އަދި، اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ބުނެދޭން ޓަކުރުވާން، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާ
مُحَمَّدُ ﷺ އާ ތަބާވެ، ހެޔޮ ޢަމަލުކުރާ މުއުމިނުން އާޚިރަތުގައި ލިބިގަނޭ ދަރުމަދާއި
ޘަވާބުހުރި ކަމުގެ ވާހަކައިން އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދެއްވުމަށެވެ.

ދަންނާށެވެ! އެއީ ޢަމަލުކުރާ މުއުމިނުން ދެއްވުމަށް ވަޢުދުކުރެއްވި ދަރުމަދާއި
ޘަވާބަކީ ނިޢުމަތްތަކުން ފުރިގެންވާ ސުވަރުގެއެވެ. ޝައްކެއްނެތެވެ. ޞަޙީޙް ޙަދީޘުން
ބަޔާންވެގެންވާ ބަޔާންވެރިއަކު މަތީގައި ސަލާމަތްކަން ޔަޤީނެވެ.183

مَّٰكِثِينَ فِيهِ أَبَدًا ﴿٣﴾

﴿3﴾ اللهُ ﷻ އަށް އީމާންވެ، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ އާ ތަބާވެ، ހެޔޮ ޢަމަލުކުރާ
މުއުމިނުން، އެ إِلٰهُ ދެއްވާ އަޖުރާ، ދުވަހަކުވެސް ނިމުމެއްނެތި، ނުހަނު ދިގުލާ
ދަރުމަދާއި ޘަވާބު ލިބިލިބި ހުންނަ ގޮތުގައި، ސުވަރުގެގެ ތެރޭގައި ނިއުމަތުގައި
ހުރިހެދުވެ.184

وَيُنذِرَ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا ﴿٤﴾

﴿4﴾ އަދި، اللهُ ﷻ އަށް ދަރިކަލަކު ވެއްޖެ. މި ބަސްއަށް ބުނުއްވި ޔަހޫދީންނާއި،
ނަޞާރާއިންނާއި، މުޝްރިކުންނަށް، އެ إِلٰهُ، ދެއްވާނޭ ގަދަފަދަ އަޒާބުގެ ވާހަކައިން
އިންޒާރުދެއްވުމަށް ވެސް، އެ إِلٰهُ، އެ ފޮތުގައި ބާވައިލެއްވިއެވެ.185

مَّا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِءَابَآئِهِمْ ۚ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَٰهِهِمْ ۚ إِن يَقُولُونَ
إِلَّا كَذِبًا ﴿٥﴾

183- صَحِيحُ الجَامِعِ لِلإِمَامِ الْبُخَارِي وَصَحِيحُ الإِمَامِ مُسْلِمٍ
184- صَحِيحُ التَّرْغِيبِ وَالتَّرْهِيبِ لِلإِمَامِ الأَلْبَانِي : 736
185- تَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلإِمَامِ الْحَافِظِ ابْنِ كَثِيرٍ الدِّمَشْقِي

﴿5﴾ އަދި، الله ﷻ އަށް ދަރިދަރިކަލުންނާއި ދަރިދަރިކަނބަލުންނާ ކަލޭގައި ބުނެއުޅޭ
އެންމެން ވެސް އެ ތަބާވަނީ އެބައިމީހުންގެ ކާބަފައިންނާއެވެ. ޝައްކެއްނެތެވެ.
އެ ފަދަ ވާހަކައެއް ދައްކައި އުޅޭ ތަހުދީދުންނާއި، ނަސޭހަތާއިންނާއި، މުޝްރިކުންނަކަށް
އަދި އެބައިމީހުންގެ ކާބަފައިންނަކަށް ވެސް، الله ﷻ އަށް ނިސްބަތްކޮށް އެބައިމީހުން
އެ ދައްކާ ވާހަކަތަކުގެ ތެދުކަން ސާބިތުކޮށްދޭނޭ ފަދަ އެއްވެސް ދަލީލެއް
ލިބިފައެއް ނުވެއެވެ. ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު، އެއްވެސް ވިސްނުމެއް ނެތި
އެބައިމީހުންގެ އަނގައިން އެ ނުކުންނަ ބަސްތަކުގެހުރި ހުތުރުކަމާއި ނުބައިކަމުގެ
ބޮޑުކަމާއެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުން އެ ދައްކައި އުޅޭ ވާހަކައަކީ
ކަނޑައެޅިގެންހުރި ބުހުތާން ދޮގެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.[186]

ދަންނާށެވެ! ތަހުދީދުންނާއި، ނަސޭހަތާއިންނާއި، މުޝްރިކުން ފިޔަވައި
އެހެން މީހުން ވެސް، الله ﷻ އަށް ނިސްބަތްކޮށް ދޮގު ވާހަކަތައް ހަދަހަދުންދާއިރު،
އެބައިމީހުން އެ ދައްކާ ވާހަކަތަކުގެ ތެދު ކަން ސާބިތުކޮށްދޭނޭ ފަދަ އެއްވެސް
އިލްމީ ދަލީލެއް އަދި ހުއްޖަތެއް ވިއަސް އެބައިމީހުންނަކަށް ލިބިފައެއް ނުވެއެވެ.
އަދި ނުވެސް ލިބޭނެއެވެ.

فَلَعَلَّكَ بَٰخِعٞ نَّفۡسَكَ عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمۡ إِن لَّمۡ يُؤۡمِنُواْ بِهَٰذَا ٱلۡحَدِيثِ أَسَفًا ﴿٦﴾

﴿6﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާގެ ޤައުމުގެ މީހުންގެ ތެރޭގައި މިޙި ނުބައިންދަވާ
މީހުން މި ޤުރުއާން ތެދުކޮށް، އިބަ ރަސޫލާގެ ދައުވަތަށް ޤަބޫލުކޮށްނުދީ
ދިއުމުން، އެ ކަމާމެދު ދެރަވެފައި ހިތާމަކުރައްވައި، އިބަ ރަސޫލާގެ ނަފުސުވެސް
ހަލާކުކޮށްލައްވަން އުޅުއްވާ ކަހަލައެވެ.

186- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ވިޔާ، އެއްވެސް ބާވަތެއްގައި އެ ކަން އެ ގޮތަށް ކުރައްވައި، އަމިއްލަ ނަފްސުހުރެ ހަލާކުނުކުރައްވާށެވެ! އެހެނީ، އެބައިމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަކީ، ތިބާ ރަސޫލާއަށް އޮތް ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެންއެކަމަކު، ތިބާ ރަސޫލާއަށް އޮތީ ވެސް ކަމަކީ، ތިމަން إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި ރިސާލަތު އެބައިމީހުންނާ ހަވާލުކުރެއްވުމެވެ.187

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު

اللهُ ﷻ އެ ދެ ބަޔަކަށްނުކުރެއްވި ރެއްސުންމަތިން، ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما ވިދާޅުވެއެވެ. އިސްލާމް ދީނުގެ ދަޢުވަތު ދެއްވުން، ނަބިއްޔާ ރަސޫލާ ފެށިއްވުމުން، ޤުރައިޝް ޤައުމުގެ ކުރިއަށް މިވި ބޮޑުންގެ ތެރެއިން عُتْبَةُ بْن رَبِيعَةَ އާއި، شَيْبَةُ بْن رَبِيعَةَ އާއި، أَبُو جَهْلُ بْن هِشَامُ އާއި، النَّضْرُ بْن الْحَارِثُ އާއި، أُمَيَّةُ بْن خَلَف އާއި، الْعَاصُ بْن وَائِل އާއި، الْأَسْوَدُ بْن الْمُطَّلِب އާއި، أَبُو الْبُخْتَرِيُّ އާ އަދި އެ ނޫން ވެސް ބައެއް މުޝްރިކުން ނުކުތް، ފަށުގައި އިސްލާމް ދީނާ ދެކޮޅަށްހަދައި، ނަބިއްޔާ ރަސޫލާ ދެކޮޅު، އިސްލާމް ދީނުގެ ދަޢުވަތު ފުރަކަސްކުރި، އެ ދީނުގެ މަގު މިސްކީނުންނަށް ބޭނުންކުރަން މަސައްކަތްކުރި، އެ މީހުން ވަރަށް މީސްމީހުން ނުފެނުން ބޭނުމި އަނިޔާކޮށް ކުރަންފެނިއްޖެއެވެ.

ދެން، އެ ކަލާމު ނުދެނި ބޭނުން ދުރަކުރުމަށް ހިތާމަކުރައްވައި، ނަބިއްޔާ ރަސޫލާގެ ހިތްޕަވީ އެ ކަމުގެ އަސަރު ކުރެކޭނުފެނުމުން، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވި، اللهُ ﷻ ގެ ރަސޫލާއަށް، އޭ إِلٰهُ، ތަސައްލީދެއްވުމަށެވެ.188

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى ٱلْأَرْضِ زِينَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴿٧﴾

187- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّة السُّعُودِيَّة
188- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وِزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿7﴾ ހަމަކަށަވަރުން، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި، ތިމަން إِلٰهُ ލެއްވީ، އެ ބިމަށް
ރިވެތިކަމާއި ފުރިހަމަކަން ގެނެސްދޭނިވި ޒީނަތެއް ކަމުގައްޔާއި، އެ ތަކެތީން ބިމުގެ
އަހްލުވެރީން ފައިދާ ލިބިގަތުމަށް ބަލާށެވެ. އެއީ، މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން، ތިމަން إِلٰهُގެ
އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެ، ތިމަން إِلٰهُގެ ރަސޫލާއަށް ތަބާވެ، ގޮސް އަމަލުކަން،
ތިމަން إِلٰهُއަށް ޝުކުރުވެރިވެ، އާޚިރަތަށް ބަލައި ޢަމަލުކުރަނީ ކޮން ބަޔަކު ކަން،
ތިމަން إِلٰهُ، ޙޮކުމް ދެންނެވޭގޮތަށް ފާހަގަކުރެ، އެ ދަނޑު ވިސްނުންތެރި އެ ނުން މީހުން
ވަކިކުރައްވައި، މީސްތަކުން އިމްތިޙާނުކުރެއްވުމަށް ބަލާށެވެ. ފާހަގަކުރެ، އެ އިން
ކޮންމެ ބަދަލަކަށް އެ ބަދަލު ކުގެ ޢަމަލަކާ އުކުރު ގަޔާ ނުވަތަ ސަގާ، އެ ބަދަލަކަން
ތިމަން إِلٰهُ، ދެއްވާހުށީމެވެ.189

وَإِنَّا لَجَٰعِلُونَ مَا عَلَيۡهَا صَعِيدٗا جُرُزًا ﴿٨﴾

﴿8﴾ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ދުނިޔެ ދެމިއޮތުމަށް، ތިމަން اللهُ ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ
މުއްދަތު ހަމަވުމުން، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި ފަނާކުރައްވައި، އެ ބިމުގެ ޒީނަތްތެރިކަން
ގެންދަވައި، އެއްވެސް އެއްޗެއް ނެތް ހުސް ހަރަފަސް ބިމަކަށް، ތިމަން إِلٰهُ،
އެ ބިން ބަދަލުކުރައްވާހުށީމެވެ.190

أَمۡ حَسِبۡتَ أَنَّ أَصۡحَٰبَ ٱلۡكَهۡفِ وَٱلرَّقِيمِ كَانُواْ مِنۡ ءَايَٰتِنَا عَجَبًا ﴿٩﴾

﴿9﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ކަލޭގެ ބަޔައިގެ މީހުންނައި، އެބައިމީހުންގެ ނަންތަކާއި،
އެބައިމީހުންގެ ވާހަކަ ލިޔުއްވިފައިވާ ލޯޙުގެ ވާހަކައިން، ތިމަން إِلٰهُގެ އެއްކަލަވަންތަކަމާއި،
ކުދުރަތާއި ބާރުވަންތަކަމުގެ މައްކަތަށް ދެކިދެކުމުގައި އެކަތުކައި، ޢަޖާއިބުތަކުގެ ތެރޭގައި
ހިމެނޭ ބޮޑު އަޖައިބެއް ކަމުގައި، އިބަ ރަސޫލާ ހީކުރުއްވަނީތޯއެވެ!

189– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّؤُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

190– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ހަމަކަށަވަރުން، އުޑުތަކާއި ބިމާ އަދި އެ ދެމެދުގައި ވާހާ ތަކެތި ހެއްދެވުން، ކަހަފު
ބައިގެ މީހުންގެ ވާހަކައަށްވުރެން މާ އަޖައިބުކަން ބޮޑެވެ.[191]

إِذۡ أَوَى ٱلۡفِتۡيَةُ إِلَى ٱلۡكَهۡفِ فَقَالُواْ رَبَّنَآ ءَاتِنَا مِن لَّدُنكَ رَحۡمَةٗ وَهَيِّئۡ لَنَا مِنۡ أَمۡرِنَا رَشَدٗا ١٠

﴿10﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ކަހަފު ބައިގެ ޒުވާނުން ޖެވާރުން، އެބައިމީހުންގެ
ޤައުމުގެ ކާފިރުންގެ ފަރާތުން، އެބައިމީހުންނަށް ބުދަށް އަޅުކަންކުރުމަށް
މަޖުބޫރުކުރާނެކަމުގެ ބިރަށް، ރަށުން ނުކުމެ، ކާފިރުންގެ އަނިޔާވެރިކަމުން ސަލާމަތްވުމަށް
ރައްކާއުތެރިވުމަށް ޓަކައި ހޮރަކަށް ވަން ވަގުތު، ކަންތެއް ހިނގައިދިޔަ ގޮތް،
އިބަ ރަސޫލާ ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ!

އެ ހިނދު، الله ﷻ ގެ ޙަޟްރަތަށް ކެއްތެރިވެ ދުޢާކޮށް ދެންނެވިއެވެ.
އޭ އަޅަމެންގެ ސާހިބުވަންތަ إلهއެވެ! އަޅަމެންނަށް ރަޙްމަތްލައްވައި، އެ ރަޙްމަތުގެ
ވަސީލަތުން އަޅަމެންނަށް ސާބިތުކަން ދެއްވައިދެއްވާނދޭވެ! އަދި ބުދަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ
ނުބައިކަމުން އަޅަމެން ދުރުކުރައްވައި، ރައްކާއުތެރިކޮށްދެއްވައިދެއްވާނދޭވެ! އަދި،
އިބަ إلهُ ރުހިވަޑައިގަންނަވާ މަގުން ހިނގުން އަޅަމެންނަށް ފަސޭހަކޮށްދެއްވައި،
އެ މަގުން ހިނގުމުގެ ހުރި ތައުފީޤު އަޅަމެންނަށް ދެއްވައިދެއްވާނދޭވެ!

އަދި އަޅަމެންގެ ކަންކަމުގައި ސީދާ ގޮތް އަޅަމެންނަށް ފަހިކޮށްދެއްވައިދެއްވާނދޭވެ!
އަދި ތެދުމަގުގެ ދެއްކެވުމަކީ އެއީ، އިބަ إلهُގެ ރަޙްމަތުގައި އަޅަމެން މި ދަންނަވަނީ،
އިބަ إلهُ ރުހިވަޑައިގަންނަވާ މަގުން ހިނގާ ބަޔަކު ކަމުގައި އަޅަމެން ލުމުގެ
ބޭނުމުގައެވެ.

191- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެހެނީ، އެ ފަދަ ބަޔަކު ކަމުގައި އަހަރެމެން ވެއްޖެ ނަމަ، އަހަރުމެން ވާނީ ހިދާޔަތު
ތިބިގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. އަދި މަގުފުރެދުމުން ސަލާމަތްވެގެންވާ ބަޔަކު
ކަމުގައި ވެސް ވެއެވެ.192

فَضَرَبْنَا عَلَىٰٓ ءَاذَانِهِمْ فِى ٱلْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ﴿١١﴾

﴿11﴾ ފަހެ، އެ ޒުވާނުން ކުރި ދުޢާ، ތިމަން اللهُ، އިޖާބަކުރެއްވީމެވެ. އަދި ގިނަ
އަހަރުތަކެއް ވަންދެން، އެ ހޮރަތެރޭގައި، އެއްވެސް އަޑެއް ނުއިވޭ ގޮތަށް،
ގަދަ ނިދިގައި، ތިމަން اللهُ، އެ ޒުވާނުން ބައިތިއްބެވީމެވެ.193

ثُمَّ بَعَثْنَٰهُمْ لِنَعْلَمَ أَىُّ ٱلْحِزْبَيْنِ أَحْصَىٰ لِمَا لَبِثُوٓا۟ أَمَدًا ﴿١٢﴾

﴿12﴾ ދެން، އެ ދިގު މުއްދަތުގައި ނިދަހިފައި ތިބުމަށް ފަހު، ތިމަން اللهُ،
އެ ޒުވާނުން ނިދިން ހޭލައްވައި، އެ ހޮރަތެރެއިން ނުކުއްވައި، އެ ޒުވާނުން
[illegible] [illegible] [illegible] ހާމަކުރެއްވީމެވެ. އެއީ، އެ ހޮރަތެރޭގައި
އެ ޒުވާނުން ނިދާފައި ތިބި މުއްދަތު، ތިމަން اللهُ، [illegible] ދެނެވޮޑިގެންވާ އެކު،
އެ މުއްދަތާމެދު ޚިލާފުވި ދެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން، އެ މުއްދަތު ގުނަގަނެވޭ
ގުނައި އަދަދުކުރަނީ ކޮން ބަޔަކުކަން ހާމަކުރެއްވުމަށެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުންނަކީ
އެ ހޮރަތެރޭގައި ނިދިފައި ތިބި އެންމެ ދުވަހެއްގައި ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ދުވަހެއްގެ
ބައެއްގައި ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ދިގު މުއްދަތެއްގައި ހެއްޔެވެ؟194

192– مَوْقِعُ الْمُصْحَفِ الْإِلِكْتْرُونِي التَّعْرِيفُ بِالسُّوَرِ

193– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ وَصَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدٍ عَلِي الصَّابُونِي

194– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަންނާށެވެ! އެ ހޮހަޅައިގައި އެ ޒުވާނުންނަށް ނިދިފައި ހުރި މުއްދަތާމެދު ޚިލާފުވެ އުޅުނު ދެބައި މީހުންގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކީ ހޮދު އެ ޒުވާނުންނެވެ. އަނެއް ބަޔަކީ، އެ ޝަހަރުގެ މީހުންނެވެ. ވުމާއެކު، އެ ޒުވާނުން ބުނި ގޮތުގައި، އެ ތާނގައި އެބައިމީހުން ނިދާފައި ތިބީ އެއް ދުވަހުއެވެ. ނުވަތަ ދުވަހެއްގެ ބައެއްގައެވެ. އެއީ، ނިދިފައި ތިބުމުގެ ސަބަބުން، ނިދީގައި ތިބި މުއްދަތު އެބައިމީހުންނަށް ނޭނގޭތީއެވެ. އެ ޝަހަރުގެ މީހުން ބުނި ގޮތުގައި، އެ ތާނގައި އެ ޒުވާނުން ނިދާފައި ތިބީ ނުހަނު ދިގު މުއްދަތެއްގައެވެ. އެ ގޮތަށް ބުނާން އެބައިމީހުންނަށް އެނގުނީ، ވަޠަން ދޫކޮށް އެ ޒުވާނުން ދިޔަ ތާރީޚް އެބައިމީހުންނަށް އެނގޭތީއެވެ.[195]

އަދި އެ ޒުވާނުން ނިދާފައި ތިބި މުއްދަތާމެދު ޚިލާފުވެ އުޅުން އެއްބަޔަކީ މުއުމިނުންގެ ބަޔަކު ކަމުގައިވާއިރު، އަނެއް ބަޔަކީ، ކާފިރުންގެ ބަޔަކު ކަމުގައި ވެސް ރިވާވެގެން ވެއެވެ. وَاللهُ أَعْلَم.

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِٱلْحَقِّ ۚ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ ءَامَنُوا۟ بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَٰهُمْ هُدًى ﴿١٣﴾

﴿13﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އެ ހޮހަޅައިގައި ނިދައިފައި ތިބި ޒުވާނުންގެ ޚަބަރު، އިބަ ރަސޫލާއަށް، ތިމަން إِلٰهُ މި ކިޔައިދެއްވަނީ، އެބައިމީހުންނާމެދު ކަންތައް ހިނގި ގޮތަށް ތެދުތެދަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ކަހުފު ބާގައިގެ މީހުންނަކީ، އެބައިމީހުންގެ ސާހިބުވަންތަ إِلٰهُގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް، އެ إِلٰهަށް އީމާންވި ޒުވާނުންގެ ބަޔެކެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައިހުރި އީމާންކަމުގެ މައްޗަށް އީމާންކަމާއި، ހިދާޔަތާއި، ޖުރުއަތުގެ އިތުރުކޮށްދެއްވައި، ޙައްޤު ދީނުގައި ސާބިތުވެ ތިބުމުގެ ހެޔޮ ތައުފީޤު، އެބައިމީހުންނަށް، ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވީމެވެ.[196]

195- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
196- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

وَرَبَطۡنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ إِذۡ قَامُواْ فَقَالُواْ رَبُّنَا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ لَن نَّدۡعُوَاْ مِن
دُونِهِۦٓ إِلَٰهٗاۖ لَّقَدۡ قُلۡنَآ إِذٗا شَطَطًا ﴿١٤﴾

﴿14﴾ އަދި އެ ޒުވާނުންގެ ޤަލްބުގެ ރަސްކަމުގައި އެ ދުވަސްވަރުގައި، ކާފިރު
އަނިޔާވެރި ރަސްގެފާނުގެ އަރުވާ ދުރާޢަތް އެބައިމީހުން ތެދުވެ، މިވަނުވުންގެ
ސާބިތުވަންތަ إِلٰهއަކީ، އުޅޭތަކާއި ބިމާ އަދި އެންމެހައި ކާއިނާތުގެ ހާލިޤުވަންތަ
رَبُّ ކަލާނގެ އިޚްލާޞްތެރިން، އެ إِلٰهُ ފިޔަވައި އެހެން އައްޔަށް ފަޅާތަކަން،
ފަހަރެއްގައި ވެސް އަޅުކަންނުކުރާނޯ ކަލާނގެ ބުނި، ބުރަން އަޅުކަންނުކުރާނަން
އިންކާރުކުރި ހިތިރު، މިފަދަ إِلٰهُ، އެ ޒުވާނުންގެ ހިތުގައި އޮތް ޔަޤީންކަން
ފުރިހަމަވުން ވަރުގަދަކުރެއްވީމެވެ. އަދި އިސްލާމު ދީނުގައި ސާބިތުވެހުރެވިއްޖެ އޭރު،
ދީނާ ބާކައި ހިދާޔަތުގެ ވަރުގަދަ އަޅުގާއި ހިތުވަރު އެ ޒުވާނުންނަށް ދެއްވައި،
އީމާންކަމުގެ ނޫރުން އެބައިމީހުންގެ ހިތުތައް، މިފަދަ إِلٰهُ ފުރުއްވީމެވެ.

އަދި ވެސް އެ ޒުވާނުން ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެ إِلٰهُ ފިޔަވައި އެހެން އައްޔަށް
ފަޅާތަކަން އަޅުކަންކުރުމަކީ ހައްދުފަހަނައަޅާ ކަލާމެއް އަހަރެމެން ބުނީ ނަމަ، އަހަރެމެން
އެ ބުނީ، ބަހެއް މުޅިން އިންކާރު، އަނިޔާވެރިކަމާއި ކުށްވެރިކަން ނިޔާއަތަރަށް ގޮސްފައިވާ،
ކުށްވެރިކަން ނުހަނު ބޮޑު ބަހެއް ކަމަށްވާނެވެ.[197]

هَٰٓؤُلَآءِ قَوۡمُنَا ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةٗۖ لَّوۡلَا يَأۡتُونَ عَلَيۡهِم بِسُلۡطَٰنِۭ بَيِّنٖۖ فَمَنۡ أَظۡلَمُ
مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبٗا ﴿١٥﴾

﴿15﴾ އަދި، الله ﷻއަށް އިމާންވެގެން ނޫޅޭ ޒުވާނުން އޭގެ ގައުމު ބައިމަކު އަނބުރު
ބައިމަކަށް ބުންޏެވެ.

197– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެ ތިމަ މީހުންނަށް، الله ﷻ ފިޔަވައި އެ ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރާންޖެހޭ

އިލާހުންތަކެއް ވާކަމުގައި ހަދައި، އެ ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރުން ހުއްދަތާއިގެން ތިބި

އަހުރެމެންގެ ޤައުމުގެ މީހުންނެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުން އެ ބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރައިރު،

އެ ތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރުން ސައްހަވާނޭ ކަމުގެ ވަޒަހަށް އޮތް ފައުޅުކަން ބޭނު ދަލީލެއް

އެބައިމީހުން ނުގެންނަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ފަހެ، الله ﷻ ފިޔަވައި އެހެނިހެން

ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކޮށް، އެ ފަރާތްތަކަކީ، الله ﷻ އަށްވާ ބައިވެރިން ކަމުގައި ބުނެ،

الله ﷻ އަށް ނިސްބަތްކޮށް ދޮގުހަދާ ކޮންމެ ހެން މީހަކަށްވުރެން އަނިޔާވެރިޔަކަށް

ބޮޑު މީހަކީ، ފަހެ ކާކުހެއްތޯ؟ ޝަރުކުކުރެއްވެ. އެއަށްވުރެން ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު

ނުހުންނާނެއެވެ.198

وَإِذِ ٱعۡتَزَلۡتُمُوهُمۡ وَمَا يَعۡبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ فَأۡوُۥٓاْ إِلَى ٱلۡكَهۡفِ يَنشُرۡ لَكُمۡ رَبُّكُم مِّن

رَّحۡمَتِهِۦ وَيُهَيِّئۡ لَكُم مِّنۡ أَمۡرِكُم مِّرۡفَقٗا ١٦

﴿16﴾ އަދި އެ ޤައުމުން ޢިބާދަތްކުރާ ތަކެއްޗާއި އެބައިން ކާފިރުންނާއި، އެ ކާފިރުން

އަޅުކަންކުރާ އެއް އިލާހުންތަކާ އެ ޤައުމުން ޢިބާދަތް ވަކިވެގަތް ހިނދު، ތިޔަ އެއް ބަދަލު

އަރައި ބަދަލެއް ބޮނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ޤައުމުގެ ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމުގެ

ކުރިމަތިލައިގެން ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ދިމިގެނެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި

ތިޔަބައިމީހުން ތިބެގެން ހިނދަކު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދިނަށް ތިޔަބައިމީހުން އުޅެނަކަ

ނުދާނެއެވެ. ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުންކުރާ ހުރިހައި އަޅުކަމެއް، ހަމައެކަނި ތިޔަބައިމީހުންގެ

ސާހިބުވަންތަ إِلٰه އަށް ހާއްސަކުރުމަށް ތިޔަބައިމީހުން އެތާ ނަގާ، ފަހުގެ ކާފިރުންނާ

ވަކިވެ، ފުރުބަދައެއްގެ ތޮށިއަށް ވަދެ، ސަލާމަތްކަން ލިބޭގޮތަށް އަރާމާކުރާށެވެ!

198- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އޭރުން، މިއަހަބައިމީހުންގެ ސާހިބުވެންތަ إِلٰهُ، މިއަހަބައިމީހުންނަށް ރަބްގެތަޙުގައްވައި، ދެ ދުނިޔޭގެ ބިރުވެރިކަމާއި ނުރައްކަލުތެރިކަމުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވައި، މިއަހަބައިމީހުންނަށް ރައްކާތެރިކަން ދެއްވާނެތެވެ. އަދި މިއަހަބައިމީހުންގެ ދުނިޔަވީ ދިރިއުޅުމުގައި މިއަހަބައިމީހުންނަށް ބޭނުންވާ ކާބަޔަކާއެކީގައި އެ ނޫން އެހެނިހެން މަސްލަހަތު ތިޔާރުކޮށް ފަސޭހަފަހި ކުރުވައިދެއްވާނެއެވެ، އެ إِلٰهُ، މިއަހަބައިމީހުންގެ ދުނިޔަވީ ކަރާމް ބާއްޖަވެރިކޮށްދެއްވާނެ ކަން ކަށަވަރުވެ.[199]

وَتَرَى ٱلشَّمۡسَ إِذَا طَلَعَت تَّزَٰوَرُ عَن كَهۡفِهِمۡ ذَاتَ ٱلۡيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَت تَّقۡرِضُهُمۡ
ذَاتَ ٱلشِّمَالِ وَهُمۡ فِي فَجۡوَةٖ مِّنۡهُۚ ذَٰلِكَ مِنۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِۗ مَن يَهۡدِ ٱللَّهُ فَهُوَ
ٱلۡمُهۡتَدِۖ وَمَن يُضۡلِلۡ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ وَلِيّٗا مُّرۡشِدٗا ﴿١٧﴾

(17) ދެންފަހެ، އެ ޒުވާނުންގެ ގުހާގައި އެ އެއްބަސްވުވުން ފަދައިން، ކާންފުވެސް ފުރަބަދައްގައިހުރި ޒަރާގައަކަށްވަދެ، އެ ވާހަކައި އެބައިމީހުން މިއްބައި، الله ﷻ އެބައިމީހުންގެ މަތްކަން ގަދަ ނިންމެއް ޖުންމުވިއެވެ. އަދި އެމަކާއް އަރަހު ވާނުދުން، އެ ވާހަގައި އެބައިމީހުންނަށް ނިދިފައި މިއްބެވެ.

އޭ ޒަރާގައިގައި މިހިރީ ޒުވާނުންނަށް ބަޔާނުކުރި ދިމާއެވެ! އަދި އިރު އަރައިގެން އަންނަ ވަގުތު އެ ޒުވާނުންގެ ގައިން އަވިނުދާ ގޮތަށް، އެބައިމީހުން ދޫކޮށް، އެބައިމީހުން މިހިރީ ޒަރާގައިގެ ކަނާތް ފަރާތަށް އިރު ދެކެވިފުން ދާ ތަން، މިތާއަށް ގެންނަށެވެ. އަދި އިރު އޮއްސެވުން ދާ ވަގުތު ވެސް އެ ޒުވާނުންގެ ގައިން އަވިނުދާ ގޮތަށް، އެބައިމީހުން ދޫކޮށް، އެބައިމީހުން މިހިރީ ޒަރާގައިގެ ވާތްފަރާތަށް ގޮސް އިރުއޮއްސެވުނު ތަން މިތާއަށް ގެންނަށެވެ.

199– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެހެންކަމުން، އިރުގެ ހޫނުކަމުން އެ ޒުވާނުންނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އަދި އުދަގޫތަކެއް ވިއްސެ ނުލިބެއެވެ. އަދި އެ ޒުވާނުން ތިބި ހޮހަޅައި، އެ ޖާގަ ބޮޑުކަން ކިތަންމެ ކުޑަ ދަރިކަމެއް ވިއްސެ ނެތި މިބޮޑު ޖަހަ ތަނަވަސް ހޮހަޅައަކަށް ވުމާއެކު، އެ ޒުވާނުންނަށް ބޭނުންވާ ސާފު ވައި، އެއްވެސް ކަހަލަ ހުރަހެއް ނެތި، ނުހަނު ފުރިހަމައަށް އެބައިމީހުންނަށް ލިބެމުން ދިޔައެވެ.

ސަލާމަތުންނެވެ. އެ ޒުވާނުންނާމެދު އެ ހިނގައިދިޔަ ހުރިހައި ކަމެއް ހިފެހެއްޓި، اللهُ ﷻ ގެ ކަމާލުގުދުރަތްވަންތަކަމުގެ މުޢުޖިޒާތް ނިޝާނީ އާޔަތްތަކާއި ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެ މީހަކީ، اللهُ ﷻ ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވި މީހާ ދަންނާށެވެ! ފަހެ، އެ މީހާ ތެދުމަގު ލިބިފައިވާ ހިދާޔަތުގެ އަހުލުވެރިއެކެވެ.

އަދި ހިދާޔަތުގެ މަގުން ހިނގުމުގެ ހެޔޮ ތައުފީގު، އެ إِلٰهُ އެ މީހަކަށް ނުދެއްވައި، މަގުފުރެއްދަވައިފި މީހާ ދަންނާށެވެ! ފަހެ، އެ މީހަކަށް ހިދާޔަތުގެ މަގަށް މަގުދައްކާނޭ، އެ މަގުން ހިނގާނޭ ގޮތް އިރުޝާދުދޭނޭ ހަމަ އެއްވެސް އެހީތެރިޔަކު ހަމަހިމައި މިއްބާރަކަށް ނުފެންނާނެއެވެ. އެހެނީ، ހަމަކަށަވަރުން، ހިދާޔަތުގެ މަގަށް މަގުދައްކަވައި، އެ މަގުން ހިނގުމުގެ ތައުފީގު ދެއްވުމާއި ނުދެއްވުމަކީ، اللهُ ﷻ އަށް ހާއްސަވެގެންވާ ކަމެކެވެ.[200]

وَتَحۡسَبُهُمۡ أَيۡقَاظٗا وَهُمۡ رُقُودٞۚ وَنُقَلِّبُهُمۡ ذَاتَ ٱلۡيَمِينِ وَذَاتَ ٱلشِّمَالِۖ وَكَلۡبُهُم بَٰسِطٞ ذِرَاعَيۡهِ بِٱلۡوَصِيدِۚ لَوِ ٱطَّلَعۡتَ عَلَيۡهِمۡ لَوَلَّيۡتَ مِنۡهُمۡ فِرَارٗا وَلَمُلِئۡتَ مِنۡهُمۡ رُعۡبٗا ﴿١٨﴾

200- الجامع لأحكام القرآن للإمام القرطبي

﴿18﴾ އޭ ހޮހަޅައިގައި ތިބި ޖުވާނުންނަށް ބަލާންހުރި މީހާއެވެ! އެ ޖުވާނުން
އޮށޯވެ ތިބިއިރު، އެބައިމީހުންގެ ލޯތައް ހުޅުވިފައި ހުރުމުގެ ސަބަބުން، ތިބާއަށް
ހީވާނެ އެބައިމީހުންނަކީ ހޭލައި ތިބި ބަޔަކު ކަމަށެވެ. ނަމަވެސް، ހަޤީޤަތުގައި
އެބައިމީހުން ތިބީ ނިދާފައެވެ. އަދި އެ ގޮތަށް، އެ ޖުވާނުން ނިދިގައި ތިބިއިރު،
ކަނާތްފަރާތަށާއި ވާތްފަރާތަށް އެބައިމީހުން ފުރޮޅުއްވައި، އެބައިމީހުންނަށް
ތައްކައުހުރިކަންތުއްވައި، އެބައިމީހުންގެ ކަންތައްތައް، މިހެން إِلٰهُ ބަލަހައްޓަވަމުން
ގެންދެވިއެވެ. އެއީ، އެއްވެސް ހަރަކާތެއް ނެތި އެއްގޮތަކަށް އެބައިމީހުން
ތިބެއްޖެ ނަމަ، އެބައިމީހުންގެ ހަށިގަނޑުން ބިމުގައި ޖެހިފައިވާތަން ފާޑުވެ
ހަލާކުވެދާނެ ކަމަށް ބަޔާއެވެ.

އަދި އެބައިމީހުން ގެންގުޅުން ކުއްތާ، އޭނާގެ ދެ އަތް ދަމާލައިގެން ހޮހަޅައިގެ
ދޮރުމަތީގައި އޮތެވެ. އަދި އެ ޖުވާނުން ތިބި ގޮތް ބަލުމަށް ބަލައި، އެ ހޮހަޅައިގެ ތެރެއަށް
ބޯދިއްކޮށްލާން ތިބާ ބަލައިލައިފި ނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، ތިބާ އެބައިމީހުންނާ
ދުރަށް ދުވެ ފިލާނެތެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުން ތިބި ގޮތް
ތިބާއަށް ފެނުމުން، ތިބާ އެބައިމީހުން ދެކެ ބިރުން ފިތިކަނޑައިގެން
ހިނގައިދާނެ ވެސް ވެއެވެ.[201]

ދަންނާށެވެ! މިން ސަބަބަކަ އެކަން އަހަރެއްވާންދެން އެ ގޮތުގައި އެބައިމީހުން
ތިއްބެވެ. އަދި އެ ކަމަކީ، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ޤުދުރަތްވަންތަކަމުގެ ބޮޑު ކަމަށް ބަޔާނެއް
ހެކި ކުރާ ކަމެކެވެ.

201- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

وَكَذَٰلِكَ بَعَثْنَٰهُمْ لِيَتَسَآءَلُوا۟ بَيْنَهُمْ ۚ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ ۖ قَالُوا۟ لَبِثْنَا
يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ ۚ قَالُوا۟ رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ فَٱبْعَثُوٓا۟ أَحَدَكُم بِوَرِقِكُمْ هَٰذِهِۦٓ
إِلَى ٱلْمَدِينَةِ فَلْيَنظُرْ أَيُّهَآ أَزْكَىٰ طَعَامًا فَلْيَأْتِكُم بِرِزْقٍ مِّنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ
وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا ١٩

﴿19﴾ އަދި އެ ޒަމާނުގައި ނިދާފައި ތިބި ޒުވާނުންގެ ހަދިޔަކަން އެއްވެސް ބަދަލުވެ އަދި ތަޣައްޔަރު ކަމެއް ވިޔަސް ނާންނަ ފަދަ ޒަމާނަކަށް، ދިގު މުއްދަތެއް ވާންދެން، ތިމަން إِلٰهُ އެބައިމީހުން ބައިތިއްބަވައި، އެ ދިގު މުއްދަތުގައި އެބައިމީހުން ރައްކާތެރިކުރެއްވި ބެލެހެއްޓެވި ފަދައިން، ތިމަން إِلٰهُ އެބައިމީހުން ނިދިން ހޭލައްވައި ނެގެވީމެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ނިދިން ހޭލުމުން، އެބައިމީހުން ތިބި އެ ޒަމާނައް ވަންއިރު އެބައިމީހުން ހަމަ ތިބި ޒަމާނެވެ.

އަދި، ތިމަން إِلٰهُ، އެ ކަން އެ ޒަމާން މިންވަރުކުރެއްވީ، އޭގެ ތެރެއިން، އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ސުވާލުކުރުން އުޅުމަށެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން މި ތާނގައި ނިދާފައި ތިބީ ކިހާއި މުއްދަތެއްގައިހެއްތޯ؟ މި ފަދައިން އޭގެ ތެރެއިން، އެކަކު ސުވާލުކުރުމުން، އެއް ބަޔަކު ބުންޏެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ނިދާފައި ތިބީ އެއް ދުވަހު، ނުވަތަ ދުވަހެއްގެ ބައެއްގައެވެ. އަނެއް ބަޔަކު ބުންޏެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ނިދާފައި ތިބި ކިހާއި މުއްދަތެއްގައި ކަން ބޭނގާކަން ނޭނގެއެވެ. އެ މުއްދަތު، ޙަޤީޤަތުގައި ދެނެވޮޑިގެން ވަނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ސާހިބުވަންތަ إِلٰهُއެވެ. ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުން ނިދާފައި ތިބި މުއްދަތެއްގެ އިލްމު ދެނެވޮޑިގެން ވަނީ، އެ إِلٰهُ ކަން ޔަޤީންކޮށް، އެ ކަލާގެ މާތު ބަރުހާނުކުރާށެވެ!

ފަށް، ކޮންމެ ގޮތަކަށް ކަންތައް ހިނގި ކަމުގައި ވިޔަސް، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތުގައިހުރި ރިހީގެ މި ފައިސާ ފޮތި ދީފައި، ކާއެއްޗެއް ގަތުމަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަކު ރަށުތެރެއަށް ނިކަން ފޮނުވައިބަލާށެވެ! އަދި އެ މީހަކު ރަށުތެރެއަށް ގޮސް، އެންމެ ރަނގަޅު ބަލާލާ ކާބޯތަކެތިހުރި ކާކުގެ އަތުގައިތޯ ހޯދައި ބަލައި، އޭގެ ތެރެއިން ކޮންމެވެސް ކާއެއްޗެއް ގަނެގެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އައިސްދޭށެވެ!

އަދި އެ މީހަކު، ރަށުތެރެއަށް ގޮސް އުޅޭއިރުގައި ވަރަށް ގަމުދުގައި މަޑުމައިތިރިކަމާއެކު ރިވެތިކޮށް މުދާރާކޮށް، އެ މީހަކީ ކާކުކަން ނޭނގޭ ގޮތަށް ރަނގަޅަށް ވިސްނައިގެން އުޅުއްވާށެވެ! އަދި އެ ގޮތަށް ގޮސްއުޅޭއިރު، ތިޔަބައިމީހުން ތިބި ތަނަކާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޚަބަރު، އެއްވެސް މީހަކަށް ފަހަރެއްގައި ވެސް އެނގެން ނުދޭށެވެ![202]

إِنَّهُمْ إِن يَظْهَرُواْ عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ وَلَن تُفْلِحُوٓاْ إِذًا أَبَدًا ٢٠

﴿20﴾ އަދި އެ ޤައުމުން އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ޚަބަރު އެނގި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ބަޔަކަށް ފުރުޞަތުލިބިއްޖެނަމަ، ކުދި ގަލުން ތަޅައި ތިޔަބައިމީހުން ރަޖަމުކޮށް މަރައިލާނެއެވެ. ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ބާޠިލު ދީނަށް ތިޔަބައިމީހުން ވައްދައި، ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުންނަން ހަދައިފާނެއެވެ. އެ ދީނަކީ، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ޝަރީކު ގެންނަވާ ދީނުގެ މަގަން، ތިޔަބައިމީހުންނަން، އެ إِلٰه ހިތްހަމަޖެއްސެވުމުގެ ކުރިން، ތިޔަބައިމީހުން ވެސް ތިބި ބާޠިލު ދީނެވެ. އަދި ކާފިރުކަމުގައި މަރުވެއްޖެ ނަމަ، ދުވަހަކު ވެސް ތިޔަބައިމީހުން ނުދިނުންނަވާނެއެވެ.

202- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ބޭރުން، އާޚިރަތުގައި ކާމިޔާބުވާ، ސުވަރުގެ ވަދެވޭނެކަމުގެ އެއްވެސް އުންމީދެއް
ގިނަބައިމީހުންނަކަށް ނެތެވެ.

ދަންނާށެވެ! ކަހަފުގެ ޒުވާނުންނަށް ހިލި، އެ ޒަމާނުގައި ތިބި އެބައިމީހުންނަށް
ނިދުނީ ޢާއްމުކޮށް މީހުން ނިދާ ވަރަށް ކަމަކަށެވެ. އަދި، الله ﷻ ގެ ބަޔަކުމީހުން
ދީނަށް ދުޢާކުރައްވާ ކަލާމީ ޤަބޫލުކުރެއްވި، އެ إِلٰهُ، މީސްތަކުންނަށް ދައްކަވާ ގޮތް
އެއްގޮތަކަށް ވެސް އެބައިމީހުންނަކަށް އެނގިފައެއް ނެތެވެ.

وَكَذَٰلِكَ أَعۡثَرۡنَا عَلَيۡهِمۡ لِيَعۡلَمُوٓاْ أَنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٞ وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ لَا رَيۡبَ فِيهَآ
إِذۡ يَتَنَٰزَعُونَ بَيۡنَهُمۡ أَمۡرَهُمۡۖ فَقَالُواْ ٱبۡنُواْ عَلَيۡهِم بُنۡيَٰنٗاۖ رَّبُّهُمۡ أَعۡلَمُ بِهِمۡۚ قَالَ ٱلَّذِينَ
غَلَبُواْ عَلَىٰٓ أَمۡرِهِمۡ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيۡهِم مَّسۡجِدٗا ٢١
﴿21﴾ އަދި މިގޮތަށް އަހަރެމެން އެ ޒުވާނުން ނިދާފައިހުރި ބައިތިއްބެވުމަށް ފަހު
އެބައިމީހުން ނިދިން ނަގާވައި، މިސާލަކަށް إِلٰهُ ގެ ކަލާނގެކަމުގެ ތެދުވެރިކަމުގެ އަޖައިބުތަކެއް
ދެއްކެވި ހިސާބުން، މިސާލަކަށް إِلٰهُ، އެބައިމީހުން ކަހަލައިން ނިދާލައްވައި، އެބައިމީހުންގެ
ޒަމާނުގެ މީހުންގެ ތެރޭގައި އެބައިމީހުން ފާޅުކުރައްވައި، މީސްތަކުންނަށް އެބައިމީހުން
ދެއްކެވިއެވެ.

އެ ޒުވާނުންގެ ކަންތައް އެ ގޮތަށް، މިފަދައިން إِلٰهُ ދިނުވަރުކުރެއްވީ، މުއުމިނުންނަށް
ނަސޭހަތެއްވާނޭ ކަމަށާއި، އެންމެހައި ހަށިތައް މަރުވުމަށް ފަހު، އެބައިމީހުން އަލުން
ދިރުއްވަވައި، މިފަދައިން الله ކުރައްވަވައިދެއްވާ ވަޢުދުގެ ބައްޓަކީ ތެދު ވަޢުދެއް ކަން،
މީސްތަކުން ދެނެގަތުމަށް ޓަކައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ޤިޔާމަތް ދުވަހަކީ،
ޝައްކެއްނެތި އަންނާނޭ ދުވަހެއް ކަން، މީސްތަކުން ދެނެގަތުމަށް ޓަކައި ވެސް މެއެވެ.

ކޮންމެއަކަސް، ހޮހަޅައިގެ ޒުވާނުންގެ ޚަބަރު ރަށުތެރޭގައި ފެތުރި، އެބައިމީހުންގެ ކަންތައްތައް ރަށުގެ މީހުންނަށް އެނގުމަށްފަހު، އެ ހޮހަޅައިގެ ތެރޭގައި އެބައިމީހުން ވަނިކޮށް، ﷲ ﷻ އެބައިމީހުން މަރުގެންނެވިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެ ގޮތަށް މަރުގެންނެވުމުން، އެބައިމީހުންނާމެދު ކަންތައްކުރާނީ ގޮތަކާމެދު ވާހަކަ ދެކެވުނު ހިނދު އެއް ބަޔަކު ބުނެއެވެ. މީސްތަކުންނަށް އެބައިމީހުން ނުފެންނަ ގޮތަށް، އެބައިމީހުން މިބި ހޮހަޅައިގެ ދޮރުމަތީގައި ބިނާއެއް ހަދައި، އެބައިމީހުން އެ މިބި ގޮތަށް ރައްކާތެރިކަމާ އެކު މިބިމަތީ ދޫކޮށްލާށެވެ! އެހެނީ، އެބައިމީހުންގެ ކަންތައްތައް، ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ އެބައިމީހުންގެ ސާހިބުވަންތަ إِلٰهُއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުންގެ ސާހިބުވަންތަ إِلٰهُގެ ޙަޟްރަތުން އެބައިމީހުންނަށް ލިބިފައިވާ ޙާލަތު ކަންތައްތަކެއް ވެއެވެ.

ނަމަވެސް، އެ ރަށުގެ މީހުންގެ ތެރޭގައި މިބި ބާރާއި ނުފޫޒު ގަދަ ބަޔަކު ބުނެއެވެ. އެ ޒުވާނުން އެ މިބި ތަނުގެ ކައިރީގައި އަޅުކަންކުރުން ހަދާނީ މިސްކިތެއްކޮށެވެ. އެއީ، އެ މިސްކިތުގައި މިޒާ އަޅުކަންކުރުމަށާއި، އެބައިމީހުންނަށް ވިޔާރާއި އެބައިމީހުންނާމެދު ކަންހިނގައިދިޔަ ގޮތް ހަނދުމަކުރުމަށާއި، އެބައިމީހުން މިބިތަން ހަނދާނުން ޒިޔާރަތްކުރުން ނިކިއްޖެހުމަށް ބަލާއެވެ. ވުމާއެކު، އެބައިމީހުން އެ ބޭނި ގޮތަށް، އެ ކަމާގައި އެބައިމީހުން މިސްކިތެއް ބިނާކުރިއެވެ.[203]

ދަންނާށެވެ! މި އުންމަތުގެ ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ ވެސް، މިސްކިތުން ވަޅުޖެހިފައިވާ ތަންތާނގައި މިސްކިތް ބިނާކުރުން މަނާކުރައްވައި، އެ ފަދަ މީހުންނަށް ލަޢުނަތްކުރައްވައި، ﷲ ﷻ ގެ ރަޙްމަތުން އެބައިމީހުން ދުރުކުރެއްވުމަށް އެދިވަޑައިގެން ދުޢާކުރައްވައިފައެވެ.

203- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ނަބިއްޔުންނާއި ޞާލިޙުން ނުވަތަ އެ ނޫން އެހެން މީހަކު ވިޔަސް ވަޅުލެވިފައިވާ ތަނެއްގައި އިމާރާތެއް ބިނާކުރުމާއި، ބިސްތާނަށްދުމާއި، އެ ތަންތާނގައި ދިޔާ ކުރުހުންއެޅުމާއި، ވަންދިއްޔުން ފަދަ އެންމެހާ ކަންތައްތައް ކުރުން ވެސް، އެ ދަސްތޫރު ވަނީ މަނާކުރައްވައިފައެވެ.

އެހެންކަމުން، އެ ފަދަ އެންމެހާ ކަންތައް ހިމެނޭ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ އިލްމުން ބަޔާންވެގެންވާ ކަންތައްތައް ކުރުމަށެވެ. އަދި އެ ކަންކަން އެ ގޮތަށް ކުރުމަކީ، އެ ތަނެއްގައި ވަޅުލެވިފައިވާ މީހަކަށް އަޅުކަންކުރާން ފެށުނުކަމީ ސަބަބެއް ކުރުމަކީ ވުމަކީ ވެސް ދާދި ގާތުގައިވާ ކަމެކެވެ.204

ކަހުފު ބާގައިގެ މީހުންގެ ވާހަކަ

ދަންނާށެވެ! ކަހުފު ބާގައިގެ މީހުންގެ ނަމުން މަޝްހޫރު ވެފައިވާ، ޒަމާނެއްގައި ދިރިހުރި ޖަވާނުންގެ ވާހަކަ، ތާރީޚު ފޮތްތަކުގައި ތަފާތު ގޮތްގޮތަށް ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ޚަބަރުއަކަސް، ޒަމާނެއްގައި ދިރިހުރި ޖަވާނުންނަކީ، ނުހަނު އަނިޔާވެރި ޖައްބާރު ރަސްކަލެއްގެ ފިރުކަން ހިނދި ރަށްއެގައި، އެ ރަސްގެފާނުގެ ޖަމާނުގައި އުޅުނު ބަޔެކެވެ.

އެރާގެ ރަސްކަމުގައި އެ ރަސްގެ ރަސްއެހީތެރިންނަށް އީމާނު ދީ އުޅުނު ތައުހީދުކުރޭ، اللهُ ﷻ އަށް ޝިރުކުކުރުން ބެދެން އަޅުކަންކުރުމުގެ ތައުހީދުވެ. އަދި، އެ ރަސްގެފާނު، އެ ރަސްގެ އެންމެންނަށް ވެސް ބުދަން އަޅުކަންކުރުމަށް މަޖްބޫރުކުރަށް އުޅުނެވެ.

204- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةَ

އުޅެންނެވުން، އެ ރަށުގެ ޒުވާނުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކަށް އެ ކަން ނުހަނު ބޮޑު ކަމަކަށް ވިސްނި، އެ އަނިޔާވެރި ރަސްގެފާނުގެ އަމުރާ ދެކޮޅަށް ތެދުވެ، އެބައިމީހުންގެ ސާހިބުވަންތަ إِلٰهَއަކީ، އުޑުތަކާއި ބިމާ އަދި އެންމެހައި ކާއިނާތުގެ ހާލިޤުވަންތަ رَبُّ ކަމުގައި އިޢުތިރާފުކޮށް، އެ إِلٰهُ ފިޔަވައި އެއްވެސް އެހެން ފަރާތަކަށް، ފަހަރެއްގައި ވެސް އަޅުކަންނުކުރާނޭ ކަމުގައި ބުނެ، ބާރުން އަޅުކަންކުރުވުން އިންކާރުކުރިއެވެ.

އެ ހިނދު، الله ﷻ އެ ޒުވާނުންގެ ހިތުގައި އޮތް އީމާންކަން ވަރުގަދަކުރެއްވިއެވެ. އަދި އިސްލާމް ދީނުގައި ސާބިތުވެ ތިބުމާ އެކު، ދީނަށް ޓަކައި ހިޖުރަކުރުމުގެ ވަރުގަދަ އަޒުމު އެ ޒުވާނުންނަށް ދެއްވައި، އީމާންކަމުގެ ނޫރުން، އެ إِلٰهُ، އެބައިމީހުންގެ ހިތްތައް ފުރުއްވިއެވެ. ވުމާއެކު، އެ އަނިޔާވެރި ރަސްގެފާނަށް އެ ޒުވާނުން ބޮނޑިނުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ ފިޔަވައި އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރުމަކީ ޝިރުކުކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ބުނެފި ނަމަ، އަޅުގަނޑުމެން އެ ބުނީ ޙައްޤާ ދުރުން އިތުރުވެ، އަނިޔާވެރިކަމާއި ކުފުރުވެރިކަން ނިހާޔަތަށް ގޮސްފައިވާ، ކުފުރުވެރިކަން ނުހަނު ބޮޑު ބައެއް ކަން ކަށަވަރެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު، الله ﷻ ބާވައިލެއްވި ޙައްޤު ދީން މަތީ ސާބިތުވެ ތިބި، އެ إِلٰهައަށް އަޅުކަންކުރުމަށް ޓަކައި، އެ ރަސްގެފާނަށް ފިލާން ޖެހުނު އެބައިމީހުން ވަނީ ފަރުބަދައެއްގެ ހޮހަޅައަކަށެވެ. އެ ހޮހަޅައަށް އެބައިމީހުން ވަދެ ހަމަޖެހުމުން، الله ﷻ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަ ނިންޖެއް ފޮނުއްވައި، އެބައިމީހުން އެ ނިދިގައި ބާއިތިއްބެވިއެވެ.

އަދި އެބައިމީހުން ތިބި ހޮހަޅުގައި، އިރު އަރައިގެން އަންނަ ވަގުތު އެ ޒުވާނުންގެ
ގަޔަށް އަވިނުލާ ގޮތަށް، އެ ހޮހަޅައިގެ ކަނާތް ފަރާތަށް އިރު ޖެހުމުން ދާ ގޮތަށާއި،
އިރު އޮއްސޭން ދާ ވަގުތު ވެސް އެ ޒުވާނުންގެ ގަޔަށް އަވިނުލާ ގޮތަށް، އެބައިމީހުން
ތިބި ހޮހަޅައިގެ ވާތް ފަރާތަށް ގޮސް އިރުއޮއްސޭނީ ގޮތަށެވެ.

އެހެންކަމުން، އިރުގެ ހޫނުކަމުން އެ ޒުވާނުންނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އަދި
އުދަގޫތަކެއް ވެސް ނުލިބެއެވެ. އަދި އެ ޒުވާނުން ތިބި ހޮހަޅައަކީ، އެ ފަދަ ބަރަކާތް
ކިޔަސްކު ކުޑަ ދަތިކަމެއް ވިއަސް ނެތި ތިބޭނެ ފަދަ ތަނަވަސް ހޮހަޅައަކަށް ވެފައި،
އެ ޒުވާނުންނަށް ބޭނުންވާ ވައި، އެއްވެސް ކަހަލަ އުދަގޫއެއް ނެތި، ނުހަނު
ފުރިހަމައަށް ލިބުމުން ދިޔައެވެ.

އަދި އެ ޒުވާނުން ނިދާފައި ތިބިއިރު، الله ﷻ އެބައިމީހުން ކަނާތްފަރާތަށާއި
ވާތްފަރާތަށް ފުރޮޅުއްވައި، އެބައިމީހުންނަށް ރައްކާތެރިކަން ދެއްވައި،
އެބައިމީހުންގެ ކަންތައްތައް، އެ إِلٰهُ ބަލަހައްޓަވަމުން ގެންދެވިއެވެ. އެއީ،
ގިނަ ދުވަސްތަކެއް ވަންދެން އެއްވެސް ބަދަލެއް ނެތި އެއްގޮތަކަށް
އެބައިމީހުން ތިބެއްޖެ ނަމަ، އެބައިމީހުންގެ ހަށިގަނޑު ބިމުގައި ޖެހިފައިވާތީން
ފުރުމަ ހަލާކުވެދާނެ ކަމުން ބިރުއެވެ.

އަދި އެބައިމީހުން ގެންގުޅުނު ކުއްތާ، އޭގެ ދެ އަތް ދިގުދަމައިގެން،
އެބައިމީހުންނަށް ނިދިފައި ތިބި ހޮހަޅައިގެ ދޮރުމަތީގައި އޮތެވެ. ދެން،
އެ ނިދީން އެބައިމީހުން ހޭލައްވާލެއްވީ، ތިންސަތޭކަ އެތައް އަހަރު
ވީފަހުންނެވެ.

އަދި ކަލޭފު ބޮޑަތިގެ ޖުވާނުން އެ ޚަޒަރުއަތިގައި ނިދިދުވައި ތިބި ދިގު މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި، އެބައިމީހުން އެ ޚަޒަރުއަށް ވަނީއުރު އެ ފެއްޓުގެ ވެރިކަމުގައިހުރި ބޮޑު ދިރުމެގެ ރަސޫލާނާ މަރުފާޑާސް، މުސާލިމު ރަސޫލާދަކާ ރަސޫލާމަނަ އިސްލާމަށް ދެއްވާފައިވާ، އެ ފެއްޓުގެ މިހުން ފެސް ބަޔޭ ދިރުން ފެތިފާކަން، އެ ދިރުމަށް އުފުން ކަމުގައި ވިއެވެ.

ނަމަވެސް، ޖަވާބުގައި ދިގުވެ، މިސްކީނުގެ ހުރިހާ ސަބަބުތަކުގެ އުޅުނު، ހަދަޔާތުގެ މަޅުވަމުން ފަހު އަދުން ދިރުއްވައި މަހުސަރަނަ ފާސްޖުބީން ކަވާލުން ބުރަސްވެ، މިސްކީނުގެ ދުނިޔޭ ހިޔާނަތް އުޅުނުގެ ހިދުދު، އެ ކަމާ ނުރަނު ތުޅު ކަމަކަށް އެ ރަސޫލާނަށް ވިއެވެ. އެހެން ކަމުން، މިސްކީނުގެ މަރުސާވަށް ފާސްޖުބީން ކަމުގެ މައްޗަށް ހުކުރުހިމު ފަޅުއްކަން ޖެޔު ދަހިހުއް ދުއްކާތުމަށް އުދިފާއިގެން، اللهُ ﷻ ގެ ރަސޫލުންގެ ދުޢާ ދަންނަވާ ކަމުގައި ވިއެވެ.

އަދި އެ ޖުޅުގެ މަތީގައި ރަސޫލާނާ ހުރިހާވަށިކުރު، ޚަޒަރުއިގެ އެކުވެރިން ހިދިން ހާލަތުގެން ކާއިނާތްގެއް ގެޅުމަށް ޖަކައި، އެ މޮނޭން އެކަކު ރަނގަޅުގައަށް ގާސްގެން ކުރުހިމު ބާނާތުން، އެ މީހާ ގެނައި ފައިސާއަށް ހާލަތާ ގަބޫލުވިއްޔާ ޖަވާހިރުއިގައި ބުނުބިރުތުކުވީވާ ފައިސާއް ކަމަން ބާޒާރުގެ މިނުނަން ފެނުމުން، އާންމާ ސުވާލުކުރަން ވިނިއުދީ، ޝަރީޢަތުން، އެންމެ ފަހުން ރަސޫލާނުގެ އަޑިހަން އާނާ ގެންދުޅުނުވެ. ދެން، ރަސޫލާނުން އާންމާ ވަހަކަތުގުދާއިއްކަވައި، ހަބަރުބަހާ އަހުސަވައި، ފެދެން އުޖާ ޖެމިއް ސާފުފަވެއިނުގަދުއްދުން، އާންމާ އެކު އާންމާގެ އެކުވެރިންގެ ގާބަރު ޚަޒަރުއަށް ވަޑައިގެންނެވުމަށް ފަހު، އެ ހަނގައި ހިތި އާންމާގެ އެކުވެރިނާ ވަހަކަދުއްކާވަމުން، ރަސޫލާނުން މަސްސަލަ ރަސްގަޅު ސާފުވެއިގެންނެވިއެވެ.

އަދި ހޮހަޅައިގެ ޖުވާނުންނާމެދު ހިނގައިދިޔަ ކަންތައްތަކީ، الله ﷻ ގެ
އެއްކައުވަންތަކަމާއި، ކަހަކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ ދައްކަނާއި، ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވާނެ
ކަމުގެ ދައްކަން، ދަލީލުކުރަނިވި ވަރުގަދަ ހެއްކެއް ކަން، ބަސްވެރިއާއި އުމަރުގެ
ބަދަލު ދިނުމަށް ބަހައްޓަވަން އެހެނީ ކަލާނގެ، އެ ކަންކަމަށް އެބައިމީހުން
އީމާން ވިއެވެ.[205]

އެހެނީ، ތިން ސަތޭކަ އަހަރު އަށްޑިހަ ވަސްކަން ބައްޕަ ނިދިގައި ބައިތިއްބަވައިގެން
ވުމަށް، އެބައިމީހުންގެ ހަށިތަކަށް އެއްވެސް ބަދަލެއް ނައިސް، އަދި އެބައިމީހުންގެ
ފަރާތުން ވެސް އެއްވެސް ބަދަލެއް އައިސްފައިނުވަނީ ބަޔަކު ހިތްޕަވި إِلٰهَ،
މިސްރުކުން މަރުވުމަށް ފަހު އަލުން ދިރުއްވައި މަހްޝަރަށް ގެނައުމުގެ، އެއްވެސް
އުނދަގޫކަމެއް ނުވާނެ ކަން ސަފާވަނީ ބޭރުވެރި ކާރީގެ މިހަކަން ވެސް
އެނގޭނެއެވެ.

﴿وَكَذَلِكَ أَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوا أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَا﴾
މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ، ހޮހަޅައިގެ ޖުވާނުން އެހެއި ދިނަ ޖަމާންތަކެއް ވަނީދޫން
ނިދިގައި ބައިތިއްބަވައިގެން ވަނީ، ނިދިން ނަންގަވާ ދުވަސްވަރު އެބައިމީހުންގެ
ޙަޤީގައި އުފެދުން މިންނަނަން އެބައިމީހުން ފެންނަ ގޮތް، الله ﷻ މިންވަރުކުރެއްވުން،
ޒަމާނީގައި ތިބި ޖުވާނުންނާ ޙަޤީގެ މީހުން ވަރަކަތަށްކައި އުޅުން ވަރަކައެވެ.
އަދި އެ ޙަޤީގެ މީހުންނަން އެ ޖުވާނުން ދެއްކެވުމަން ފަހު، الله ﷻ އަނބުރާވެސް
އެބައިމީހުން މަރުގެންނެވިއެވެ.

205- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ޝައްކެއް ނެތެވެ. ހޮހަޅީގެ ޖުވާނުންގެ ވާހަކައިގައި، ﷲ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި، ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ މައްޗަށާއި، ޤިޔާމަތްވާނޭ ކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުކުރަނިވި ފައިދާކަން ބޮޑު އެއްޗެއްކަމެވެ.[206] އެހެނީ، ﷲ ﷻ ވަނީ، މީން ސަލާމަތްކުރެއްވުން ގިނަ އަހަރު ވާންދެން ކަހްފު ބާގައިގެ މީހުން ނިދިފައި ބޭއްވިއްބެވުމަށް ފަހު، އެބައިމީހުން ނިދިން ހޭލެއްވުމުގައި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ޖަހާއިރުވެއެވެ. ވިއިރު، އެ ކަމުން އެނގި ކަނަވަރުވެއްޖެ، އެންމެހައި ކަލޭގެފާނުން މަރުވެ، ދުނިޔެ ނިމުމަށް ފަހު، އެބައިމީހުން އަލުން ދިރުއްވައި މަޝްހަރުކުރައްވާނެކަން، ﷲ ﷻ ކަނޑައެޅިގެން ވަނީ ދެއްވާނެކަމެވެ. وَاللهُ أَعْلَمُ.

ކަހްފު ބާގައިގެ މީހުންގެ ވާހަކައިން ލިބޭ ބައެއް އިބްރަތްތައް

ޝައްކެއް ނެތެވެ. ކަހްފު ބާގައިގެ މީހުންގެ ވާހަކައިން ގިނަގުނަ އިބްރަތްތަކެއް ލިބެއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން ފުރަތަމަ ކަމަކީ، އިސްލާމް ދީނަށް ޒަކާއި މިލާގެ ޙާލަތުގައި ވަޒަން ދޫކޮށް، ﷲ ﷻ ގެ ވަޙީކުރެއްވުމަށް ހިޖުރަކޮށް ދިޔުމެވެ، އެ إِلٰهُ ގެ ބަރަކާތްތެރިކަން ބަރަކާތްތެރިކަން ލިބި ފުރިހަމަކުރެއްވުން ސަލާމަތްކުރައްވާނެކަމެވެ.

ދެވަނަ ކަމަކީ، މިލާގެ ބިރުވެރިކަމުގެ ބަރަކާތްތެރިކަމާއި ސަލާމަތްކަމާއި ދަރިވަރުން، ދުޢާކުރުމަށް ދެއްވާފައިވާ ބިރު، ﷲ ﷻ ގެ ބަރަކާތްތެރިކަމާއި ދެންނެވުމަށް ފިޔަވަޅު، އާދިތަދެއްވާނެ ފުރިހަމަ ބިރުވެރިކަމާއި ދުޢާކުރުމަކީ ދެއްވާކަމެވެ.

ތިންވަނަ ކަމަކީ، އަނިޔާވެރިންގެ އަނިޔާއިން މިންޖުވުމަށް ޖަހައި، ﷲ ﷻ ގެ ބަރަކާތްތެރި ދުޢާއާއެކު ފިޔަވަޅު، އަނިޔާވެރިންނަށް ފުރަގަހަށް ޖެހޭނީ ދެއްވާހާ ބަރަކާތްތެރި ތަނެއް، ﷲ ﷻ ދެއްކެވި ކަމެވެ.

206– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ހަތަރުވަނަ ކަމަކީ، اللهُ ﷻ ގެ ދީނުގައި ސާބިތުވެ ތިބި މީހުންގެ ސަލާމަތުން ރައްކާތެރިކުރުން
ހިމާޔަތް ދިނީ ކަމެވެ.

ފަސްވަނަ ކަމަކީ، اللهُ ﷻ ގެ މަގުގައި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަޙުމަތްތެރިކަމުން އަތުލައި، ދުރަހަކާއި ނިކަމެތިކަން ތަނަވަސްކުރުއްވާ ނަމަ، ދުނިޔަވީ ޙަޔާތުގައި ވެސް ކާމިޔާބު ލިބި، އުޚްރަވީ ޙަޔާތް ބާއްޖަވެރިވާ ކަމެވެ.[207]

سَيَقُولُونَ ثَلَٰثَةٌ رَّابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًۢا
بِٱلْغَيْبِ ۖ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ ۚ قُل رَّبِّىٓ أَعْلَمُ بِعِدَّتِهِم مَّا يَعْلَمُهُمْ
إِلَّا قَلِيلٌ ۗ فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَآءً ظَٰهِرًا وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِم مِّنْهُمْ أَحَدًا ﴿٢٢﴾

﴿22﴾ ކަހަފުގައި ތިބި ޒުވާނުންގެ ޢަދަދާ ބެހޭ ގޮތުން ވާހަކަ ދައްކައި އުޅޭ މީހުންގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކު ބުނާނެއެވެ. އެއީ ތިން މީހުންނެވެ. އެބައިމީހުންނާއެކު ހަތަރުވަނައީ އެބައިމީހުންގެ ކުއްތާއެވެ. އަނެއް ބައެއް ބުނާނެއެވެ. އެއީ ފަސް މީހުންނެވެ. އެބައިމީހުންނާއެކު ހަވަނައީ އެބައިމީހުންގެ ކުއްތާއެވެ.

ޝައްކުކުރުމެވެ. އެ ދެބައިމީހުން އެ ބުނާ ބުނުމަކީ ވެސް، އެ ކަމާމެދު އެއްވެސް އިލްމެއް ލިބިފައިނުވާ ކަމެއްގެ ވާހަކައިން، އެއްވެސް ދަލީލެއްނެތި، ހަމައެކަނި އެބައިމީހުންނަށް ކުރެވޭ ހިއެއްގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށްގެން ބުނާ ބުނުމެކެވެ.

އަދި އެބައިމީހުންގެ ޢަދަދާ ބެހޭ ގޮތުން ވާހަކަދައްކައި އުޅޭ މީހުންގެ ތެރެއިން އެހެން ބަޔަކު ބުނާނެއެވެ. އެއީ ހަތް މީހުންނެވެ. އެބައިމީހުންނާއެކު އަށްވަނައީ އެބައިމީހުންގެ ކުއްތާއެވެ.

207– اَلتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އޭ ރަސޫލާއެވެ! ތިބާ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! އެބައިމީހުންގެ ޢަދަދު،
މާތް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ، މީގެން ރަސޫލާގެ ސާހިބު ވަންތަ ﷲ އެވެ. އަދި، އެ ﷲގެ
ހެޔޮބުދިވެރިންގެ ތެރެއިން މަދު ބަޔަކަށް ފިޔަވައި އެބައިމީހުންގެ ޢަދަދެއް ނޭނގެއެވެ.
ވީމާ، ހަޤީޤަތުގައި ތިބި ޖަދަލުކުރުމެއް ބޭނުން ގޮތެއް، ތިބާ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންނާ
ވިޔަސް އަދި އެ ރޫޙު ބަޔާނާ ވިޔަސް މާ ގިނަ ސުވާލުތަކެއް ކުރައްވައި މާ ފުރިހަމަ
ބަޔާނެއް ނުކުރައްވާށެވެ!

އަދި، ތިބާ ރަސޫލާއަށް ބާވައިލެއްވުނު ވަހީގެ ދަލީލާއިން، ތިބާ ރަސޫލާއަށް
ކިފާޔަތް އެކަށީގެންވާ ވަނަވާއެއް ލިބޭ، ކަހަފުގައި ތިބި ޒުވާނުންނާ
ބެހޭގޮތުން، ޔަހޫދީ އަހުލުކިތާބީންގެ މީހަކާ، ތިބާ ރަސޫލާ ސުވާލު ނުކުރާށެވެ! އަދި
އެ ޒުވާނުންގެ ޙަދީޘާއި އެބައިމީހުންނާމެދު ކަންތައްތައް ހިނގައިދިޔަ ގޮތުގެ ވާހަކައިން،
ޔަހޫދީ އަހުލުކިތާބީންނާ އެއްވެސް ސުވާލެއް ނުކުރައްވާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން،
އެ ޒުވާނުންގެ ޙަދީޘާއި އެބައިމީހުންނާމެދު ކަންތައްތައް ހިނގައިދިޔަ ގޮތުގެ އެއްވެސް
ޢިލްމެއް އެމީހުން ޔަހޫދީ އަހުލުކިތާބީންނަކަށް ނުވެއެވެ.[208]

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَاْىۡءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا ﴿٢٣﴾

﴿23﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި އެއްވެސް ކަމެއް ކުރައްވާނަން މާދަމާ ކުރައްވާނޭ،
މާދަމާ އެ ކަމެއް ކުރައްވާނަން، ތިބާ ރަސޫލާ ކަނޑައެޅުއްވުމުގެ ނަމަވެސް،
މިވެނި ކަމެއް މާދަމާ ކުރައްވާނޭ ކަމުގައި، ޔަޤީންކޮށްގެން ވެސް، ތިބާ ރަސޫލާ
ވިދާޅުނުވާށެވެ! އެހެނީ، އެ ކަން ކުރައްވާނޭ ކަން ނުވަތަ ނުކުރައްވާނޭ ކަން،
ތިބާ ރަސޫލާއަކަށް އެނގިވަޑައިގެން ނުގަންނަވައެވެ.

208- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުގައި އައިސްފައި މިވާ އިލާހީ އިރުޝާދުފުޅަކީ، ކޮންމެ މުސްލިމަކަށް ވެސް ހުރި އިރުޝާދުފުޅެކެވެ.

إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُۚ وَٱذۡكُر رَّبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلۡ عَسَىٰٓ أَن يَهۡدِيَنِ رَبِّي لِأَقۡرَبَ مِنۡ هَٰذَا رَشَدٗا ٢٤

﴿24﴾ އަދި، «إِنْ شَاءَ اللهُ» މި ފަދައިން ވިދާޅުވެފައި، މާދަމާ އެއްވެސް ކަމެއް ކުރައްވާނޭ ކަމަށް، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ. «إِنْ شَاءَ اللهُ» މި ކަލިމަފުޅުގެ މާނައީ: "الله ﷻ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާއެވެ." މިއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރެއްވުމުން މެނުވީ އެއްވެސް ކަމެއް ނުވާނެތީއެވެ. އަދި ކަމެއް ކުރައްވާނޭ ކަމުގައި، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާއިރު، "الله ﷻ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާއެވެ." މި ފަދައިން ވިދާޅުވުމަށް ހަނދުމަފުޅު ނެތިއްޖެ ނަމަ، ހަނދުމަފުޅުވުމުން، އެ ފަދައިން ވިދާޅުވެ، އިބަ ރަސޫލާގެ ސާހިބުވަންތަ إِلٰهُ ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އަދި ކަމެއް ހަނދުމަފުޅުނެތުމުގެ ކޮންމެ ހިނދެއްގައިވެސް، الله ﷻއަށް ދިކުރުކުރައްވައި، އިބަ ރަސޫލާ، އެ إِلٰهُ ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!

ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻއަށް ދިކުރުކުރުން، އެ إِلٰهُ ހަނދުމަކުރުމަކީ، ހަނދާންނެތުމުގެ ބަލިން މިންޖުކޮށްދެއްވައި، އެ ބަލި ދުރުކޮށްދެއްވާ ކަމެކެވެ. އަދި ވިދާޅުވާށެވެ! މި އަޅާގެ ސާހިބުވަންތަ إِلٰهُގެ ރަޙްމަތުން މި އަޅާ އެދެނީ، މި އަޅާގެ ނަބީކަމުގެ ތެދުކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުގެގޮތުން ބޮޑު، ޤިއްޞާގައި މިވާ ޒުވާނުންގެ ކަންތައްތަކަށްވުރެން ފަހުން ހިނގައިފައިވާ އަދި އެއަށްވުރެން މާ ފައިދާކަން ބޮޑު ދަލީލެއް މި އަޅާއަށް ދެއްވުމެވެ.

ސަވާލުކުރެއްވީ. ﷲ ﷻ ވަޙީ، އިސްތިސްނާއި މިއުޅުއްވާ ފަދަ ދުޢާއާއި ޖެހޭގޮތް މި އުނގަންނަވައިދޭ
ރަސޫލާއަށް ދެއްވައި، އެ ރަސޫލާގެ އުންމަތުން ބަޔާންކޮށްދިނުމަށް ހެއްދެވުމައްޓަކައެވެ.
އަދި ވޮޅުވިދާ ބައެއް އުނގަންނައިދޭ މީހުންގެ ގޮތަށް ޖަވާބު ރަސޫލުންނަށް
ވަޙީކުރެއްވި، އެ ރަސޫލުންގެ ދުޢާކުރާ ތަފާތު ގޮތްތައް މީހުން ހަމަ ޖަވާބު ކަމެއް
ވަޙީކުރެއް ވެސް، އެ ރަސޫލާއަށް އަންގަވައިދެއްވައިފައެވެ. އަދި، އެ ރަސޫލާގެ
ޢަމަލަށް ފަދަ، ޙިކުމަތާ ހަމައަށް ހިނގާނެ ބައެއް ތަޢުލީ ބުނިޔާދުތަކުގެ
ވަޙީކުރެއް ވެސް، އެ ރަސޫލާއަށް އަންގަވައިދެއްވައިފައި ވާވެއެވެ.[209]

ދަންނާށެވެ! ހަނދާންނެތުމަކީ، ޝައިޠާނާގެ ކަންތައް އަންނަ ކަމެކެވެ. ފަހެއެކެ،
«أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» މި ދަންނަވައި ކިޔައި، ﷲ ﷻ އަށް ޛިކުރުކުރާށެވެ،
އެ إِلٰهُ ހަނދުމަފުޅުކުރުން ޝައިޠާނާ ދުރުވެގެންދެއެވެ. އެހެން އިސްތިޢާޛަކުރުމުން
ހަނދާންނެތުމުގެ ބައްޔަށް ޝިފާ ލިބެންހުރެއެވެ.[210]

وَلَبِثُوا۟ فِى كَهْفِهِمْ ثَلَٰثَ مِا۟ئَةٍ سِنِينَ وَٱزْدَادُوا۟ تِسْعًا ﴿٢٥﴾
﴿25﴾ އަދި އިސްލާމް ދިޔަ މަތިވެއި ސާބިތުވެ ތިބެމަށް އަޖާއިބުކަމަކުގެ ޖީލުތައް،
އެބައިމީހުންގެ ހޮހަޅައިގައި އަހަރުތަކެއް ޖަހައިހުރި ކުރިން ހަސްކޮޅުގެ އަހަރާއިން
ސަތޭކަތިރިވަރަށް ބަލައި ޖާބަން ވަރު މީގެ ހަތަރެއިރާއި، މީން ސަތޭކަ އަހަރާ އަދި
އިތުރަށް ނުވަ އަހަރު ނިދިހަދައި މީހަކުގަތާ ވެއެވެ. އެއީ، އިރު ވަހުގެ އަހަރުން
ބަލައިލި ނަމަ މީން ސަތޭކަ އަހަރެވެ. އަދި ހަނދު ވަހުގެ އަހަރުން ބަލައިލި ނަމަ،
މީން ސަތޭކަ ނުވަ އަހަރެވެ.[211]

209- اَلتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

210- تَفْسِيرُ الشَّيخِ حُسَين دِيدِي مَلِمْجِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

211- تَفْسِيرُ الشَّيخِ حُسَين دِيدِي مَلِمْجِي وَتَرْجَمَةُ مَعَانِي الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ لِلشَّيْخِ أَبِي بَكْر إِبْرَاهِيم

قُلِ ٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا لَبِثُواْۖ لَهُۥ غَيۡبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ أَبۡصِرۡ بِهِۦ وَأَسۡمِعۡۚ مَا لَهُم مِّن
دُونِهِۦ مِن وَلِيّٖ وَلَا يُشۡرِكُ فِي حُكۡمِهِۦٓ أَحَدٗا ٢٦

﴿26﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އެ ޒުވާނުންގެ ރަނގަޅުކަމާއި އަނިޔާވެރި ޖައްބާރު ކާފިރު ރަސްގެފާނުގެ އަނިޔާއިން ސަލާމަތްވުމަށް ބަލައި އުބައިދުވުން ފިލާން ވަދެ ހުރި ހޮހަޅައިގައި، ނުހަނު ގިނައަހަރު ނިދިފައި ހުރި މުއްދަތާ ބެހޭ ގޮތުން، އިބަ ރަސޫލާ ސުވާލުކުރެވިއްޖެ ނަމަ އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! މިއަދު ކަމުގެ އެއްވެސް އިލްމެއް، މިޒަން ރަސޫލާއަކަށް ލިބިވަޑައިގެންފައެއް ނުވެއެވެ.

އަދިކިއްޔާ! އެބައިމީހުން އެ ހޮހަޅައިގައި ހުރި މުއްދަތެއް ދުނިޔޭގެ ގޮތުން ބޭ، الله ﷻ އެވެ. އެހެނީ، އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ޣައިބުވެގެން ވާހައި ކަމެއްގެ އިލްމު ދެނެވޮޑިގެން ވަނީ، ހަމައެކަނި، އެ إِلٰهُ އަށެވެ. އެ إِلٰهُގެ ބައްލަވައިވޮޑިގެންވުމާއި، އައްސަވައިވޮޑިގެންވުމާއި، ހުރިހައި ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވުމުގެ ފުރިހަމަކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ!

އަދި ހަމަކަނަވަރުން، އެ ޒުވާނުން، އެ ހޮހަޅައިގައި ނިދިފައި ހުރި ދިގު މުއްދަތުގައި، އެބައިމީހުންނަށް ރައްކާތެރިކަމާއި، އެބައިމީހުންގެ ހުރިހައި ކަމެއް ބެލެހެއްޓެވީ، الله ﷻ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކުން ނޫނެވެ. އަދި ޙުކުމްތަކާއި ކަނޑައެޅުއްވުމާއި ނިޔާކުރެއްވުމާއި، ޝަރީޢަތްކުރެއްވުމާ އަދި އެ ނޫން ކަމެއްގައި ވިޔަސް، الله ﷻ އަށް އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު ނުވެއެވެ.212

212- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي

ދަންނަވާށެވެ! الله ﷻ ބާވައިލެއްވި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ވާގޮތާ ހިލާފަށް އެއްވެސް
މީހަކު ބޭނާ ބަހަކަށް އަދި އެއްވެސް ބަޔަކު ހަދާ ޤާނޫނުތަކަށް އަދި ޤަވާއިދުތަކަށް ވިއަސް
ކިޔަމަންވުމަކީ، އެ إله ބާވައިލެއްވި ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކުގައި އެހެން މީހަކު ނުވަތަ
ބާރަކު ބައިވެރިކުރުމެވެ. އެހެންކަމުން، ޝިރުކުކުރުމުގެ އެންމެ މަތީ ދަރަޖައަކީ
އެއީއެވެ. ކަން މި ހުރީ ހުކުމާ އެކު، الله ﷻ ބާވައިލެއްވި ޝަރީޢަތާ ހިލާފަށް ހުރި
އެއްވެސް ޤާނޫނަކަށް އަދި ޤަވާއިދަކަށް ވިއަސް ހުރުމުގައި ކިޔަމަންވުމެއް މީހަކީ،
الله ﷻ ގެ إله ވަންތަކަން ދޫކުރުމުގައި ޝިރުކުކުރާކަމުގެ މިހެނެވެ.

وَٱتْلُ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِن كِتَابِ رَبِّكَ ۖ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَٰتِهِۦ وَلَن تَجِدَ مِن دُونِهِۦ
مُلْتَحَدًا ﴿٢٧﴾

﴿27﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި، އިބަ ރަސޫލާގެ ސާހިބުވަންތަ إلٰهُ ގެ ފޮތް، ކީރިތި ޤުރުއާނުން،
އިބަ ރަސޫލާއަށް ބާވައިލެއްވި ވަޙީ ބަސްފުޅުތައް ކިޔަވައިވިދާޅުވުން މަތީ
ދެމިހުންނަވައި، އެ ވަޙީ ބަސްފުޅުތަކުގައި ވާގޮތަށް، އިބަ ރަސޫލާ ޢަމަލުކުރައްވާށެވެ!
ހަމަކަށަވަރުން، އެ ފޮތުގައިވާ، އެ إلٰهُ ގެ ކަލިމަތްފުޅުތަކަށް ބަދަލުގެނައުން، ހަމަ
އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ނުވެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، އެ ފޮތުގައި ވަނީ، ޞިދުޤު ވެސް
ޢަދުލު ބަޔާންވެއެވެ. އަދި އެ ފޮތުގައިވާ ހުކުމް ބުނެވިފައި، އެންމެ ޢަދުލުވެރި ބުނެވުމެވެ.
އަދި، އިބަ ރަސޫލާގެ ސާހިބުވަންތަ إلٰهُ ގެ ބަސްފުޅަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެން، އެ إلٰهُ ގެ
ބަސްފުޅުން ރައްކާތެރިކަމާއި ސަލާމަތްކަން ހޯއްދަވާން ފިލަވައި، އެހީއާއި
މަދަދަށް އެދިވަޑައިގެން، ދަންނަވާށޭ، އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ވިއަސް އަދި ހިމާޔަތާއި
ރައްކާތެރިކަން ހޯއްދެވުމަށް ޖާގައެއް ވަޑައިގެންނަވާނެ ތަނެއް ވިއަސް،
އިބަ ރަސޫލާއަކަށް ވެސް ފެނިވަޑައިގެނެއް ނުވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.[213]

213– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

وَٱصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِٱلْغَدَوٰةِ وَٱلْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ ۖ وَلَا تَعْدُ
عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُۥ عَن ذِكْرِنَا وَٱتَّبَعَ
هَوَىٰهُ وَكَانَ أَمْرُهُۥ فُرُطًا ﴿٢٨﴾

﴿28﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި، އިބަ ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ
ފަގީރުންނާ އެކު އިރީނުތުވަރުގައިވެސް އިންނަވައި، އެބައިމީހުންނާ އެކު މަޑުޖެހިލައްވާށެވެ،
އެބައިމީހުންނާ އެކު އުޅުއްވުމަށް، އިބަ ރަސޫލާގެ ނަފްސު ހަރުކަށި ހުންނަވައި އެ ކަމަށް
ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެހެނީ، އެ އަސްޙާބުބޭކަލުންނަކީ، ހެޔޮލަފާކަމުގެ ވެރި އﷲގެ
ރިޟާއެދިގަތުން ބާވަތުގައިވަޑައިގެން ތިބި، އެ އﷲގެ ވަޙީ ދޫނުކުރައްވައި، ހަމައެކަނި،
އެ އﷲއަށް އަޅުކަންކުރައްވާ ބޭކަލުންނެވެ.

އަދި ހެނދުނާއި ހަވީރު ދިކުރުކުރައްވައި، ދަ ދުނިޔޭގެ ބޮޑުކަމާއި ދުނިޔަވީ ބޮޑުތަކުން
އެދިވަޑައިގެން، ހަމައެކަނި، އެ އﷲއަށް ދުޢާކުރައްވާ ޒިކުރުހަމަ މުއުމިނުންނެވެ.
އަދި ދުނިޔަވީ ޒީނަތުގެ ޝަހުވަތްތެރިކަން އެދި މިހަކު ކަންތައްތަކާ ފަރުދުން ކަންތައް
ކުރައްވައި، އިބަ ރަސޫލާގެ އެގެތެރިކަމާއި އިސްތިރާޙުގެ ބޭއްދުވުން، އެ އަސްޙާބުންގެ
ކިބައިން ކައިރިވެންދެވުމަށް ނުވެދެއްވާށެވެ!

އަދި، ﷲ ﷻއަށް އަޅުކަންކުރައްވާ ބޭކަލުންނަށް ވުޖޫދު ގަދަފުޅުނުކުރެއްވުމަށް
ދަރަމިއްލައިގެ ކަން ވުއްވައި، އެބައިމީހުންގެ ކަންތައްތަކާމެދު މާ ވުޖޫދު
ޒިކުރުކުރައްވާށެވެ! އަދި، މިމީހުން އﷲ ހަނދުމަކޮށް، މިމީހުން އﷲއަށް ދިކުރުކުރުމުން،
އެ މީހުންގެ ހިތް ހުރިހާކަމަކުން، އެ މީހުންގެ ހިތުގައި ކެތުރުތެރިކަމާއި ޝުކުރުގެ
ސިފަކަމެއްސަވައި، މިމީހުން އﷲގެ އެއްކަލަވަންތަކަން ހުވާތުކުރުމުން އެއްކިބާކުރައްވައިދީ
އެއްވެސް މިހަކަށް ވެސް، އިބަ ރަސޫލާ ކިޔަމަންވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!

އަދި، ތިމަން إِلٰهُ ފޮނުއްވި ޝަރީޢަތުގެ އިތުރުން ބޭރުވެ، ތިމާގެ ހަވާ ނަފްސުގެ
އުޅުމާ ތަބާވެ، ނުބައިކަމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައިފައިވާ އެއްވެސް މީހެއްގެ ބަސް ވެސް،
އިބަ ރަސޫލާ ޤަބޫލުނުކުރައްވާށެވެ! އެހެނީ، އެ ފަދަ މީހާގެ އަމަލުތަކެއް އެ ވަނީ،
ދުރުން ގެއްލިގެން ގޮސްފައެވެ. އަދި އެ ފަދަ މީހާކު ކޮންމެ ކަމެއްގައިވެސް ވަނީ
ވިސްނުމެއް ނެތްކަމާއި، ގޯސްކަމާއި، ހުސްކަމުގައެވެ.[214]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު

اللهُ ﷻ، އެ ދެ ބަޔަކީ ކާކުކަން ބަޔާންކުރެއްވުމުގައި ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما ވިދާޅުވިއެވެ.
މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ، މައްކާގެ މުޝްރިކުންގެ ތެރޭގައި އުޅުނު ވަރަށް ބޮޑު
މުއްސަނދި މީހަކު ކަމުގައިވާ أُمَيَّةُ بْن خَلَفِ الْجُمَحِيُّއާ ބެހޭ ގޮތުންނެވެ. އެހެނީ،
އޭނާގެ ކިބައިގައިހުރި ބޮޑާކަމާއި ކިބުރުވެރިކަމުގެ ބޮޑު ކަމުން، اللهُ ﷻ ގެ
ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. ތިބާގެ ދީން ޤަބޫލުކުރާ ފަޤީރުންނާ އެކު
އިނދެފަވެއިގެން އިށީނަނަވައި، އެބައިމީހުންނާ އެކު މަޖިލިސް ކުރެއްވުމުގެ ބަދަލުގައި،
ތިބާގެ މަޖިލިހުން އެ ފަޤީރުން ނެރުއްވައި، މައްކާގެ ބޮޑުން ގާތްކުރައްވައި،
އެ ބޮޑުންނާ އެކު، ތިބާ މަޖިލިސްކުރައްވާނެތޯއެވެ؟

މި ވަގުތުން އޭނާ ދެންނެވިފަދައިން މި އާޔަތް ބާވައިލައްވައި، اللهُ ﷻ ގެ ރަސޫލާއަށް
އެ إِلٰهُ އަންގަވައިފިއެވެ. اللهُ ﷻ ހަނދުމަކުރެއްވުން، އެ إِلٰهَ ޛިކުރުކުރުމުން، އެ މީހާގެ
ހިތް ޣާފިލުކުރައްވައި، އެ މީހާގެ ހިތުގައި ކިބުރުވެރިކަމުގެ ސިފަކަޖެއްސަވައި،
اللهُ ﷻ ގެ އަޅުކަމުން ވަކިކަން ޤަބޫލުކުރުމުން އިރުބާލުކަމުގެ މީހާއާ، އިބަ ރަސޫލާ
ތަބާވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ![215]

214– أَنْوَارُ التَّنْزِيلِ وَأَسْرَارُ التَّأْوِيلِ لِلْإِمَامِ نَاصِرِ الدِّينِ الْبَيْضَاوِي
215– تَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلْإِمَامِ الْحَافِظِ ابْنِ كَثِيرِ الدِّمِشْقِي

އަދި ވެސް ހިލާވެގެން ވެއެވެ. ކޮންމެވެސް ދުވަހެއްގައި، ޤުރައިޝް ވަންހައިގެ
މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ބޮޑުންގެ ބަޔަކު، ފަޤީރު ރަސޫލާގެ އަރިހަށް ގޮސް ދަންނަވައެވެ.
އަޅުގަނޑުމެން މިބައިގެ ކިބާ ގަބޫލުކުރަން، މިބައި ތަބާވުމަން އެދިވަޑައިގެންނެވި ނަމަ،
މިބައިގެ އަސްޙާބުންގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ بِلاَلُއާއި، خَبَّابއާއި، صُهَيْبُ ފަދަ ފަޤީރުން
މިބައިގެ މަޖިލީހުން ނެރުއްވާށެވެ!

އެހެނީ، މިބައިގެ މަޖިލީހުގައި އެ ފަދަ ފަޤީރުން ތިބި ވަގުތުގައި، މިބައިގެ އަރިހަށް
އައިސް މިބައިގެ މަޖިލީހުގައި ބައިވެރިވުމަކީ ތިމަންމެން ރުހޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. ވީމާ،
މިބައިގެ އަރިހަށް އައިސް، މިބައިގެ އަރިހުގައި އެ ފަދަ ފަޤީރުން ތިބުމަކުން ބަހައްޓާ،
އެބައިމީހުންނަށް ވެސް ވަކި ވަގުތެއް ޚާއްޞަކޮށްދެއްވާށެވެ! މި ފަދައިން އެބައިމީހުން
ދަންނަވާލުމުން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.216

وَقُلِ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَن شَآءَ فَلْيُؤْمِن وَمَن شَآءَ فَلْيَكْفُرْ ۚ إِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلظَّٰلِمِينَ
نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا ۚ وَإِن يَسْتَغِيثُوا۟ يُغَاثُوا۟ بِمَآءٍ كَٱلْمُهْلِ يَشْوِى ٱلْوُجُوهَ ۚ بِئْسَ
ٱلشَّرَابُ وَسَآءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٢٩﴾

﴿29﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި، މިޙައްޤު إِلٰهُ ޙަޟްރަތުންނެވެ، މިޙަން إِلٰهއަށް ޤަބޫލުކުރުން
އެ ބައެއްގެ ހިތްވަރު އާޚިރުވަރުވާ މީހުންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ!
މިޙަން ރަސޫލާއަށް ބާވައިލައްވުނު ޤުރުއާނާ އަދި އެ ކަންކަމެކެވެ، މިޙަން ރަސޫލާ
ޖުމްލަތުން އެންމެހައި ކަންކަމަކީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ސާހިބުވަންތަ إِلٰهُގެ ހަޟްރަތުން
އައިސްފައިވާ ޙައްޤު ތެދެވެ. އެއީ، މިޙަން ރަސޫލާ އަޅުއްވަވާފައިވާ ގެންނެވި
ކަންކަމެއް ނޫނެވެ.

216– تَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلْإِمَامِ الْحَافِظِ ابْنِ كَثِير الدِّمِشْقِي

ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ އެދުމާ އެއްގޮތަށް ބަދަލުކުރައްވައި، ފަޤީރު މުއުމިނުން، ތިމަން ރަސޫލާގެ މަޖިލިހުން ނެރުއްވުމަކީ، ފަހަރެއްގައި ވެސް، ތިމަން ރަސޫލާ ކުރައްވާނޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ސާހިބުވަންތަ إِلٰهُގެ ޙަޟްރަތުން، ތިމަން ރަސޫލާ މި ގެންނެވި ޙައްޤު ދީން ޤަބޫލުކޮށް، އެ ދީނާ ތަބާވާން އެދޭ މީހަކު ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ވާނަމަ، އެ ދީން ޤަބޫލުކޮށް އެ ދީނާ ތަބާވެ، ތިމަން ރަސޫލާ މި ގެންނެވި ރިސާލަތަށް އީމާންވާށެވެ!

އެހެނީ، އެ ގޮތް އެ މީހަކަށް ނުހަނު ހެޔޮކަން ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ސާހިބުވަންތަ إِلٰهُގެ ޙަޟްރަތުން، ތިމަން ރަސޫލާ މި ގެންނެވި ޙައްޤު ދޮގުކޮށް ކާފިރުވާން އެދޭ މީހަކު ނަމަ ކާފިރުވާށެވެ! ފަހެ، އެ ފަދަ މީހާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް މެނުވީ އަނިޔާވެރިވުމެއް ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ކާފިރުވެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވާ މީހުންނަށް ޓަކައި، ތިމަން الله ވަނީ ނަރަކައިގެ ގަދަފަދަ [illegible] ތައްޔާރުކުރައްވައިފައެވެ. އެ ނަރަކައިގައިވާ އަލިފާނުގެ ފާރުތަކާއި، އަލިފާނުގެ ފޫރިގެތަކާއި، އެ ތަނުގެ ކަޅުކަން ގަދަ އަލިފާނާއި ދުމުގެ ފަރުދާތަކަށް، ހުރިހައި ފަރާތުތަކުން، އެބައިމީހުން ވަށައިލައިގެން ވާނެއެވެ.

އަދި ކަރުހިއްކައިގެން ގޮސް ފެނަށް އެދި އެބައިމީހުން ގޮވައިލައިފި ނަމަ އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނީ، [illegible] [illegible] ހޫނުކަން ގަދަ [illegible] [illegible] [illegible] ކަހަލަ ފެނެކެވެ. ނުވަތަ ވިރިފައިވާ ރަތްދަގަނޑު ކަހަލަ، ނުވަތަ [illegible] [illegible] ކަހަލަ ފެނެކެވެ. ނަރަކަވަންތަކޮށްދިން ބުއިމަކީ އެ [illegible] ނުބައި ބުއިމެކެވެ. އެ ބުއިމުން ފެންބޮވައިގަންނައިވާ މީހާގެ އަތާ ނުހަނު ނުކުންނާނެއެވެ.

އަދިޔާއްޔަ! ފެންބޮވައިގަތުން ދާނީ އިތުރުވެގެންނެވެ. އަދި ނަރަކަވަންތަ ވިރިންނަން ބޯން ލިބޭ އެއްޗެއްގެހުރި ނުބައި ކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! އަދި ކާފިރުންނާއި އުޅުދުންތެރިން ވަދެ ތިބުމަށް ޖާގައި، الله ﷻ ތައްޔާރު ކުރައްވައިފައިވާ ނަރަކައިގެހުރި ނުބައި ކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ!

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ، ހައްޤުން އެއްކިބާވެ، އިސްލާމް ދީނާ ދުރަކުވެރިވެ ކާފިރުވާ މީހުންނާއި އުޅުދުންތެރިންނަށްހުރި ގޮތުގެ ވަޙީގެ ބަސްފުޅެކެވެ.[217]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު

الله ﷻ ރުއްސުންލެއްވި سَلْمَانُ الْفَارِسِي ވިދާޅުވިކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ނަޖްދު ކަރައިގެ އިސްވެރިންގެ ތެރެއިން، އެ ބަޔަކު އިސްލާމްވެވޭނެ ކަމަށް އުންމީދު ކުރެވުނު ބަޔަކު، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހަށް އައެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ، عُيَيْنَةُ بْن حِصْنُ الْفِزَارِيُّ އާއި، الْأَقْرَعُ بْن حَابِسُ އާއި، އެ ދެ މީހުންގެ ގޮތްތިބާގެ މީހުންގެ ތެރެއިން ބައެކެވެ. އަދި، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހުގައި އެބައިމީހުން ދަންނަވައެވެ.

މަޖިލީހުގެ ރައީސުންގެ ގޮތުގައި ތިބޭ އިހީނުތެރިވެގެންނަވައި، ބައްވެރިކޮށްފައިހުރި ހެދުން ޖޫބާތައް ހެދިގެން ލީ، سَلْمَانُ އާއި أَبُو ذَرُّ ފަދަ ފަޤީރު މުސްލިމުން މީގެ މަޖިލީހުން ނެރުއްވައިފި ނަމަ، އަޅުގަނޑުމެން މި ތިބީ ތިބާގެ މަޖިލީހަށް އައިސް، ތިބާގެ އަރިހުގައި ބައިސް ދަންނަވައި، ތިބާގެ އަރިހުން ދީން އުނގެނޭނެއެވެ. މި ވަގުތުން އެބައިމީހުން ދަންނަވައިފުމުން، އިސްވެދިޔަ މިން އާޔަތް ބާވައިލެއްވީއެވެ، ކާފިރުންނާއި އުޅުދުންތެރިންނަށް ޖެހޭ، الله ﷻ ތައްޔާރުކުރައްވައިފައިވާ ގަދަފަދަ ޢަޛާބުގެ ވާހަކައިން ވަޙީގެ ބަސްފުޅު ބާވައިލެއްވިއެވެ.

217- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދެން ހަމަ އެ ހިނދު މަޖިލީހުން ތެދުވެ ވަޑައިގަންނަވައި، ފަޤީރު އަސްޙާބުން ތިއްބެވިތަނުން ހޯއްދުވުމަށް ބަލާއި، رَسُولُ اللهِ ﷺ ވަޑައިގެންނެވިއިރު، ރަސޫލާއަށް އެ އަސްޙާބުން ފެނިވަޑައިގެންނެވީ، މަސްޖިދުއްނަބަވީގެ އެންމެ ފަހަތުގައި، ﷲ ﷻ އަށް ޛިކުރުކުރައްވާން ތިއްބަވަނިކޮށެވެ.

ދެން، ކީރިތި ރަސޫލާ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. ތިމަން ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުންގެ ތެރޭގައި ހިމެނިވަޑައިގަންނަވާ ފަޤީރު އަސްޙާބުންނާ އެކު މަޖިލީސްކުރައްވައި، އެބައިމީހުންނާ އެކު އުޅުއްވުމަށް، ތިމަން ރަސޫލާގެ ނަފްސު ހިފަހައްޓަވައި އެ ކަމަށް ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވުމަށް، ތިމަން ރަސޫލާއަށް، ﷲ ﷻ އަމުރުކުރައްވައިފިއެވެ.

ﷲ ﷻ އަށް ބަރްދުރުއްޖެވެ. އެ إِلٰهި، ތިމަން ރަސޫލާ އެ ކަން އެ ގޮތަށް ކިޔުއްވުމަށް ޓަކައި، ތިމަން ރަސޫލާގެ ފަރާތުގެ ނިޔާއަކުވައި ފަސްކުރެއްވި إِلٰهއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން ރަސޫލާ ދިރިއުޅުއްވާނީ މިއަދަ އަސްޙާބުންގެ ތެރޭގައެވެ. އަދި، ތިމަން ރަސޫލާ ދުނިޔެ ދޫކުރައްވާނީ ވެސް މިއަދަ އަސްޙާބުންގެ ތެރޭގައި ހުންނަވައިގެންނެވެ.[218]

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجۡرَ مَنۡ أَحۡسَنَ عَمَلًا ﴿٣٠﴾

﴿30﴾ ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް، ޝަރީޢަތް، އެ إِلٰهއަށް އިޖާބަދީ، مُحَمَّدُ ﷺ އާ ތަބާވެ، ހެޔޮ ޢަމަލުތައް ކުރާ މީހުން ދަންނާށެވެ! ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުން ކުރާ ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ދަރުމަ، ތިމަން إِلٰهُ ގެއްލިނުދެއްވާހުށީމެވެ.

218- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދިޔެއްޔަ! އެ ފަދަ މުއުމިނުން ކުރަ ހެޔޮ ޢަމަލުތަކަށް ޖަޒާއި، އެބައިމީހުންނަށް
ދިނުމާ ދަރުމައާއި ޘަވާބުން ޔަޤީންވާ ކުޑަ މިންވަރެއް ވެސް އުނިވުމެއް ނުވި،
އެ ކަންކަމަށް ދިނުމާ ދަރުމައާއި ޘަވާބު، އާޚިރަތް ދުވަހުން، ތިމަން إِلٰهُ
އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވަވައިގެން ދެއްވާހުރީމެވެ.[219]

أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ جَنَّٰتُ عَدۡنٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهِمُ ٱلۡأَنۡهَٰرُ يُحَلَّوۡنَ فِيهَا مِنۡ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٖ وَيَلۡبَسُونَ ثِيَابًا خُضۡرٗا مِّن سُندُسٖ وَإِسۡتَبۡرَقٖ مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِۚ نِعۡمَ ٱلثَّوَابُ وَحَسُنَتۡ مُرۡتَفَقٗا ﴿٣١﴾

﴿31﴾ الله ﷻ ގެ އެއްކަލައުވެރިކަން ދުރުކަރާ ޚަޞޫލުތަކު، އެ إِلٰهަށް އީމާންވެ،
مُحَمَّدُ ﷺ އާ ތަބާވެ، ހެޔޮ ޢަމަލުތަކާ ކުރަ މުއުމިނުންނާއި، ނިޢްމަތްތަކުން ފުރިގެންވާ
ސުވަރުގެތަކެވެ. އަދި އެ ސުވަރުގެ ތަކުގައި، އެބައިމީހުން ވާހަކަދު ދެކުޅިތިބޭނެއެވެ.
އަދި އެބައިމީހުންނަށް ދައްވާ ގަނޑުވަރުތަކާއި، ހަރުދިޔަތަކާއި، ވާލިކަތުގެ ދަރުން
މިރުފުށުގެ ކާރުތައް ހިނގަހިނގައި ހުންނާނެއެވެ.

އަދި އެ ސުވަރުގެތަކުގައި އެބައިމީހުން ތިބޭއިރު އެބައިމީހުންގެ އަތުގައި، ރަނުގެ
އުގާތަކުން ގަދަކާ އެޅުއްވި ޒީނަތްތެރިކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ފިހިކުދަރިގެ ހިމަ ފަށުވިން
ވިއްވިފައިވާ ނަހަރު އަލާން ސުންދުސް ފަރާތައި، ފަރަ ފަށުވިން ވިއްވި، ކަސަވާ
ބޮޑުބާއިން ޖަހިކުރުވިފައިވާ ނަހަރު އަގުބާތް އިސްތަބްރަގު ފަރާން، އެ ސުވަރުގެތަކުގައި
އެބައިމީހުން ލައިއްގެންނެވެ. އަދި އެ ސުވަރުގެތަކުގައި އެބައިމީހުން ތިބޭނީ، ރީތިކޮށް
ކުރުހުންތަކުން ކުރުހުނއެޅި ޒީނަތްތެރިކުރި، ނަހަރު މޮޅު ފުރިން ތަޚްތުރުކުރި ފައިވާ
ދަގަނޑު ދޮންތަކުގެ މަތީގައި، ނަހަރު އަރާމުގައި ލެނިލައިގެންނެވެ.

219- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާ ޘަވާބާއި، ޢަޛާބުގެ ޚަބަރުދީފައި، ފުރިހަމަކަމުގެ
ބަޔާންކުރައްވައެވެ! އަދި އާޚިރަތް ދުވަހުން، މުއުމިނުން ވަޢުދުވެވުން ޖަހައި، ﷲ ﷻ
ތަޢާލާހުދަރުމަތުވަނިވާ ސުވަރުގޭގެ ނިޢުމަތްތަކުގެ މަތިވެރިކަމާއި، މަޒުކޫރާއި،
މަތިކަމުގެ ބަޔަކަށްވެ! ސަލާމަތަށްރިވެ. ސުވަރުގެއަޅު، އެ ތަނގެ އަހުލުވެރިންގެ
އަރާމަށް ޖަހައި، ތަޢާލާހުދަރުމަތުވަނިވާ ނުހަނު މާތް އަދި އެ ތަނަ މަތިވެރި އުފާން
ތަނުން ނުވާ، އެހެނިހެން ހިތްހަމަޖެހުން ތަނުން ލިބޭނެ.[220]

وَٱضۡرِبۡ لَهُم مَّثَلٗا رَّجُلَيۡنِ جَعَلۡنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيۡنِ مِنۡ أَعۡنَٰبٖ وَحَفَفۡنَٰهُمَا بِنَخۡلٖ وَجَعَلۡنَا بَيۡنَهُمَا زَرۡعٗا ﴿٣٢﴾

﴿32﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި އިސްލާމްދީނާ އެންމެކަމެއްގައި އުޅުން މިސާލަކަށްގެ
ދެމީހުން ދެ ފިރިހެނުންގެ މިސާލު، އިބަ ރަސޫލާގެ ޤައުމުގެ ކާފިރުންނަށް،
އިބަ ރަސޫލާ ބަޔާންކޮށްދެއްވާށެވެ! އޭގެ ދެމީހުން އެކަކީ ގަދިގު މުއުމިނެކެވެ. އަނެއް
މީހާއީ މުއުސަނދި ކާފިރެކެވެ. އަދި އެ ކާފިރު މީހާއަށް، ދެބިސްތާނާއި ދެ ބަގީޗާ،
މިވަން އިލާހު ދެއްވީވެ. އަދި އެ ދެ ބަގީޗާގެ ވަށައިގެން ގިނަގިނަ ކަދުރު ގަސްތައް،
މިވަން އިލާހު ދެއްވީވެ. އަދި އެ ދެ ބަގީޗާގެ ދެމެދުގައި، ދަނޑުބިމާއި ދަނޑުވެރިކަމުގެ
ބާވަތްތަކާއި ފެން، މިވަން އިލާހު ދެއްވީވެ.[221]

كِلۡتَا ٱلۡجَنَّتَيۡنِ ءَاتَتۡ أُكُلَهَا وَلَمۡ تَظۡلِم مِّنۡهُ شَيۡـٔٗاۚ وَفَجَّرۡنَا خِلَٰلَهُمَا نَهَرٗا ﴿٣٣﴾

﴿33﴾ އެ ދެ ބަގީޗާގެ މޭވާއިން ކާނެއް ބަގީޗާއަކުން ފެން ލިބުނާ ގާތުގައި
ނުހަނު ފުރިހަމައަށް ލިބުނު މިއީއެވެ.

220- مَوْقِعُ الْمُصْحَفِ الإِلِكْتْرُونِي – التَّعْرِيفُ بِالسُّوَر
221- مَوْقِعُ الْمُصْحَفِ الإِلِكْتْرُونِي – التَّعْرِيفُ بِالسُّوَر

އަދި އެ ދެ ބަގީޗާގައިވެސް، އަންނަ މޭވާގެ ތެރެއިން އެއްވެސް އެއްޗަކަށް ގެއްލުމެއް
ދިމީ، އުނިވެ، މަދުވެގެންނެއް ނުދެއެވެ. އަދި ނަހަރެއް ފަޅާލައްވާ އެވެ، އެ ދެ ބަގީޗާގެ
ގަސްތަކަށް ފެންދިޔުމަށް ޓަކައި، އެ ދެ ބަގީޗާގެ ދެމެދުން، ފެންކޯރެއް ވެސް،
ތިމަން إِلٰهُ ހިންގެވީމެވެ. އެހެންކަމުން، ހަދިރައި ޒަމާނެއް ވެސް އެ މީހާގެ ކަންތައްތައް
ރަނގަޅުވެ، އަތުމަތި ތަނަވަސް މީހަކު ކަމުގައި އެ މީހާ ވިއެވެ.[222]

وَكَانَ لَهُۥ ثَمَرٌ فَقَالَ لِصَٰحِبِهِۦ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَنَا۠ أَكْثَرُ مِنكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا ﴿٣٤﴾

﴿34﴾ އަދި އެ ދެ ބަގީޗާގެ ވެރި މީހާއަށް، ގިނަގުނަ މުދާތަކާއި، ރަންރިއްސާއި،
އެ ނޫން އެހެނިހެން މުދަލުތަކެއް ވެސް ވިއެވެ. ކަންމިހެން ހުރިމާ އެވެ، އެއް ދުވަހަކު
އެ ކާފިރު މީހާގެ އެކުވެރި ޚަޔާލު މުއުމިން މީހާއާ ވާހަކަ ދެއްކުމުގެ ތެރޭގައި
ނުހަނު ފަޚުރުވެރިކަމާ އެކު ބޮޑާވެފައި އޭނާ ބުނެއެވެ. ތިމަންނަކީ، ކަލެއަށްވުރެން
މާ މުދާ ގިނަ މީހެކެވެ. އަދި ތިމަންނާގެ އެހީތެރިންނާއި ތިމަންނަގެ ދަރިންގައި
ވަސީލަތުން މީހުން ގިނަވެގެން، ޢިއްޒަތާއި ޝަރަފުގެ ގޮތުން، ކަލެއަށްވުރެން
ތިމަން މާ މަތިވެރިއެވެ.[223]

وَدَخَلَ جَنَّتَهُۥ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ قَالَ مَآ أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَٰذِهِۦٓ أَبَدًا ﴿٣٥﴾

﴿35﴾ އަދި، اللهُ ﷻ އަށް ކާފިރުވެ، ގަބޫލުނުކޮށް ތިރީގައިވާ ޝަރީޢަތާ،
ޒާހިރުވެސް ދަރުވަސް އަހަރުތަކާއި ކަންކަމުގައި ޝިރުކުވެރިވެ، އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވެ،
އެ ކާފިރު މީހާ، އޭނާގެ އެކުވެރި ޚަޔާލު މުއުމިން މީހާއާ އެކުގައި ޖެހެނީ
އެ ބަގީޗާއަށް ވަނެވެ.

222- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةَ
223- مَوْقِعُ الْمُصْحَفِ الْإِلِكْتْرُونِي – التَّعْرِيفُ بِالسُّوَر

ދެން، އެ ބަގީޗާގައިވާ ތަކެތި ބާވަތްބާވަތުގެ މޭވާތަކާއި ދަނޑުގޮވާމުގެ ގިނަކަން
ފެނުމުން، އޭނާގެ މޮޅުކަން އޭނާގެ ހިތަށް ވަން ހިނދު، ނުހަނު ބޮޑާވެފައި، އޭނާގެ
އެކުވެރި މުއުމިން މީހާގެ ގާތުގައި އޭނާ ބުންޏެވެ. އަހަރެންގެ މި ބަގީޗާގައިވާ ތަކެތި
ދުވަހަކު ވެސް ހަލާކުވެ ފަނާވެދާނެ ކަމަކަށް އަހަރެންނަކަށް ހީއެއް ނުވެއެވެ.[224]

وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةٗ وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيۡرٗا مِّنۡهَا مُنقَلَبٗا ٣٦

﴿36﴾ އަދި އެ ކާފިރު މީހާ ބުންޏެވެ. ޤިޔާމަތް ގާއިމުވާނޭ ކަމީ، ދުވަހަކު ވެސް
އަހަރެން ގަބޫލުކޮށް ހަޤީޤަތެއް ކަމުގައި ނުބުނަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ދުނިޔެއަށް
ދުވަހަކު ވެސް ނިމިގެންދާނޭ ތަނެއް ކަމަކަށް އަހަރެން ގަބޫލެއް ނުކުރަމެވެ.

އޭ އަހަރެންގެ އެކުވެރިޔާއެވެ! ތިބާ ތިޔަ ގަބޫލުކޮށް އީމާންވާ ގޮތުގެ މަތިން،
ޒިޔާދަތް ދުވަސް އައިސް، އަހަރެންގެ ވެރި إِلٰهُގެ ބަސްއަހަމަށް އަހަރެން ގޮސްފުލުން
ކުރުމަށް ވުރެސް، މި ބަގީޗާގައި މިވާ ނިޢުމަތްތަކަށްވުރެން ވާ ފުރިހަމަ ނިޢުމަތްތަކެއް،
އެ إِلٰهُގެ ބަސްއަހަމުގައި އަހަރެންނަށް ޖަޒާއި ކަނޑައެޅިފައި ހުންނާނެ ކަން
ކަށަވަރެވެ.

އަދި ދުނިޔޭގައި އަހަރެންނަށް ލިބިފައި މިވާ ތަނަވަސް ކަމާއި މަތިވެރިކަމުގެ
ސަބަބުން، އަހަރެންނަކަށް ރަނގަޅުވާނީ، ދުނިޔޭގައި ވެސް އަހަރެން ވާނީ
މުއްސަނދިންގެ ތެރެއިން ކަމުގައެވެ.[225]

قَالَ لَهُۥ صَاحِبُهُۥ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَكَفَرۡتَ بِٱلَّذِي خَلَقَكَ مِن تُرَابٖ ثُمَّ مِن نُّطۡفَةٖ ثُمَّ
سَوَّىٰكَ رَجُلٗا ٣٧

224- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
225- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿37﴾ الله ﷻ އަކީ ހާލިޤުވެ، މަޚްލޫޤުން ފަދަ އަޅުން ދިރުއްވާނޭކަމާއި، ޤިޔާމަތް
ދުވަސް އަންނާނޭކަމާމެދު އިންކާރުކުރި މީހާއަށް ނަސޭހަތްދެއްވުމުން، އޭނާގެ އެކުވެރި
މުއުމިނު މީހާ އޭނާއަށް ބުނެއެވެ. ތިބާ، އަސްލުގައި އާދަމުގެ ދަރިންގެ ބަފައިކަމުން
ކަމުގައިވީ، آدمُ ﷺ، ބިމުގެ މަޓިން، އެ إِلهُ ހެއްދެވިއެވެ. އަދި، آدمُ ﷺ،
ހެއްދެވުމަށް ފަހު، آدمُ ﷺ ގެ އަރިކަށިފުށުގެ ކަށިތަކެއްކުން، حوّى ﷺ ހެއްދެވިއެވެ.
ދެން އެއަށްފަހު، عيسى ﷺ ފިޔަވައި އެންމެހައި އިންސާނުން، އެ إِلهُ ހެއްދެވީ،
ފިރިހެނާގެ ޖަދުލޮތި ގުނަވަނުން އަވަސްއަވަހަށް ކުރިދުއްލިއަން ނުކުންނަ ފެން،
އަންހެނާގެ ފެނާ އެކުވެގެން އުފެދޭ ފެންތިކެވެ. ފަހު، ފިރިހެނާގެ ޖަދުލޮތި ގުނަވަނުން
ނުކުންނަ ފެން އުފެދިގެން އަންނަނީ، އޭނާގެ މައިކަށިގެ ބަނޑުތެރޭގެ ދެމެދުންނެވެ.
އަދި އަންހެނާގެ ޖަދުލޮތި ގުނަވަނުގައި ހުންނަ ފެން އުފެދިގެން އަންނަނީ، އޭނާގެ
މާމައީގެ ކަށިތަކުގެ ދެމެދުންނެވެ.

ފަހެ، މީހާގެ އަސްލަކީ އެ ފަދަ ފެންތިކެއް ކަމުގައިވާއިރު، އެ ފެންތިކުގެ
ތަރުތީބު މަރުޙަލާތަކުން ބަދަލުކުރައްވައިގެން އައިސް، މީހާ ހެދުންކުރައްވައި ފުރިހަމަ
ފިރިހެނެއްގެ ގޮތުގައި ތިބާ ވެއްޖެ، إِلهއަށް ތިބާ ތިޔަ ކާފިރުވަނީހެއްތޯ؟
ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އިސްވެދިޔަ މިސާލުގައިވާފަދައިން، ނުތްފާގެ ތެރެއިން އިންސާނާ
އުފައްދަވައި ވުޖޫދަށް ނެރުއްވުމަކީ، ކުޅަދުންވަންތަ الله ﷻ، އެ އިންސާނާ
މަރުވުމަށް ފަހު، އަލުން ދިރުއްވައި، މަޙްޝަރުގެ މައިދާނަށް ހާޟިރުކުރައްވައި،
ހިސާބުބެއްލެވުމަށްވުރެ ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ ގޮތުން ބޮޑު ކަމެއްވެ.[226]

لَّٰكِنَّا۠ هُوَ ٱللَّهُ رَبِّي وَلَآ أُشۡرِكُ بِرَبِّيٓ أَحَدٗا ٣٨

226- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿38﴾ އަދިވެސް އެ މުއުމިނު މީހާ އޭނާގެ އެކުވެރި ކާފިރު މީހާއަށް ބުންޏެވެ. އޭ އަހުރެންގެ އެކުވެރިޔާއެވެ! اللهُ ﷻއަށް ކާފިރުވެ، ކުފުރުވެރި ވާހަކަތައް، ތިބާ ދެއްކި ކަމުގައި ވިޔަސް، އެއްވެސް ކުފުރުވެރި ވާހަކައެއް އަހުރެން ނުދައްކާހުރީމެވެ. އަދި އަހުރެން އިޢުތިރާފުވަމު މި ބުނަނީ، اللهُ ﷻއީ އަހުރެންގެ، ސާރިބުވަންތަ إِلٰهުއެވެ.

އަދި ކައުނުގެ ހުރިހައި ކަމެއް ހިންގަވަނީ، اللهُ ﷻއެވެ. އަދި، اللهُ ﷻއީ، ޚަލްޤުތަކުންގެ މައްޗަށް ދަރުމަވަންތަކަމާއި ލޯބިވެގަންނަވައި، ނިޢުމަތްތައް އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާ، إِلٰهُ ކަމުގައިވާބޭފުޅާ، އެ ކަލަން ވެސް އަހުރެން އިޢުތިރާފުވަމެވެ. އަދި ޢަހަރުއްގައި ވެސް، އަހުރެންނަކީ އަޅުކަމުގައި އެއްވެސް މަޚްލޫޤަކު، އެ إِلٰهާ އެއްވަރުކުރާކަށް އެ ޝަރީކުކޮށް، އެ إِلٰهާ ބައިވެރިކޮށް، އަހުރެން ޝިރުކުނުކުރާހުރީމެވެ.[227]

وَلَوْلَآ إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَآءَ ٱللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ إِن تَرَنِ أَنَا۠ أَقَلَّ مِنكَ مَالًا
وَوَلَدًا ﴿٣٩﴾

﴿39﴾ އަދިވެސް އެ މުއުމިނު މީހާ އޭނާގެ އެކުވެރި ކާފިރު މީހާއަށް ބުންޏެވެ. އޭ އަހުރެންގެ އެކުވެރިޔާއެވެ! އަދި ތިބާގެ ބަގީޗާއަށް ތިބާ ވަންއިރު، އެ ބަގީޗާގައިވާ ރީތި ބާވަތްބާވަތުގެ ގޯތިތަކާއި، ދަނޑުގޮވާރުގެ ގިނަކަމާއި، އެ ތަނުގެ ރީތިކަމާއި، ފުރިހަމަކަން ފެނި އަޖާއިބުވުމުން، އެ ފަދަ ނިޢުމަތްތައް ތިބާއަށް ދެއްވިކަމަށް ޝުކުރާއި، اللهُ ﷻއަށް ހަމްދާއި ތަޢުރީފު ދަންނަވައި، އެ إِلٰهަށް ޝުކުރުނުކުރީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ އަދި، اللهُ ﷻ މި އަޅާއަށް ދެއްވައި ދަރުމަކުރެއްވި އެއްޗެއް ދެނުވި، މި އަޅާއަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ.

227– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّؤُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި މި ނިޢުމަތްތައް މި އަޅާއަށް ދެއްވީ، އެ إِلٰهެވެ. އަދި، الله ﷻ ގެ
ވާގިފުޅާވަޑައިގެން ދެނުވީ، މި ފަދަ ނިޢުމަތްތައް ހާސިލުކުރުމުގެ އެއްވެސް ބާރެއް އަދި
ކުޅަދާނަކަމެއް ވިޔަސް މި އަޅާއަކަށް ލިބިގެންނެއް ނުވެއެވެ. މި ފަދައިން ތިބާ ނުބުނީ،
ފަހެ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ އޭ އެކުވެރިޔާއެވެ! އަދި ތިބާގެ ނަޒަރުގައި، މުދަލާއި
ދަރިން މަދު، އިއްޒަތާއި ޝަރަފުގެ ގޮތުން ތިބާއަށްވުރެން ދެރަ ނިކަމެތި މީހަކު
ކަމުގައި އަހުރެން ވިޔަސް، ކަންތައްތަކީ އަހުރެން މި ބުނި ގޮތަށެވެ.228

فَعَسَىٰ رَبِّىٓ أَن يُؤْتِيَنِ خَيْرًا مِّن جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فَتُصْبِحَ
صَعِيدًا زَلَقًا ﴿٤٠﴾

﴿40﴾ އޭ އަހުރެންގެ އެކުވެރިޔާއެވެ! ކަން ވިޔަސް ހުދުވާ އެކަ، އަހުރެންގެ
ވެރި رَبُّ ތިބާއަށް ދެއްވައި ދަރުމަކުރެއްވި ބަގީޗާއި ނިޢުމަތްތަކަށްވުރެން
މާ ގިނަގުނަ ނިޢުމަތްތައް، އެ إِلٰهُ އަހުރެންނަށް ދެއްވުމަކީ ވެސް މާކަ ދުރުގައިވާ
ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ތިބާގެ ކިބައިގައި މިހާރުހުރި ކާފިރުކަމުގެ ސަބަބުން،
ތިބާއަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވައިފައިވާ ނިޢުމަތްތައް، އެ إِلٰهُ ނިގުޅުއްވައިފިޔަ ވެސް
މާކަ ދުރުގައިވާ ކަމެއް ނޫނެވެ.

އަދި ތިބާގެ ބަގީޗާއަށް އުޑުން އާފަތެއް ފޮނުއްވައި، އެ ބަގީޗާއަކީ އެއްވެސް ގަހެއް
ވިނައެއް ނެތް ބިމަކަށް ބަދަލުކޮށްލައްވައިފިޔަ ވެސް މާކަ ދުރުގައިވާ ކަމެއް ނޫނެވެ.
ފަހެ، އެ ފަދަ ކާރިތައް، އެ ބަގީޗާއަށް، އެ إِلٰهُ ފޮނުއްވައިފި ނަމަ، އެ ތަނަން
ވަނުމުން، ފެނިދިޔަކަމަށް ކައްސަކުރައިގެންދާ ގޮތަށް ނުހަނު އަޑިއަށް ބިމަށް،
އެ ބަގީޗާ ވެގެން ހިނގައިދާނޭ ވެއެވެ.229

228- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
229- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

أَوۡ يُصۡبِحَ مَآؤُهَا غَوۡرٗا فَلَن تَسۡتَطِيعَ لَهُۥ طَلَبٗا ﴿٤١﴾

﴾41﴿ ނުވަތަ އެ ބަގީޗާގެ ފެން، ބިމުގެ އަޑިއަށް ހިނގައިގެން ދިޔުމަކީ ވެސް ދާކަ
ދުރުގައިވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި އެ ކަން އެ ގޮތަށް، އެ إِلٰهُ މިންވަރުކުރައްވައިފި ނަމަ،
އެ ފެން އަނބުރާ ގެނައުމަކީ، އެއްގޮތަކަށް ވެސް ތިބާއަކަށް ކުރެވޭނޭ ކަމެއް ނޫނެވެ.
އަދި ތިބާގެ ބަގީޗާއަށް، އެ ހަރަ ގޮތެއް، އެ إِلٰهُ ގެއްލުވައިލައްވައިފި ނަމަ، އެ ތަނުން
އެއްވެސް ވައްތަރެއްގެ ގަޔަށް ވިސަޔަށް ނުފަސޭނެތެވެ.[230]

ދަންނާށެވެ! ކަން ހިނގި ގޮތަކީ ވެސް ހަމަ އެއީއެވެ. އެއްދުވަހަކު، ދެ ބަގީޗާގެ
ވެރިޔާ، އޭނާގެ ބަގީޗާތަކަށް ދިޔައިރު އެ ތަން އޮތީ މުޅިން ހަލާކުވެ ވިރާނާވެފައެވެ.
އެ ގޮތަށް އެ ދެ ބަގީޗާ ހަލާކުވެ ވިރާނާވީ، الله ﷻ ފޮނުއްވި ކަންމަތިވެސް އާފަތެއްގެ
ސަބަބުންނެވެ. އެ ގޮތަށް އެ ކަން މިންވަރުކުރެއްވުމުން، އެ ބަގީޗާތަކަށް އޭނާކުރި
ޚަރަދުގައި ކުރިއަރައިގެ ބަދަލުގައި އެއްވެސް މަންފާއެއް ލިބުނުތޯ ތަންތަނުން
އެ ތަންތަން ވެގެން ދިޔައެވެ.

وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِۦ فَأَصۡبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيۡهِ عَلَىٰ مَآ أَنفَقَ فِيهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا
وَيَقُولُ يَٰلَيۡتَنِي لَمۡ أُشۡرِكۡ بِرَبِّيٓ أَحَدٗا ﴿٤٢﴾

﴾42﴿ އަދި، الله ﷻ ގެ އެއްކަލަވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޖަގުދުތަކަށް، ޚިޔާރާތް ޤާއިމުވާން ކަމަށް
އިމާންވެގެންނުވި މީހާ، އޭނާގެ ކާފިރު އެކުވެރިޔާގެ ގޮތުގައި ދެއްކި ފާހަކަތަށް
ރަދުދެތަކަން ވީއެވެ. އަދި، الله ﷻ ގެ އެއްކަލަވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޝާރިކާ ގޮއިމުވާން
ކަމަށް، އިންކާރުކުރި މީހާގެ ދޫވާ ބަގީޗާއި އޭނާގެ މުދަލަތަށް ވަނައިލި އާފަތެއް،
އެ إِلٰهُ ފޮނުއްވުމުން، އެ އާފަތުގައި އެ ހުރިހައި ތަކެތި ހަލާކުވެ ނިމި ހިނގައްޖެއެވެ.

230- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި އެ ބަގީޗާގެ ފެތުރުމަށް އަޅުވައިފައިވާ އަރިގަނޑުމަތާ އެކު، އެ ފެތުރުމަތާއި
އެ ތަނުގައިވާ ގަސްތައް ވެއްޓި ހަލާކުވެ، އެ ބަގީޗާއަށް އޭނާކުރި ހަރަދާއި
މިންނެތް މަސައްކަތް ބޭކާރުވެގެން ދިޔުމުން، ހިތާމަޔާއި، ވޭނާއި، މާޔޫސްވިކަމުން
ފުރިގެންވާ ހާލު، ދެ އަތް ފުރޮޅަފުރޮޅައިގެން އޭނާ ބުނެއެވެ.

އޭ ސަރަހޯއްވާ! އަހުރެންގެ ސާހިބުވަންތަ إِلٰهُ، އަހުރެންނަށް ދެއްވި
ނިޢުމަތްތަކަށް ބަދަލު، އެ إِلٰهއަށް ޝުކުރުވެރިވެފުން ނަމަ ކޮންތަރަހަކަށްވާ!
އަދި އެ ނިޢުމަތްތަކާ، އެ إِلٰهُގެ ކުދުރަތްވަންތަކަމުން، އަހުރެންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވި
ނިޢުމަތްތަކެއް ކަން ދަނެގެން، ޝުކުރުކުރުމުން އެއްކިބާވެ، އެ إِلٰهއާ އެއްވެސް
މަޚްލޫޤަކު ބައިވެރިނުކުރި ނަމަ، އަހުރެންނަށް ކިހާއި ރަނގަޅުވީސްހެއްޔެވެ؟
ޝަރީކުކޮށްނުލަމެވެ. އޭނާ އުޅުނީ ހިތާމަކުރަނީ، އެ ހިތާމަކުރުމުގެ ސަބަބުން އޭނާއަށް
އެއްވެސް ފައިދާއެއް ކުރާނޭ ހިތާމައެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ، ހިތާމަ ކުރުމުން
ފައިދާ ކުރަނިވި ވަގުތު އޮއިދާ އެ ވަނީ ފާއިތުވެ ގޮސްފައެވެ.[231]

وَلَمۡ تَكُن لَّهُۥ فِئَةٞ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ﴿٤٣﴾

﴿43﴾ އަދި، الله ﷻ ފޮނުއްވި ޢަޛާބު އައިސް އެ ކާފިރު މީހާއަށް ޖެހުނު
ހިނދު، الله ﷻ ފިޔަވައި އޭނާގެ ކިބައިން އެ ޢަޛާބު ދުރުކުރާނެ، އެ ޢަޛާބުން
އޭނާ ސަލާމަތްކޮށްދެނިވި، އެ إِلٰهَ ދެކޮޅަށް އޭނާއަށް ނަސްރުދޭނޭ އެއްވެސް ބައެއް
އޭނާއަކަށް ނުވިއެވެ. އަދި އޭނާގެ ގާތުގައި ތިބި ނުކުޅެދުންނާއި އެހީތެރިންގެ ފަރާތުން
އޭނާއަށް ދިފާޢު އެއްވެސް އެހީތެރިކަމެއް ނުލިބެއެވެ. އަދި އޭނާއަށް ދިފާޢު ކުރެވުން
އޭނާއަށްނުކުރި ފައިދާއެއް ވެސް ނުވެއެވެ.

231– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި، الله ﷻ އޭނާގެ ބަޔާނާއަން ޢުޤޫބާތުން އާޚިރުން ސަލާމަތްވެގަތުމުގެ
ކުރި ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންވާ މީހަކު ކަމުގައި ވެސް އޭނާ ނުވިއެވެ.[232]

هُنَالِكَ ٱلْوَلَٰيَةُ لِلَّهِ ٱلْحَقِّ ۚ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ﴿٤٤﴾

﴿44﴾ ޤިޔާމަތި، ދުވަހުގެ ހުކުމްކުރުން އެދުވަހު މަދަދަކީ ސަލްޠަނަތުކަމެވެ.
ހަޤީޤީގޮތުގައި ވެސް، ހުރިހައި ބާރެއް ލިބިވޮޑިގެންވާ ހައްޤުވަންތަ، الله ﷻ ގެ
ހަޞްރުކަމަށް ކަން ކަނޑައަޅުވާ އެންގެވި، ބާރާސްވެރިކަމާ ހުރި މުސްތަޤްބަލް އަދިވެސް
ކުރިމަތިވާ ވަރުގަދަކަމެއްގައެވެ. އަދި އެ ހުރި ވަރުގަދަކަމެއްގައި، އަޅުކަންކުރުން
އެހީތެރިވެދޭނެ ގެންދާނެ ވެސް އަދި މަދަދުތެރިވެދޭނެ ގެންދާނެ ވެސް، ހަމައެކަނި
އެ إِلٰهއަށެވެ. އަދި، الله ﷻ އީ، އެ إِلٰهއަށް އިލާހެވެ، އެ إِلٰهގެ ރަސޫލާ ގަބޫލާ
އަޅުކަންކުރުން ތަޤުބާދާއުވުމުގައި، ނުހަނު ދިރިއުޅުއްވަންދަ ކަނޑުކުރަންދަ
إِلٰهއެވެ. އަދި، އެ إِلٰهއީ، ހަޤީޤަތް ތުލަރުން، ކުއްލިއްސުނަން އެބައިމީހުންގެ
ނަތީޖާ ތައްކަށްލުގައި ވެސް ހުރިހާ ގޮތްގޮތް މިނިވަތުކުރައްވާ ނުހަނު،
ގޮތުގިވަންތަ إِلٰهއެވެ.[233]

وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ
فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ ٱلرِّيَٰحُ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقْتَدِرًا ﴿٤٥﴾

﴿45﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތުގެ ތަމަނޭކަޔަވާ ޖެހިލާފައި މީހުންނަށް،
އަދި ވަޔާ ހަލިބަތަން ދުނިޔޭގެ ބަހާރާތައް މަތިފެދި މަޑުމާ ހެނދުވަސްކަން
ފެނުން ދިރިއުޅުން ބާރު އުޅޭ މީހުންނަށް، ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގެ މިސާލުން،
އިބަ ރަސޫލާ މިސާލުޖައްސަވައި ދެއްވާށެވެ!

232– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
233– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وِزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ވާނެ، ފަނާވެދަނިވި ދުނިޔޭގެ ޒީނަތްތެރިކަމާއި، އެ ތަނަގައިވާ މީސްތަކުން ގެއްލުންތެރިކުރުވަނިވި ދަރަޖަތަކާއި، ނުހަނު އަވަހަށް ފިލައިދަނިވި އަރާމާއި، މަޖާލާއި، ފަށްދަތުގެ މިސާލަކީ، ތިމަން إِلٰهُ އުޑުން ވެއްސެވި ވާރޭގެ މިސާލެވެ. ދެން، އެ ވާރޭން ބިމަށް ޖެހި، ބިމުގެ ގަސްގަހައިގާ ކާށިތަކަށް އެ ގުޅިވެ، الله ﷻ ގެ އިރާދަފުޅުގެން، ތަރުމު ބާވަތްބާވަތުގެ ގަސްތަކާއި ވިނަތައް އެ ބިމުން ހެދި، ނުހަނު ތާޒާކަމާ އެކު އެ ތަކެތި ހެދިގަތުމުން، ދެން އެ ބިން ގިރިހިކަލަން ބަދަލުވެދެއެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު، ކުޑަ ދުވަސްކޮޅެއްގެ ތެރޭގައި އެ ގަސްތަކާއި ވިނަތައް ހިކިގޮސް، ފަޅައިގެން ދޮށްވެ، އެ ބިމުގައި ގަސްތަކާއި ވިނަތައް މުޅިން ހަލަ ކުރިކުރިވެ، ވަޔާ ބެހިގެންދާ ކުނޑިތަކަކަށް ވެދެއެވެ. ހަމަ އެ ފަދައިންނެވެ، ދުނިޔޭގެ ޒީނަތްތެރިކަމާއި، އަރާމާއި، އުފާލާއި، މަޖާލަކީ ވެސް ނުހަނު ކުޑަ ދުވަސްކޮޅެއްގެ ތެރޭގައި ފިލައިދަނިވި ކަންކަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް، الله ﷻ ކަގުދުންވަންތަވާވޭގެން ވެތެވެ.[234]

ތަންނާނުވެ! ފުރަނަ އެއް ގޮތަކަށް އެއް ތަނެއްގައި ޖާއިލުވެ ހުރިހާ އެއްޗެއް ނުވޭނެއެވެ. ހަމަ އެ ފަދައިންނެވެ، ދުނިޔެ ވެސް އަބަދު އެއް ގޮތެއްގައި ދެމިއެއް ނުހުންނާނެއެވެ. އެހެންކަމުން، الله ﷻ ދުނިޔޭގެ ހަޔާތުގެ މިސާލު ޖެއްސެވީ، އުޑުން ވެހޭ ވާރޭގެ މިސާލުންނެވެ. އެއީ، އެ މިސާލުން، މީސްތަކުން އިބްރަތް ލިބިގަތުމަށް ބަޔާނެވެ. ހުރިހައި ކަމެއް، ޤަދަރު ދެއްވެނިވި، الله ﷻ އެވެ.

ٱلْمَالُ وَٱلْبَنُونَ زِينَةُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَٱلْبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا ﴿٤٦﴾

234- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿46﴾ މުދަލާއި ދަރިން ލިބުމަކީ، ފަނާވެދަނިވި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ފުރިހަމަވެ
ޒީނަތްތެރިވާ ކަމެކެވެ. އަދި މުދަލާއި، ދަރިންނާއި، ދުނިޔޭގައިވާ ހުރިހައި
ޒީނަތްތެރިކަމަކަށްވުރެން، ދެމި ހުންނަނިވި ބާޤީވާ ޞާލިޙު ޢަމަލު، އިބަ ތަސްބީޙާގެ،
ސާބިތުވަންތަ إِلٰهُގެ ޙަޟްރަތުގައި، ޘަވާބުގެ ގޮތުން މާ ހެޔޮކަން ބޮޑެވެ.

އަދި ދެމިހުންނަނިވި ބާޤީވާ ޢަމަލުތަކަށް، ﷲ ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުން ލިބޭނޭ
ޘަވާބުވެސް އަދި އުންމީދުކުރުމުގެ ކަމުން، ދުނިޔޭގެ ޒީނަތްތެރިކަން
ވުރެން އަދި އުންމީދުކުރުމުގެކަމުގައި މާ ހެޔޮކަން ބޮޑެވެ. އެހެނީ، ﷲ ﷻ ގެ
ތަރުޙީބުގެ ތެރޭގައި، ފާނީވާ ދުނިޔޭގެ ސުންނަތާ އެއްގޮތަށް، ދުނިޔޭގެ ހެޔޮކަމުގައި
އިންސާނާ އުޅޭ ދުނިޔޭގެ ކުރިއަށް، ﷲ ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުން ދަރުމަވެރި ޘަވާބުލިބޭނެ
އުޅޭހިނދެވެ. ވުމާއެކު، އެ ދުނިޔޭގެ ކުރިއަށް އޮތް އުންމީދުކުރާ ފަރާތުން، އާޚިރަތުގައި
އެ ކަމުގެ ދަރުމަވާއި ޘަވާބު، ﷲ ﷻ އަށާއިން ދެއްވާނެއެވެ.[235]

ދަންނާށެވެ! «الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَات» ދެމި ހުންނަނިވި ބާޤީވާ ޢަމަލުތަކަކީ ކޮބައިކަމާމެދު،
ތަފާތު ގޮތްގޮތަށް ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. ބައެއް ޢިލްމުވެރިންގެ ނަޒަރުގައި
«الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَات»އަކީ، «سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلَا
حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْم» މި ޛިކުރުތަކާއި ތަސްބީޙަތަކެވެ. ވުމާއެކު،
މި ޛިކުރުތަކާއި ތަސްބީޙަތައް ކިޔުމަކީ، ﷲ ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުގައި މުދަލާއި
ދަރިންނަށްވުރެން ވެސް ދެމިހުރި ޘަވާބުގެ ގޮތުން މާ ހެޔޮކަން ބޮޑު އަމަލުތަކެވެ.
އަދި އަނެއްބައި ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި، «الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَات»އަކީ، ފަސް
ފަރުޟު ނަމާދުތައް ވެސް އެ ނަމާދުތަކުގެ ވަގުތުގައި އަދާކުރުމެވެ.

235– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި އަނެއްބައި ޢިލްމުވެރީން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި، «الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ»އަކީ،
އާޚިރަތަށް ބަކައި ކުރާވާ ކަންތައް ސާބިތު އަމަލުތަކެވެ. އެއީ، ބޮޑު ބައެއް ކަމުގައި ވިޔަސް
އަދި ކުޑަބައެއް ކަމުގައި ވިޔަސް ދެއެވެ.[236]

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ ٱلْجِبَالَ وَتَرَى ٱلْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَٰهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا ﴿٤٧﴾

﴿47﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވާ ދުވަސް ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!
ހަނދާންކޮށްދެއްވާށެވެ! އެ ދުވަހަކީ، ފަރުބަދަތައް ހުރި ތަންތަނުން އެ ފަރުބަދަތައް
ފުރުވައިލައްވައި، ތިމަން اللهُ، އެ ފަރުބަދަތައް ފުނޑުފުނޑު ކޮށްލައްވާ ދުވަހެވެ. އަދި
އެއްވެސް އަރިމަތިން ކަމެއް ނެތި ހުސްކޮށް ހަމަހަމަ މައިދާނެއްކަމުގައި ފެނި ބިން
ބަލައިލެއްވުމުން، އެ ބިން ނިކަމެތިކޮށް އެއްވެސް އެއްޗެއް އެ ބިމުގެ މަތީގައި ނެތި،
ހުރިހައި ފަރުބަދަތަކާއި ގަސްގަހާއި ޢިމާރާތްތައް ފޮހެވިގެން ގޮސް ހަމަވެފައިވާ ތަނެއްގެ ގޮތުގައި
އެ ބިން ފެނިގެން، އެ ދުވަހުން، އިބަ ރަސޫލާއަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.

އަދި އެ ދުވަހުން، ތިމަން اللهُ، އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކުން މަޙްޝަރުގެ ބިމަށް
އެއްކުރައްވައި، ދުނިޔެ ފެށުނީއްސުރެން ނިމިދިޔުމާއި ދުނިޔޭގައި ދިރިއުޅުނު
އެންމެން ހިސާބަށް އެ ބިމަށް ޖަމާކުރައްވާނީއެވެ. އަދި ޚަލްޤުތަކުންގެ ތެރެއިން
ހަމަ އެކަކުވެސް ދޫކޮށްނުލައްވައި، އެ އެންމެން މަޙްޝަރުކުރައްވައި، ތިމަން اللهُ،
އެ އެންމެންގެ ހިސާބުބައްލަވާނީއެވެ.[237]

وَعُرِضُوا۟ عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا لَّقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَٰكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍۭ ۚ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّن نَّجْعَلَ لَكُم
مَّوْعِدًا ﴿٤٨﴾

236- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
237- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿48﴾ އަދި އެ ދުވަހުން، އެއްވެސް ނިވައެއް ފަރުދާއެއް ނެތި، އެކަކު އަނެކަކަށް ފެންނަގޮތަށް، އިބަ ރަސޫލާގެ ސާހިބުވަންތަ إِلٰهُ ގެ ހަޟްރަތަށް އެންމެހައި މީސްތަކުން ސަފުސަފަށް ހުށަހެޅޭނެތެވެ. އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަސް ދޮގުކުރަ ކާފިރުންނަށް، ކަލާގެ ބަސްފުޅު ވަޙީކުރައްވައި، الله ﷻ އެބައިމީހުންނަށް އަންގަވާނެތެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން، މިވަނީ إِلٰهُ ތިޔައިމީހުން ހައްދަވައި، ފުރަތަމަ ފަހަރު ދުނިޔެއަށް ނެރުއްވި ފަދައިން، ތިޔައިމީހުން މަރުވުމަށް ފަހު އަލުން ދިރުއްވައި ކަށްވަޅުތަކުން ނެރުއްވީމުން، މިވަނީ إِلٰهُ ގެ ހަޟްރަތަށް ތިޔައިމީހުން އައިސް ތިޔަ ތިބީ، ކޮންމެ މީހަކު ވެސް ހަމަ އެކަނިމާއެކަނި، އެއްވެސް މުދަލެއް ދަރިއެއް އަދި އެ ނޫން އެއްޗެއް ވިޔަސް ނެތި ހުސް އަތާއެވެ. އަދިޔާއްތަ! ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު ތިޔައިމީހުން ހީކުރި، ތިޔައިމީހުން މަރުވުމަށް ފަހު ދެވަނަ ފަހަރަށް ދިރުއްވައި މަޙްޝަރުނުކުރައްވާނޭ ކަމަށެވެ. އަދި ދެވަނަ ފަހަރަށް ދިރުއްވައި މަޙްޝަރުކުރެއްވުމަށް ބަކައި، ވަކި ދުވަހަކާއި މުއްދަތެއް އަދި ވަގުތެއް ވިޔަސް، މިވަނީ إِلٰهُ، ކަނޑައަޅުއްވައިފައި ނުވާކަމަށެވެ. އަދި ތިޔައިމީހުން ހީކުރި، ދުނިޔޭގައި ތިބެގެން ތިޔައިމީހުން ކުރި ޢަމަލުތަކުގެ ޙިސާބުބައްލަވައި ޖަޒާ ނުދެއްވާނޭކަމަށެވެ.[238]

وَوُضِعَ ٱلۡكِتَٰبُ فَتَرَى ٱلۡمُجۡرِمِينَ مُشۡفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَٰوَيۡلَتَنَا مَالِ هَٰذَا ٱلۡكِتَٰبِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةٗ وَلَا كَبِيرَةً إِلَّآ أَحۡصَىٰهَاۚ وَوَجَدُواْ مَا عَمِلُواْ حَاضِرٗاۗ وَلَا يَظۡلِمُ رَبُّكَ أَحَدٗا ﴿٤٩﴾

﴿49﴾ އަދި ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު ކޮށްފައިވާ ޢަމަލުތަކުގެ ފޮތް، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެ މީހެއްގެ ކަނާތަށް ނުވަތަ ވާތަށް ދެއްވާނެތެވެ.

238- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އޭ އިންސާނުންނޭވެ! ފަހެ، ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު، ﷲ ﷻ އަށް އުޅެދި ނުކިޔަމަންތެރިވެ
މުޖުރިމުންނަށް، އެބައިމީހުން ކުރާ ޢަމަލުތަކާއި ނުބައި ޢަމަލުތަކެއް، އެބައިމީހުންގެ
ފޮތުގައި ލިޔެވިފައި ވަނިކޮށް ފެނުމުން، ނުހަނު ބޮޑަށް ސިހިގެން ދިޔުމާ އެކު ބުނުން
ތުރުތުރު އަޅާ ތަން ތިބޭއިރު ފެންނާނެތެވެ. އަދި އެ ވަގުތު ގޮވާލައި އެބައިމީހުން
ބުނާނެތެވެ.

އަހުރެމެންނަށްޓަކައި ހިތާމައާއި، ހަލާކުއެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! މިއީ، ކޮން ފަދަ ފޮތެއްހެއްޔެވެ!
މި ފޮތަށް ވެގެން މި ވަނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ! އަހުރެމެން ކުރި ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން ކުޑަކަމެއް
ކުޑަ ޢަމަލެއް އަދި ކުޑަކަމެއް ބޮޑު ޢަމަލެއް ވިޔަސް، މި ފޮތުގައި ނުލިޔެވި ދޫކޮށްލާފައެއް
ނެތެވެ.“ އަދި ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު އެބައިމީހުން ކުރާ ހުރިހައި ޢަމަލުތަކާއި،
ކަމެއް، އެ ފޮތުގައި ލިޔެވި ހާޟިރުކުރެވިފައި ވަނިކޮށް އެބައިމީހުން ދެކޭނެތެވެ.

އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާގެ، ސާހިބުވަންތަ إِلٰهُ، އެއްވެސް މަލާއިކަތުން
ޤައުމެއްގެ މިންވަރުން ވިއަސް އަނިޔާވެރިވުމަށްވުރެ ސަޖިދަކޮށްލާނެތެވެ. އެހެންކަމުން،
ނުކިޔަމަންތެރިވެ އުޅުނުން އެއްވެސް ދިނަކަން، އޭނާ ކުރާ ގާތްތިލަކަން ޙިސާބުގާ
ބަޔަކު އަދާކުރުމުން ދިމާވި އަމުރަކާ ނުކުރާނެތެވެ. އަދި ކުރަމަންތެރިވެ
ހެދި އަމަލުތަކާ އެއްވެސް މިހާރަށް ޙިސާބުގާ ޤަބޫލުން ދެއްކުމަށް މިންވަރު ވިއަސް
އުޅޭ ނުކުރާނެތެވެ.[239]

وَإِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ ٱسۡجُدُواْ لِأٓدَمَ فَسَجَدُوٓاْ إِلَّآ إِبۡلِيسَ كَانَ مِنَ ٱلۡجِنِّ فَفَسَقَ عَنۡ أَمۡرِ رَبِّهِۦٓۗ
أَفَتَتَّخِذُونَهُۥ وَذُرِّيَّتَهُۥٓ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِي وَهُمۡ لَكُمۡ عَدُوُّۢۚ بِئۡسَ لِلظَّٰلِمِينَ بَدَلٗا ٥٠

239- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿50﴾ އަދި، آدَمُ عليه السلام އަށް އިޙްތިރާމްކުރުމުގެ ގޮތުން، އެ ނަބިއްޔާއަށް
ސަޖިދަކުރުއްވުމަށް، މަލާއިކަތުންނަށް، ތިމަން إِلٰهُ އަމުރުކުރެއްވި ވަގުތު ކަންތައް
ހިނގައިދިޔަ ގޮތް، އިބަ ތަފްސީލާ ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ދެން، آدَمُ عليه السلام އަށް
ސަޖިދަކުރުއްވުމަށް، މަލާއިކަތުންނަށް، ތިމަން إِلٰهُ އަމުރުކުރެއްވި ހިނދު
އެ އަމުރުފުޅަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެން، އެންމެހައި މަލާއިކަތުން، آدَمُ عليه السلام އަށް
ސަޖިދަކުރުއްވިއެވެ. އަދި ހަމަ އެ ވަގުތުން، آدَمُ عليه السلام އަށް ސަޖިދަކުރުމަށް،
އިބްލީހަށް ވެސް، ތިމަން إِلٰهُ އެ ވަގުތު އަމުރުކުރެއްވީމެވެ.

ނަމަވެސް، ޖިންނިއަކު ކަމުގައިވާ އިބްލީސް، الله سبحانه وتعالى ގެ އަމުރުފުޅަށް ބޮލަނބައި
ކިޔަމަންވުމުގެ ދާއިރާއިން ބޭރުވެ، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅަށް އުރެދި ނުކިޔަމަންތެރިވެ،
آدَمُ عليه السلام އަށް ސަޖިދަކުރުމަށް އިންކާރުކުރިއެވެ. އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަން މިހެން
ހުރިހާ އެކު ވެސް، ތިމަން إِلٰهُ ފިޔަވައި، އިބްލީހާއި، އެ އިބްލީހުގެ ދަރިފަސްކޮޅު އެއީ
ތިޔަބައިމީހުންގެ އެކުވެރި ރަހްމަތްތެރިން ކަމުގައްޓައި އެހީތެރިން ކަމުގައި ހަދައި،
ތިމަން إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް، އިބްލީހާއި އެ އިބްލީހުގެ ދަރިފަސްކޮޅުގެ
ޝައިޠާނުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަންވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟

ޝައްކެއްނެތް ގޮތުގައި، އިބްލީހާއި އެ އިބްލީހުގެ ދަރިފަސްކޮޅުގެ ޝައިޠާނުންނަކީ
ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަދުއްވުންނެވެ. ވީމާ، ޢަބްދުލްވަނީ
الله سبحانه وتعالى އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާ، ޝައިޠާނާއަށް ކިޔަމަންވާ އަނިޔާވެރިން އެ އިޚްތިޔާރުކުރާ
ބަދަލެއްގޮތުގައި ނުބައި ކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! އިބްލީހާއި އެ އިބްލީހުގެ ދަރިފަސްކޮޅުގެ
ޝައިޠާނުންގެ ކިބައިގައިވި ނުބައިކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ!

ދަންނަވާށެވެ! މަލާއިކަތުން، آدَمُ ﷺ އަށް ކުރެއްވި ސަޖިދަކުރައްވާ، އަޑުކަންކުރުއްވުމުގެ
ގޮސް ކުރެއްވި ސަޖިދަކުރެއްވުނުވެ. އަދި ހިތްއޮތަ! އެއީ، آدَمُ ﷺ އަށް
އިންކާރުކުރުއްވުމުގެ ގޮސް ކުރެއްވި ސަޖިދަކުރެއްވެ. އަދި، آدَمُ ﷺ އަށް އިބިލީސް
ސަޖިދަނުކުރީ، އިބިލީހުގެ ހިތުގައިހުރި ހިތްބޮޑުވެރިކަމާއި ކިބުރުވެރިކަމުގެ
ސަބަބުންނެވެ.240

مَّآ أَشۡهَدتُّهُمۡ خَلۡقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَلَا خَلۡقَ أَنفُسِهِمۡ وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ ٱلۡمُضِلِّينَ عَضُدٗا ﴿٥١﴾

﴿51﴾ މިއަރަވައިދިނުން އެ ބައިކަނުން މިއަ ހިއަމަނިވާ ޝައިތާނާ ވިއަސް އަދި
އެ ޝައިތާނާގެ ދަރިން ވިއަސް، އުފެއްދެވުމުގައި ބިން އުޑުތަކުގައި، ތިމަން إِلٰهَ
އުފެއްދެވި ވާހަކަތަކުން ބައިކަށް ކަމުގައި، ތިމަން إِلٰهُ އެ ފެނެއްވީއެއް ނުވެއެވެ.
ނުކުރައްވާމެވެ. އަދި ތިމަން إِلٰهُ، އުފެއްދެވުމުގައި ބިން އުޑުތަކުގައި އެބައިމީހުން
ހާޒިރުކުރުވައިފައެއް ވެސް ނުވެއެވެ. އެހެނީ، އުފެއްދެވުމުގައި ބިން އުޑުތަކުގައި
ޝައިތާނުންނަށް ވެރިކަމެއް ބައެއް ވެސް ނުވެއެވެ.

ވިއިރު، އުފެއްދެވުމުގައި ބިން އުޑުތަކުގައި އެބައިމީހުން ބާރުވެރިކަމެއް ވެސް
އަދި އެ ކަމަށް އެބައިމީހުން ހާޒިރުކުރެއްވި ވެސް، ވީނަ، ހިތްނަގާކަށްއެއްވޭ؟
އަދި އޭގެ ތެރޭގައި އެއް ބައިކަށް އުފެއްދުމުގައި އަންނަ ބައިކަށް ބާރުވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ.
އަދި އޭގެ އެއް ބައިކަށް އުފެއްދުމުގައި، އަންނަ ބައިކަށް ހާޒިރުކުރުވާތީއެއް ވެސް
ނުވެވޭނެއެވެ.

އަދި ކިއުއްމަ! އެއްވެސް އެހީތެރިއަކާއި ވާގިވެރިއަކާ ނުލައި، އެންމެހައި ހަލާކުތަކުންނާއި
ތަކެތި ހެއްދެވީ ހަލާކުކުރައްވައި، ހުރިހައި ކަމެއް ތަދުބީރުކުރައްވައި، ހިންގަވަނީ،
ތިމަން އިލާހެވެ. އަހަރެންނަކީ، ޝައިޠާނާއާއި އޭ ޝައިޠާނާގެ ދަރިފަސްކޮޅަކީ ވެސް
ތިޔަބައިމީހުން ފަދަ އަޅުތަކުންނެވެ. ވީމާ، ހަލާކުތަކުން މަގުފުރައްދާ ޝައިޠާނާއާއި
އޭ ޝައިޠާނާގެ ދަރިންނަށް، ތިމަން އިލާހު، ގެންގުޅުއްވާ އެހީތެރިން ކަމުގައި ވެސް
އަދި ވާގިވެރިން ކަމުގައި ވެސް، ތިމަން އިލާހު ނުހައްޓަވަމެވެ. ދެން ހަމަކަށަވަރުން،
ތިމަން اللهُ، ހަލާކުތަކުންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ބޭނުންފުޅުވެވޮޑިގެންނުވާ،
އަމިއްލަ ދާތުފުޅަށެއްގެން ފުދިވޮޑިގެންވާ، ކަލާނގެއްގެންވަންތަ އެއްކައުވަންތަ އިލާހެވެ.

ކަން މިހެން ހުރިއިރު، ތިމަން އިލާހަށް ދީބިވޮޑިގެންވާ ބަޔަކު، ޝައިޠާނާއާއި
އޭ ޝައިޠާނާގެ ދަރިންނަށާއި، އެހީތެރިންނަށް، ތިޔަބައިމީހުން ނިޔަ ދާނީ ކޮންހަމަކައަކުން
ކޮންގޮތަކުންހެއްޔެވެ؟ އަދި ކޮންފަ އައްސަރެ ވެސް ހެއްދެވުމެއް ހަލާކުކުރައްވަނީ،
ތިމަން އިލާހު ކަމުގައި ވާއިރު، ތިމަން އިލާހު ޖެހިވަޑައި، ޖިންނިންގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ
ޝައިޠާނުންނާއި އިންސާނުންގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ޝައިޠާނުންނަށް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް
އެހީތެރިވާ ވާގިވެރިވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ހަދަނީ ކޮންހަމަކައަކުން
ކޮންގޮތަކުންހެއްޔެވެ؟241

وَيَوۡمَ يَقُولُ نَادُواْ شُرَكَآءِيَ ٱلَّذِينَ زَعَمۡتُمۡ فَدَعَوۡهُمۡ فَلَمۡ يَسۡتَجِيبُواْ لَهُمۡ وَجَعَلۡنَا بَيۡنَهُم مَّوۡبِقًا ﴿٥٢﴾

﴿52﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި، އިބަ ރަސޫލާ އާ މުޝްރިކުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ!

241- تَرْجَمَةُ مَعَانِي الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ لِلشَّيْخِ أَبِي بَكْرٍ إِبْرَاهِيم

ތިޔަ މުޝްރިކުން ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު، އެ ތަކެއްޗަކީ، ތިމަން إِلٰهއަށްވާ ބައިވެރިން ކަމުގައި ހީކޮށް، އެ ތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކޮށް އުޅުނު ތަކެއްޗަކަށް، މިއަދު ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން ގޮވައި، އެ ތަކެތީގެ އެހީއަށް އެދިބަލާށެވެ! މި ފަދައިން ބަސްފުޅުކުރައްވައި، اللهُ ﷻ ތިޔަ މުޝްރިކުންނަށް އަންގަވާ ޤިޔާމަތް ދުވަސް ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރާށެވެ! އެހެނީ، އެ ތަކެއްޗަކަށް ގޮވައި، އެ ތަކެއްޗަކަށް ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކޮށް އުޅުނީ، ތިމަން إِلٰهގެ ބަޝްރިކުގައި އެ ތަކެތި ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެހީތެރިވެ، ޝަފާޢަތްތެރިވެދޭނޭ ކަމަށް ހީކޮށްގެންނެވެ. ފަހެ، އެ ފަދައިން އެންގެވުމުން، ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު އެ މުޝްރިކުން އަޅުކަންކޮށް އުޅުނު ތަކެއްޗަކަށް ގޮވައި، އެ ތަކެތީގެ އެހީއާއި މަދަދަށް އެ ވަގުތު އެބައިމީހުން އެދޭނެތެވެ.

ނަމަވެސް، اللهُ ﷻ ފިޔަވައި އެބައިމީހުން އަޅުކަންކޮށް އުޅުނު ތަކެތި އެބައިމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ޖަވާބެއް ނުދޭނެތެވެ. އަދި އެއްވެސް އެހީއެއް އަދި މަދަދެއް ވިއަސް ނުދޭނެތެވެ. ދެން، ހަމަ އެ ވަގުތުގެ، އެ ތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންނާއި އެ ތަކެއްޗާ ދެމެދު، ނަރަކައިގެ ގަދަފަދަ ބަޣާބުން ހުރިގެންނާ ވާދީއެއް ލައްވަވައި، އެބައިމީހުންނާއި އެ ތަކެތި، އެ ބަޣާބުން، ތިމަން إِلٰهُ ހުރަހަޅުއްވާނީމެވެ.[242]

وَرَءَا ٱلۡمُجۡرِمُونَ ٱلنَّارَ فَظَنُّوٓاْ أَنَّهُم مُّوَاقِعُوهَا وَلَمۡ يَجِدُواْ عَنۡهَا مَصۡرِفٗا ٥٣

﴾53﴿ އަދި ނުބައި މުޖްރިމުން، އެބައިމީހުންގެ ހަމަ ލޮލުން ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ނަރަކަ ދެކޭނެތެވެ. އެ ހިނދު، އެބައިމީހުންނަކީ އެ ނަރަކައަށް ވެއްޓޭނޭ ބަޔަކު ކަން އެބައިމީހުންނަށް އެނގި ޔަޤީންވާނެތެވެ.

242- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި ނަރަކައަށް ނުވަދެ ސަލާމަތްވެވޭ، އެ ނަރަކައާ ދުރަށް ފިލާނެ ތަނެއް، ހަމަ
އެއްވެސް ތަނެއް އެބައިމީހުންނަކަށް ނުފެންނާނެއެވެ.[243]

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ لِلنَّاسِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ أَكْثَرَ شَىْءٍ
جَدَلًا ﴿٥٤﴾

﴿54﴾ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، މީސްތަކުންނަށް ބަޔާނި، ހުރިހައި ވައްތަރެއްގެ
މިސާލުތައް، ތިމަން إِلٰهُ، މި ޤުރުއާނުގައި ނުހަނު ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްދެއްވީމެވެ.
އެއީ، އެ މިސާލުތަކުން އެބައިމީހުން ނަސޭހަތްލިބިގަތުމަށް، ތިމަން إِلٰهއަށް
އީމާންވުމަށް ބަޔާއެވެ. ނަމަވެސް، މި ޤުރުއާނުގައިވާ މިސާލުތަކުން އިބުރަތާއި
ނަސޭހަތްލިބިގަތުމުގެ ބަދަލުގައި، އެ ފޮތުގައިވާ ވާހަކަތަކާދުރު، އެހެން ހުރިހައި
މަޚްލޫޤުންނަށްވުރެން ބޮޑަށް ޖަދަލުކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި އިންސާނުން ވިއެވެ.[244]

وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ أَن يُؤْمِنُوٓا۟ إِذْ جَآءَهُمُ ٱلْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّهُمْ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ
ٱلْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ ٱلْعَذَابُ قُبُلًا ﴿٥٥﴾

﴿55﴾ އަދި މީސްތަކުންނަށް ބަޔާނުދި ހިދާޔަތެއްގެ ގޮތުގައި، اللهُ ﷾ ބާވައިލެއްވި،
ކީރިތި ޤުރުއާނަށްވެސް، އެ إِلٰهُގެ ރަސޫލާ ވަޑައިގަތުމުން، މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން
ގިނަ ބަޔަކު، އެ ޤުރުއާނަށް އީމާނެއް ނުވިއެވެ. އަދި ހަމައެހެން ދުލާޔޮރުދަރައި، އީމާންކަމުގެ
ބަދަލުގައި ކާފިރުކަން އިޚްތިޔާރުކުރީ ގަދަ ބަސް ބުނެ، ރަސޫލާގެ ދަޢުވަތަށް
އެބައިމީހުން އިޢުތިރާޟުކޮށް ގަސްދުހިފިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ކުރިމީހުންނާ ހަމަހަމައަށް
ދުއްސަވައިދެއްވުމަށް، އެދި، اللهُ ﷾ގެ ބަސްފުޅަކަމުގައި ދަންނަވާލުމަށް އިންކާރުކޮށް،
އެ ކަމުން ވެސް މަނާވެގަތެވެ.

243– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
244– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ޝައްކެއްނެތެވެ. އީމާންވުމާއި ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުމަށް އެދި ދެންނެވުމުން، އެ ކާފިރުން އެއްކިބާވެގަތީ، އެއްގޮތަކަށް ވެސް އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވުން ހެޔޮ ނަސޭހަތާއި އިރުޝާދުގެ މަދުކަމަކުން އަދި އެ ކަންކަމުގައިހުރި އުނި ކަމަކުންނެއް ވެސް ނުވެނޫންނެއެވެ.

އެހެންކަމަކު، އީމާންވުމާއި ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުމަށް އެދި ދެންނެވުމުން އެބައިމީހުން މަނާކުރީ، ޤުރުއާނާއި އުންމަތްތަކަށް ފޮނުއްވުން ފަދަ ޢަޛާބު، އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ވެސް ފޮނުއްވުމަށް އެދި ބަޔަކު ކަމުގައި އެބައިމީހުން ވިޔީއެވެ. ނުވަތަ އެބައިމީހުން ބަލަބަލައި ތިއްބައި ޢަޛާބު ފެންނަގޮތުގައި، الله ﷾ ގެ ޢަޛާބު އައުމަށް އެދި އެ ކަމުގެ އިންތިޒާރުގައިވިއެވެ ބަޔަކު ކަމުގައި އެބައިމީހުން ވިޔީއެވެ.[245]

އެހެންކަމުން، الله ﷾ ގެ ބަސްފުޅުގައި އެބައިމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ اللهއެވެ! އަހަރެމެންގާތަށް مُحَمَّدُ بْن عَبْدِ اللَّهِ ގެންނެވި ދީނާއި، އިބަ إِلَٰهُ ބާވައިލެއްވި، އިބަ إِلَٰهُ ގެ ބައްދު ބަސްފުޅު ކަމުގައި ވާނަމަ، ހޯ، އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް އުޑުން ހިލަގަނޑު ވެއްސަވައި އަހަރެމެން ހަލާކުކުރައްވައިދެއްވާނދޭވެ! ނުވަތަ ފޮނުއްވުންވި ޢަޛާބެއް އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވައި އަހަރެމެން ހަލާކުކުރައްވައިދެއްވާނދޭވެ![246]

وَمَا نُرْسِلُ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۚ وَيُجَٰدِلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِٱلْبَٰطِلِ لِيُدْحِضُوا۟ بِهِ ٱلْحَقَّ ۖ وَٱتَّخَذُوٓا۟ ءَايَٰتِى وَمَآ أُنذِرُوا۟ هُزُوًا ﴿٥٦﴾

245- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

246- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وِزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿56﴾ އަދި، ތިމަން إِلٰهُގެ އެއްކަނިވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް އީމާންވެ،
ހެޔޮ ޢަމަލުކުރާ މީހުންނަށް ސުވަރުގެ ދެއްވާނޭ ކަމުގެ އުފާވެރި ހަބަރުދެއްވައި،
ތިމަން إِلٰهَއަށް ކުފުރުވި ކާފިރުވާ މީހުންނަށް ނަރަކަ ހުރިކަމުގެ ވާހަކައިން
ބިރުވެރިކަމުގެ ހަބަރު ދެއްވާ ބަޔަކު ކަމުގައި މެނުވީ، ތިމަން إِلٰهُ، މީސްތަކުންގެ ގާތަށް،
ރަސޫލުން ނުފޮނުއްވަމެވެ. އަދި ބައެއްގަޔާ ކޮބައި ކަން ހަދުކުވެ ބާކީނުވެ
އުނގުޅަން ޖަދަލު ވެސް، މީސްތަކުންގެތެރެއިން ގިނަ މީހުންގެ ގޮތަކީ، ރަސޫލުން ގެންނެވި
ރިސާލަތު ދޮގުކޮށް، ރަސޫލުން ގެންނެވި ހައްޤު ދީން ނައްތައިލައި، އެބައިމީހުންގެ
ބާޠިލު ދީން ފުޅާކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރެއެވެ. އެހެންކަމުން، ކާފިރުންގެ ގޮތަކީ، އެއްވެސް
އަސްލެއް ނެތް ބާޠިލު ވާހަކަތަކާއި ދޮގު ވާހަކަތަކުން ދަފުރުދަނއްކައި، ތިމަން إِلٰهُ
ބާވައިލެއްވި ޤުރްއާން މީސްތަކުންނަށް ބިރުދައްކަވައިގަތުމަށް ބަލާ ޖަދަލުކުރުމެވެ.

އަދި، ޔަޤީނީ ދުރާސަރި، ތިމަން إِلٰهُގެ ބަސްތަކުން ބާވައިލެއްވިގެންވާ، ހައްޤު
ތެދު ގޮތެއް ކަން ސާބިތުކޮށްދެއްވި ބައްޔިނާތާއި ދުނިޔަވިޔަތް އަހްލުން،
އެ ކަންކަމަށް ފަސް އެބައިމީހުން ކުރި މަލާމާތެވެ. އަދި، الله ﷻއަށް އުރެދި
ކާފިރުވާ މީހުންގެ މައްޗަށް އަރުވާލާނެ ވާހަކައިން، ޔަޤީނީ ރަސޫލާ
އިންޒާރުކުރެއްވުމުން، އެ ކަމަށް ފަސް އެބައިމީހުން ކުރި ޖަރީމާތަކެވެ.[247]

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِۦ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِىَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ ۚ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَىٰ
قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرًا ۖ وَإِن تَدْعُهُمْ إِلَى ٱلْهُدَىٰ فَلَن
يَهْتَدُوٓا۟ إِذًا أَبَدًا ﴿٥٧﴾

247- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿57﴾ އަދި، އެ މީހެއްގެ ވެރި إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި ޙުއްޖަތުން ބޭނު އާޔަތްތައް
އެ މީހަކާ ހަމައަށް އައިސް، އެ އާޔަތްތަކުން އެ މީހަކަށް ވަޢުޡުއެއްވައިދީފި،
ނަސޭހަތްދެވުނުން ވެސް، އެ އަޑުއެހި ނަސޭހަތާއި އިޢްރާޟުވެގަތް ފުރަގަސްދީ، ބާކީވުގެ
މަގަށް އެނބުރިގަތް، އޭނާ އެ ކުރި ފާފަތަކާއި ކުށްތަކާއިމެދު ކުރުކުރެވިފައިވާކަން
ހަނދާންނައްތައިލި މީހަކަށްވުރެ ވަރިން ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު އެބަ ވޭތޯއްޗެވެ؟

ހަމަކަށަވަރުން، އެ ޒާލިމުންގައިވާ އަޑުއުރި ނަސޭހަތްތަކާއި އިޢްރާޟުވުމާއި
އެ ފަދަ މުސްނަން ނުވިސްނޭގޮތަށް، އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ޣިލާފުތަކެއް ލައްވައި،
އެ ހިތްތައް ތިލަން إِلٰهُ ވަނީ ބަންދުކުރައްވައިފައެވެ. އަދި އެ ޤުރުއާނުގެ އަޑުއަހައި،
އެ ޤުރުއާނުގައިވާ ނަސޭހަތްތަކާއި އިރުޝާދުތަކުން ފައިދާ ޙާޞިލުކުރަން ގޮތަށް،
އެބައިމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގައި، ބިރުކަން إِلٰهُ ވަނީ ޖަހުއްވާފައެވެ.
އެހެންކަމުން، އެބައިމީހުންނަކަށް އެ ޤުރުއާނުގައިވާ ނަސޭހަތްތަކާއި އިރުޝާދުތަކެއް
ނުލިބޭނެއެވެ.

އަދި، އެ ޤުރުއާނުގައި އަންގަވައިދެއްވާ ގޮތަށް އުޅުމަށް ތިބާ ގޮވައިލެއްވި
ކަމުގައި ވެސް އެބައިމީހުންނަކަށް ނާންނާނެއެވެ. ވީމާ، އީމާނަށް ހެޔޮ މަގުން ކުރިއަރާކަމަށް،
އެބައިމީހުންނަށް، ތިޔަ ރަސޫލާ ދަޢުވަތުދެއްވި ކަމުގައި ވިޔަސް، ފަހަރެއްގައި ވެސް
އެބައިމީހުން އީމާންވެ ހެޔޮ ބަދަލެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި، ތިޔަ ރަސޫލާގެ
ދަޢުވަތަށް އިޖާބަދީ، އެ ދަޢުވަތު އެބައިމީހުން ޤަބޫލެއް ނުކުރާނޭނެއެވެ.248

وَرَبُّكَ ٱلۡغَفُورُ ذُو ٱلرَّحۡمَةِۖ لَوۡ يُؤَاخِذُهُم بِمَا كَسَبُواْ لَعَجَّلَ لَهُمُ ٱلۡعَذَابَۚ بَل لَّهُم مَّوۡعِدٞ
لَّن يَجِدُواْ مِن دُونِهِۦ مَوۡئِلٗا ﴿٥٨﴾

248- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿58﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި، އިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި إِلٰهު، ތައުބާވާ އަޅުތަކުންގެ ފާފަތައް ގިނަގިނައިން ފުއްސަވާ، އެބައިމީހުންނަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަ ރަޙީމުވަންތަ إِلٰهެވެ. އަދި، އެ إِلٰهު ބާވައިފިއްޔާ އާދަމްދަރިން ތުރޭން، އެ އާދަމްދަރިންނަށް ފުރަގަސްދީ މުޅިން އަނބުރައިލެއްވި، ފާފަތަކާއި ބަޣާވާތްތަކުން ގަޔާ ދުރުވި މީހުންގެ ގޮތްތަކަށް އަވަސް އަދުތަބާތައް ފޮނުއްވާނެން، އެ إِلٰهު އެއްޗެހި ގަނޑުވަނީ ނޫން، އެބައިމީހުންގެ ގޮތްތަކަށް އަވަސް އަދުތަބާތައް ފޮނުއްވުމަށް ވުރެ، އެ إِلٰهު ކެތްތެރިވަނީ ކަމުގައިވެއެވެ.

އެހެންނަމަވެސް، އެ ފަދަ މީހުންނަށް ބަދަލުދެއްވުމުގައި އަވަސްވެވޭތީ ނުގަނެވެއި، އެ ބަދަލު ފަސްކުރައްވަނީ، އެ إِلٰهުގެ އޯގާވަންތަކަމާއި، ކެތްތެރިކަމުގެ ބާރުވެރިކަމާއި، ކޮންމެ ބިރުވެރިކަމަކުގެ ޒިކުރުކަމުން، އެ إِلٰهުގެ ރަސްކަލަކީ ހުޞޫލު ތައުބާވުމުގެ ފުރުޞަތު އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވުމަށް ޓަކައެވެ. އަދިބާއްޔަ! އެ ފަދަ މީހުން ކޮންފަދައިވާ ކޮންޓަކާއި ފާފަކައްކުރި ބަދަލު ދެއްވުމަށް ޓަކައި، އެ إِلٰهު ވަކި ވަގުތަށް ކަނޑައަޅުއްވައި ނިންމަވައިފައި ވެސް ވެއެވެ. އެއީ، ޤިޔާމަތް ދުވަހާއި ދުވަހެވެ.

ފަހެ، އެ ދުވަހަށް އައުމުން، އެ ކޮންމެކާއި ފާފަތައްކުރި މީހުނަށް ރެކުންވާ ފުރިހަމަ ސަޒާ، އެ إِلٰهު، އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނެތެވެ. ވީމާ، އެ ދުވަހުގެ ބަދަލުން ރެކިގަނެވުނު ގޮތެއް، ސަލާމަތްވުމަކަށް ވަސީލަތެއް އެއްވެސް ތަނެއް އެބައިމީހުންނަކަށް ނުފެންނާނެއެވެ.[249]

وَتِلْكَ ٱلْقُرَىٰٓ أَهْلَكْنَٰهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا۟ وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِم مَّوْعِدًا ﴿٥٩﴾

﴿59﴾ އޭ މައްކާގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ! އަދި މިއަރަބީރަށުގެ ކުރީ ކާފިރުގައިވާ އެތައްއެތައް ރަށްރަށުގައި ދެކުނު ތަޅާފައި، ހިމަން إِلٰهު، ހަލާކުކުރެއްވިއެވެ.

249- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެ ކާފިރުންނަކީ، هُودُ عليه السلام ގެ ޤައުމުގެ ކާފިރުންނާއި، صَالِحُ عليه السلام ގެ ޤައުމުގެ
ކާފިރުންނާއި، لُوطُ عليه السلام ގެ ޤައުމުގެ ކާފިރުންނާއި، شُعَيْبُ عليه السلام ގެ ޤައުމުގެ
ކާފިރުންނެވެ. ސަބަބުންނެވެ. ހަލާކުވެދިޔައީ ބަޔަކާ ވުރެ، ތިމަން إِلٰهُ، އެ ގޮތަށް
ކަނޑައެޅުއްވީ، ތިމަން إِلٰهަށް އުޅުނި ކާފިރުވެ، އެބައިމީހުންގެ ގަޑިން، ތިމަން إِلٰهُ
ތޯއްމި ރަސޫލުން ގެންނެވި ރިސާލަތު ދޮގުކޮށް އިންކާރުކުރި، އެބައިމީހުންގެ
އަމިއްލަ ނަފްސަށް އެބައިމީހުން އަނިޔާވެރިވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެއީން
ކަނޑަ ބަހަނާ ވެސް، ހަލާކުވެދިޔުމަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަކާއި ވަގުތެއް،
ތިމަން إِلٰهُ ލެއްވީމެވެ.[250]

ދަންނާށެވެ! މުއްސަނދި ކާފިރުންނާ އަދި ހުރިހައި ޒާލިމުންނަށް ތަންބީހެއް
އޮޅޭ ކާފިރުން ވެސް އެ ކަންކަމުން އިބުރަތް ޙާސިލުކުރުން، ތިމަންމާލާންގެ އުޅުން
ދިސްކޮޅުވުމުން ހުއްޓެވެ.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِفَتَىٰهُ لَآ أَبْرَحُ حَتَّىٰٓ أَبْلُغَ مَجْمَعَ ٱلْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضِىَ حُقُبًا ﴿٦٠﴾
﴿60﴾ އަދި، مُوسَى عليه السلام ވިދާޅުވި އަންނަނިވި ބަސްފުޅު، އިބަ ހަނދާންކުރާ
ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެ ބަސްފުޅަކީ، ދެ ކަނޑު ބައްދަލުވާ ތަނާ ހަމައަށް
ދެވިއްޖައުމަށް ދާނދާން އަހުރެން މި ކަރާ ދަތުރުގައި ދެމިހުންނަހުރީމެވެ. ނުވަތަ
މި ދަތުރުގައި ކުރިއަށް ގޮސް ޖަމާންތަކަށް ވާހަކަދެން ޖެހުނަކުރުގައި ވިއަސް،
اللهُ سبحانه وتعالى ސާބިތު އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން خِضْرُ عليه السلام ބައްދަލުކޮށްޖެހުމަށް ދާންދާން،
މި ދަތުރުކުރުގައި އަހުރެން ދެމިހުންނަހުރީމެވެ. މި ވަޤުތުން، مُوسَى عليه السلام ވިދާޅުވީ،
އެ ޚިދުމަތުގެ އަޅުގައި އެ ދަތުރުގައި ގޮސްތިބި ޒުވާނާގެ އަޅުގަނޑަށެވެ.

250- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަންނަވާށެވެ! مُوسَى عليه السلام އެ ދަތުރުފުޅު ފެށްޓެވީ، خِضْرُ عليه السلام ގެ އަރިހުން އިލްމު
އުނގެނިވަޑައިގަތުމުގެ ބޭނުންފުޅުގައެވެ.[251]

فَلَمَّا بَلَغَا مَجۡمَعَ بَيۡنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَٱتَّخَذَ سَبِيلَهُۥ فِي ٱلۡبَحۡرِ سَرَبٗا ﴿٦١﴾

﴿61﴾ ދެންފަހެ، مُوسَى عليه السلام އާއި، އެ ޚާދިމުގެ އަރިހުގައި އެ ދަތުރުކުރުމުގައި ގެންދެވި ޖުވާނާއާ ދެ ބޭފުޅުން ދަތުރުކުރައްވަމުން ވަޑައިގެން، ދެ ކަނޑު ބައްދަލު ހިސާބަށް ވަޑައިގެންނެވުމުން، އެ ތާނގައި އޮތް ބޮޑު ހިލައެއްގެ ކައިރިއަށް ފައިބައިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެން، ކުޑަ އިރުކޮޅަކު އެ ތާނގައި މަޑުކުރައްވައިގެން ނިދިއައުމުން ފަހު އަލުން ދަތުރުކުރަން ފެށިއިރު، އެ ބޭފުޅުން ތަޢާމުކުރެއްވުމަށް ބަކާއި ގެންދެވި ތޮން އުރި މަހުގެ މަތިން، އެ ދެ ބޭފުޅުންގެ ހިތުން އެއްވެސް ބާވަތަކު ހަނދުމަފުޅެއް ނުވެއެވެ.

ފަހެ، އެ މަހަށް ދިރުމެއް، ލު ކަނޑި ބުރުން ހިސާބުގައި އެ ދުބާބުކޮށްގެން ނިކުމެ ވެގެން، އެ މަހަށް ކަނޑުގެ ތެރޭގައި ދިއުމުން، الله سبحانه وتعالى ގެ އަމުރުފުޅުން އެ މަސް ދިޔުމެވެ. އަދި ހަނިހަނި ޖޯނގެއް ކަހަލަ މަގެއް ހަދައިގެން، އެ މަގުން ފަހިފަހި އެ މަސް ކަނޑުތެރެއަށް ދިޔަކަން، އެ މަގުގައިހުރި ޅަދޮއް ކަހަލަ ތަނެއްގައި އެ މަސް ބަންދުވިއެވެ. ކޮންމެއަކަސް، އެ ކަމަކީ، مُوسَى عليه السلام އަށް، الله سبحانه وتعالى ގެ ބާރުފުޅުން ދެއްވުން މުޢުޖިޒާތެއްގެ ގޮތުން ހިނގި ކަމެކެވެ.[252]

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَىٰهُ ءَاتِنَا غَدَآءَنَا لَقَدۡ لَقِينَا مِن سَفَرِنَا هَٰذَا نَصَبٗا ﴿٦٢﴾

251- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
252- سُورَةُ الْأَنْفَال : الآيَة 32

﴿62﴾ ދެންފަހެ، އެ ދެ ބޭކަލުން އެ ތަނުން ފަހަނައަޅައި ވަޑައިގަތުމުން ފަހު،
مُوسَى ﵇ އަށް ބަނޑުހައިހަލުވާން އިރުޝާދުވެވަޑައިގެތް ހިނދު، ދަތުރުގައި
ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވި ޖުވާނާގެ އަރިހުގައި، مُوسَى ﵇ ވިދާޅުވިއެވެ. މިމަންޒިލުގެ
މެންދުރުގެ ކެއުން ގެންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، މިމަންޒިލުގެ މި ދަތުރުގައި ނުހަނު
ބޮޑު އުނދަގޫތަކާއި ވަރުބަލިކަން މިމަންޒިލުނަށް ދިމާވެއްޖެއެވެ.[253]

قَالَ أَرَءَيۡتَ إِذۡ أَوَيۡنَآ إِلَى ٱلصَّخۡرَةِ فَإِنِّي نَسِيتُ ٱلۡحُوتَ وَمَآ أَنسَىٰنِيهُ إِلَّا ٱلشَّيۡطَٰنُ أَنۡ أَذۡكُرَهُۥۚ وَٱتَّخَذَ سَبِيلَهُۥ فِي ٱلۡبَحۡرِ عَجَبٗا ﴿٦٣﴾

﴿63﴾ އަދި، ޚާދިމްކާރު ޖަވާބުދެއްވުމަށް، مُوسَى ﵇ އެދިވަޑައިގަތުމުން،
އެ ޚާދިމާ ދެންނެވިއެވެ. އިބަ ރަސޫލާ ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! ހަމަ ހިލައެއްގެ
ކައިރީގައި އިސްތިރާޙަތު މިބަ އަޅުގަނޑުމެން އަރާމުކުރިތާނގޮތުގެ؟ އަޅުގަނޑުމެން
ކެއުމަށް ބަކާއި ގެނައި މަހަށް ވީގޮތް، އެ ވަގުތު، އިބަ ރަސޫލާއަށް ދަންނަވާން އަޅުގަނޑު
ހަނދާންނެތިއްޖެއެވެ. އަދި އެ ވާހަކަ ދަންނަވާން އަޅުގަނޑަށް ހަނދާންނައްތާލީ
ޝައިޠާނާ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކުން ނޫނެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑުމެން
އެ ތަނަށް މިއްބައި، އަޅުގަނޑުމެން ގެނައި ޖެހިލުއި މަހަށް ދިރުން ލިބި،
ބަނޑުން ކަނޑަށް ފުންމައިގަތީ، އޭގެ މަގު ހުރަހެއްގެ ގޮތުގައި. މަސް ހިނގައްޖެއެވެ.
އަދި މަސްފަހަރު މަގަކަށް ދިރުން ލިބި، ކަނޑުގެ ތެރެއަށް އެ މަސް ދިޔައީ
ނުހަނު އަޖައިބުކުރުވަނިވި ކަމަކަށެވެ.[254]

قَالَ ذَٰلِكَ مَا كُنَّا نَبۡغِۚ فَٱرۡتَدَّا عَلَىٰٓ ءَاثَارِهِمَا قَصَصٗا ﴿٦٤﴾

253- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
254- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿64﴾ مُوسَى عليه السلام ގެ އަރިހުގައި ދެންނެވި ޒުވާނާގެ ވާހަކަފުޅު އިވިވަޑައިގަތުމުން،
އެ ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންމެން ހޯދަންވެގެން މި އުޅޭ ތަނަކީ ހިތަ ވިދާޅުވިއެވެ.
އެނބުރި ހަމަކަނަކަވަރުން، اللهُ ﷻ ގެ ބާވިރު އަޅުތަކުންގެ ތެރޭގައިވާ، خِضْرُ عليه السلام
އެ ތަނެއްގައި ހުންނަވާނޭ ތަންގެ އަލާމަތަކީ ހިތަ ވިދާޅުވިއެވެ. އެހެންކަމުން،
އެ ދެ ބޭކަލުންގެ ފިޔަވަތް އެނބުރިވަޑައިގެން، އެ ބޭކަލުންގެ ފިޔަވަޅުފުޅުތަކުގެ
އަސަރުތަކަށް ބައްލަވަމުން ހިނގަވައި، އެ މަގު ދުރުގެންދިޔަ ހިސާބަށް،
އެ ދެ ބޭކަލުން ވަޑައިގަތެވެ.[255]

فَوَجَدَا عَبۡدٗا مِّنۡ عِبَادِنَآ ءَاتَيۡنَٰهُ رَحۡمَةٗ مِّنۡ عِندِنَا وَعَلَّمۡنَٰهُ مِن لَّدُنَّا عِلۡمٗا ﴿٦٥﴾

﴿65﴾ ދެންފަހެ، އަޅުން އަޅުބާގާ އެ ހިލައިގެ ކައިރިއަށް އެ ދެ ބޭކަލުންނަށް
ވަޑައިގެންނެވުމުން ހިނދު، ތިމަން އިލާހުގެ ބާވިރު އަޅުތަކުންގެ ތެރޭގައިވާ خِضْرُ عليه السلام
އެ ތާނގައި ހުންނަވަނިކޮށް އެ ދެ ބޭކަލުންނަށް ފެނިވަޑައިގަތެވެ.

خِضْرُ عليه السلام އަކީ، ތިމަން އިލާހުގެ ޙަޟްރަތުން ހޯއްދަވާ ރަޙްމަތްވަންތަކަމެއް ދެއްވައި،
ކެތްތެރިކަމާއި، މަޖުމައިތިރިކަމާއި، ހިކުމަތްތެރިކަމާއި، ވިސްނުންތޫނުކަން ދެއްވައި،
އާދޭ އިލްމަށް ނުހަނު ހޯއްދަވާ ބިރުގެއް ފަސް ދެއްވުން އަޅުގައެވެ.

ދަންނާށެވެ! خِضْرُ عليه السلام އަކީ، اللهُ ﷻ ފޮނުއްވި މާތްވެގެންވާ ނަބިއްޔުންގެ ތެރެއިން
ނަބިއްޔެކެވެ. މިހާރު އެ ނަބިއްޔާ ވަނީ އަވަހާރަވެވަޑައިގެންފައެވެ.[256]

قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰ هَلۡ أَتَّبِعُكَ عَلَىٰٓ أَن تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمۡتَ رُشۡدٗا ﴿٦٦﴾

255- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وِزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
256- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿66﴾ ދެންފަހެ، އެ ދެ ބޭކަލުންގެ ދިޔަވަޑައިގަތުމަށްފަހު އަޅުކަލަކަށް ބައްދަލުވުމުން
ހިނގަވައި، خِضْرُ عليه السلام ހުންނެވި ތަނަށް ވަޑައިގެންނެވުމުން، خِضْرُ عليه السلام އާ
مُوسَى عليه السلام ސުވާލުކުރައްވައެވެ. އަދި ދެންނެވިއެވެ. ފަހެ، الله سبحانه وتعالى ތިބާއަށް
އުނގަންނަވައި ދެއްވައިފައިވާ ޢިލްމުން ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް އަޅުގަނޑު
އުނގަންނަވަން ބަލާއި، ތިބާގެ އަރިހުގައި އުޅުމުގެ ހުއްދަ، އަޅުގަނޑަށް ދެއްވުން
ޤަބޫލުކުރައްވާނެތޯ؟ އެއީ، ތިބާގެ އަރިހުން ޢިލްމު އުގެނި، އެ ޢިލްމުން އަޅުގަނޑު ވެސް
ހިދާޔަތު ލިބިގަތުމަށް ބަލާއެވެ. 257

قَالَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٦٧﴾

﴿67﴾ مُوسَى عليه السلام އަށް خِضْرُ عليه السلام ދެންނެވިއެވެ. އޭ مُوسَى عليه السلام އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން،
އަޅުގަނޑުގެ ހަރަކާތްތަކުން ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ކަންތައްތަކަށް ކެތްކުރައްވައިގެން،
އަޅުގަނޑާ ތަބާވެވަޑައިގެން، އަޅުގަނޑާ އެކު އުޅުއްވުމަކީ، ތަހައްމަލުކުރައްވައި ވެސް
ތިބާއަށް ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވޭނޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ، އަޅުގަނޑަށް ލިބިފައިވާ
ޢިލްމާއި ތިބާއަށް ލިބިވަޑައިގެންފައިވާ ޢިލްމާއި، މި ދެ ޢިލްމަކީ ވަކިން ތަފާތު
ދެ ޢިލްމެކެވެ. 258

وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ خُبْرًا ﴿٦٨﴾

﴿68﴾ އަދިވެސް خِضْرُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. ތިބާއަށް އެ ކަމެއްގެ ޙަޤީޤަތް
އެނގިވަޑައިނުގަންނަވާ ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ތިބާއަށް ކެތްތެރިވެވޭނީ
ކިހިނެއްތޯ؟

257- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

258- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެހެނީ، الله ﷻ އަޅުގަނޑަށް ދެއްވައިފައިވާ އިލްމަކީ، މިބާއަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވައިފައިވާ
އިލްމެއް ނޫނެވެ. ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު، އެ ކަންކަމާ ދުރު މިބާ ބުނުއްވުރައްވާނީ،
މިބާއަށް އެނިގިވަޑައިގަންނަވާ އިލްމުގައިވާ ގޮތަށެވެ.[259]

قَالَ سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ صَابِرٗا وَلَآ أَعۡصِي لَكَ أَمۡرٗا ٦٩

﴿69﴾ ދެން، خِضْرُ عليه السلام އަށް، مُوسَى عليه السلام ދެންނެވިއެވެ. الله ﷻ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ،
މިބާގެ ފަރާތުންވެސް އަޅުގަނޑަށް ފެންނަ ހުރިހާ ކަމެއްގައި ވަރަށް ކެތްތެރިވާ
މީހަކު ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ވަނީކަން މިބާ ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި ހަމަ
އެއްވެސް، މިބާ ކުރައްވާ އަމުރުފުޅަކާ ފަރަކުއްޓައި ވެސް އަޅުގަނޑު
ޚިލާފުނުވާހުށީމުވެ.[260]

قَالَ فَإِنِ ٱتَّبَعۡتَنِي فَلَا تَسۡـَٔلۡنِي عَن شَيۡءٍ حَتَّىٰٓ أُحۡدِثَ لَكَ مِنۡهُ ذِكۡرٗا ٧٠

﴿70﴾ ބަރާންވުރިޔަ ޚަޟަރިން مُوسَى عليه السلام ވިދާޅުވުން، مُوسَى عليه السلام އަށް
خِضْرُ عليه السلام ދެންނެވިއެވެ. ފަހެ، އަޅުގަނޑާ އެކުގައި ވަޑައިގަންނަވާނަމަ، މިބާ
ކޮންމެހެން ބޭނުންފުޅު ނަމަ، އަޅުގަނޑުކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ބަޔާންކޮށް އަޅުގަނޑު
މިބާއަށް ބަޔާންކޮށް އަރުވައިދެންދެން، އަޅުގަނޑުކުރާ އެއްވެސް ކަމަކާ ބެހޭ
ގޮތުން، މިބާ އަޅުގަނޑާ ސުވާލުކުރައްވައިގެން ނުވާނެއެވެ! އެއީ، އެ ކަންތައްތަކަކީ
ދުރު މިބާ ހިތަށްވެ ހުރިވަގުތެއްގައިނުވާނެ ކަމުގައި ވިޔަސް ވެއެވެ.[261]

فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا رَكِبَا فِي ٱلسَّفِينَةِ خَرَقَهَاۖ قَالَ أَخَرَقۡتَهَا لِتُغۡرِقَ أَهۡلَهَا لَقَدۡ جِئۡتَ
شَيۡـًٔا إِمۡرٗا ٧١

259- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
260- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
261- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿71﴾ ދެން، خِضْرُ عليه السلام ކުރައްވާ އެއްވެސް ކަމަކާމެދު ސުވާލުނުކުރެއްވުމަށް
مُوسَى عليه السلام އެއްބަސްވެވަޑައިގެންނެވުމުން، އެ ދެ ބޭފުޅުން ކަނޑުގެ
އައްސޭރިން ހިނގަވަމުން ކުރިއަށް ވަޑައިގަތެވެ. އަދި އެ ގޮތަށް ހިނގަވަމުން
ވަޑައިގަންނަވަނިކޮށް، ކަނޑުގެ އައްސޭރިގައި އޮތް ނަވެއްގެ މީހުންނާ
ދިމާވެވަޑައިގަތުމުން، އެބައިމީހުންނާ އެކު އެ ނަވުގައި ގެންދިއުމަށް އެ ދެ ބޭފުޅުން
އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

އަދި، خِضْرُ عليه السلام އަށް ކޮން ބޭފުޅަކުކަން އެ ނަވުގެ މީހުން ދަންނާތީވެ، އެއްވެސް
ކުއްޔަކާ ނުލައި، އެބައިމީހުންނާ އެކު އެ ނަވުގައި އެ ދެ ބޭފުޅުން ގެންދިޔައެވެ.
ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު ވެސް، އެ ދަތުރުކުރުމުގައި، خِضْرُ عليه السلام އެ ނަވުން
ދަރުގަނޑެއް ނައްޓަވައިލައްވައި، އެ ނަވު ފުޅައްޓަވައިލެއްވިއެވެ. އެ ތަން
ފެނިވަޑައިގަތުމުން، خِضْرُ عليه السلام އަށް، مُوسَى عليه السلام ދެންނެވިއެވެ.

އެއްވެސް ކުއްޔަކާ ނުލައި މި ނަވުގައި ދަތުރުކުރުވީތީ ގޮތް، މި ނަވުގެ
އަހުލުވެރިން އަޑުގަނޑުފެންނަރަ ހަދައިދިނުމުން، ތިބާ ތިޔަ ގޮތަށް މި ނަވު
ފުޅައްޓަވައިލެއްވީ، ނަވުގައި، ދަތުރުކުރާ މީހުން، ޣަރަޤުކުރެއްވުމަށްތޯއެވެ؟
ހަމަކަށަވަރުން، ތިބާ ތިޔަ ކުރައްވާ ވަރަށް ވެސް ނުބައި އަދި އުނަގެ ނުރައްކާތެރި
ކަމެކެވެ.[262]

قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٢﴾

﴿72﴾ مُوسَى عليه السلام އަށް خِضْرُ عليه السلام ދެންނެވިއެވެ.

262- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަޅުގަނޑުކުރާ ކަންތައްތަކާމެދު ސުވާލުނުކުރައްވައި، ކެތްތެރިވެވަޑައިގަތުމަކީ
ފަހަރެއްގައި ވެސް ތިބާއަށް ކުޅަދާނަވެވަޑައިގަންނަވާނޭ ކަމެއް ނޫން ކަމުގައި، ތިބާގެ
އަރިހުގައި، މީގެ ކުރީން ވެސް އަޅުގަނޑު ވާނީ ދަންނަވައިފައި ނޫންހެއްޔެވެ؟[263]

قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرْهِقْنِي مِنْ أَمْرِي عُسْرًا ﴿٧٣﴾

﴿73﴾ އަދި އެ ސުވާލުކުރެއްވުން ކަމަށް ބަލައި، خِضْرُ عليه السلام ގެ އަރިހުން މަޢާފަށް
އެދިވަޑައިގެން، مُوسَى عليه السلام ދަންނަވިއެވެ. ތިބާގެ އަރިހުގައި އަޅުގަނޑު ގެންދަވަން
ތިބާ އެއްބަސްވެވަޑައިގެންނެވިއިރު، ތިބާ އަޅުގަނޑަށް ކުރައްވި ސަފަރުގެދަތީން
އަޅުގަނޑު ހަނދާންނެތުނީއެވެ.

ވީމާ، އަޅުގަނޑަށް މި ކުރެވުނު ސުވާލުގެ ސަބަބުން، އަޅުގަނޑު ކުށްވެރިކުރައްވައި،
ތިބާގެ އަރިހުގައި އުޅުމަށް އަޅުގަނޑަށް ހުރަސް ނާޅުއްވާށެވެ! އަދި ތިބާގެ
އަރިހުން އިލްމުއުނގެނުމުގެ ކަންތައް އަޅުގަނޑަށް ލުއިފަސޭހަކޮށްދެއްވާށެވެ!
އަދި އެ ކަމުގައި ބުރައުފުލުމަށް އަޅުގަނޑަށް ނުޖައްސަވާށެވެ![264]

فَانطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا لَقِيَا غُلَٰمًا فَقَتَلَهُۥ قَالَ أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةًۢ بِغَيْرِ نَفْسٍ لَّقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا
نُّكْرًا ﴿٧٤﴾

﴿74﴾ ދެންފަހު، خِضْرُ عليه السلام ގެ އަރިހުގައި އިސްވެ ސުވާލުދަންނަވުން ކަމާމެދު،
مُوسَى عليه السلام މާފަށް އެދިވަޑައިގަތުމުން، خِضْرُ عليه السلام އެ ކަން ޤަބޫލުކުރެއްވިއެވެ.
އެއަށްފަހު، ކަނޑުފުސް ހަރުއްދަގައި އެ ނަވު ބަނދަރުކުރުމުން، އެ ބަރަށް
އެ ދެ ބޭފުޅުން ފައިބައިވަޑައިގަތެވެ.

263– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

264– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި އެ ހަރުގެ ގޮތުދޮރުން ހެދިއަށް ހިންގަވައިދެއްވި ވަޢުދުތަކާއި ނަޞީޙަތްތަކާ ކުރިމަތިލާން ދިޔަ ކުރިބަލާ ދިޔަވުމަށްވެއިގަތެވެ. ދެން، ހަމަ އެ ވަގުތު، އެ ކުދިންގެ ބައްޕަގެއިހުރި ބަލިއެއްގައި ކުއްޖާ ކުރަފުށުއެރުމަށް ޚާދިމެއްވެއިގަތުމެވެ. خِضْرُ عليه السلام އެ ކުއްޖާ ގަތުލުކުރައްވައިވެވެ. ދެން، އެ ކަމަށް އިންކާރުކުރައްވަމުން، مُوسَى عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. ބާވައްސާވާ އަދި އެއްވެސް ފާފައެއް ކުރައްވާފައިނުވާ ފަސް ނަފްސެއް ކަތިލެއްވުމަކީ ކަލޭގެ ކުށްކުރައްވައިވިކަމެވެ؟ ދީބާބާރުގެވެރި ހަމަވެސް ނަފްސެއް ނަހަމަވެއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ފަސް، މިޒާ ބިރު ކުރުއްވި ނުހަނު ނުބައިކަން ބޮޑު ގެޔައްކަވެ. އަދި މިޒާ ބިރު އަހަރެމެނަށްގައި އިންކާރުކުރަންޖެހޭ ގޮތަށް ބޮޑު މުންކަރުއެކަމެވެ.[265]

ދެން، الله سبحانه وتعالى ދެއްކެވީ ވާގިފުޅުން، ޔާރާބީ ފުރަގާނުގެ ފަނަރަވަނަ ފޮތުގެ ކުރު ތަފްސީރުއެ ތިޔައިދަން އަޅުގަނޑުމެ ގަސްތުކުރި މިންވަރަށް ނިމި ނިމުނީއެވެ. އަޅުގަނޑުމެ ދުޢާކުރީ، އަޅުގަނޑުމެ މި ކުރެވުނު ޢަމަލު، الله سبحانه وتعالى ގަބޫލުކުރައްވާށިއެވެ. އަދި މި މަސައްކަތުގައި އަޅުގަނޑުމެން އެހީތެރިވެދެއްވި ހުރިހައި ފަރާތްތަކުގެ ޢަމަލު ގަބޫލުކުރައްވާށި، އަޅުގަނޑުމެން އެންމެންނަށް ފަސް ސަވާބުގެ މަތިވެރި ދަރަޖަ މިންވަރުކޮށްދެއްވާށި. އަދި ބޮޑު ފާގަތާ އެ ނަބިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެން އެންމެންނަށް މިންވަރުކޮށްދެއްވުން ފަސް ދުޢާ.

وَصَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ عَلَى سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ، وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

265- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾

﴿75﴾ އެ ކުއްޖާ ޤަތުލުކުރެއްވި ކަމާމެދު، مُوْسَى عليه السلام ސުވާލުކުރެއްވުމުން،
އެ ކަމާމެދު ރުހިވަޑައިނުގެން ހުންނަވައި، خِضْرُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. އަޅުގަނޑު ކިޔާ
ކަންތައްތަކާ ބެހޭ ގޮތުން ސުވާލުނުކުރުމަށް އަޅުގަނޑު ޝަރުޠުކުރި ކަން، ތިބާ
ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! އަދި އަޅުގަނޑު ކިޔާ ކަންތައްތަކާމެދު ސުވާލުނުކުރައްވައި
ކެތްތެރިވެވަޑައިގަތުމަކީ، ތަހައްމަލްކުރައްވައި ވެސް ތިބާއަށް ކުރެވޭނެކަމެއްނޫން
ކަމެއް ނޫން ކަމުގައި، ތިބާގެ އަރިހުގައި މީގެ ކުރިން ވެސް އަޅުގަނޑު ވާނީ
ދަންނަވައިފައި ނޫންތޯއެވެ؟

އެހެނީ، އަޅުގަނޑު ކިޔާ ކަންތައްތަކުގެ އެއްވެސް ސިއްރެއް އަދި އެ ކަންތައްތަކުގެ
ޙަޤީޤަތެއް ވިޔަސް ތިބާއަކަށް އެނގިވަޑައިނުގަތެއް ނުވެއެވެ. ވީމާ، އެ ކަންކަމުގެ
މައްޗަށް ތިބާއަކަށް ކެތްކުރެއްވޭނީ ވެސް ހުރެ ކިހިނަކުންތޯއެވެ؟[1]

قَالَ إِن سَأَلْتُكَ عَن شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي ۖ قَدْ بَلَغْتَ مِن لَّدُنِّي عُذْرًا ﴿٧٦﴾

﴿76﴾ خِضْرُ عليه السلام ގެ އަރިހުން، مُوْسَى عليه السلام ދެ ފަހަރަށް މާފަށް އެދިވަޑައިގެންފައި
ވާއިރު، މިންވަރަށް ފަހަތު مُوْسَى عليه السلام ދެންނެވިއެވެ. މީގެ ފަހުން ތިބާ ކުރައްވާ
އެއްވެސް ކަމަކާ ބެހޭ ގޮތުން އަޅުގަނޑު ތިބާއާ ސުވާލުކޮށްފި ނަމަ، ތިބާގެ
އަރިހުގައި އަޅުގަނޑު ނުގެންނަވައި، އަޅުގަނޑާ ވަކިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެހެނީ،
މީގެ ފަހުން އަޅުގަނޑު އެ ފަދަ ސުވާލެއް ތިބާއާ ކޮށްފި ނަމަ، އަޅުގަނޑާ
ވަކިވެވަޑައިގަތުމަށް ޢާދައި ތިބާއަށް އެ ދިވަޑައިގަތީ ނުހަނު މަޢުޛޫރު
ޢުޛުރެއް ކަން ހަމަވެއްޖެއެވެ.

1– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ސަބަބަކީ، މިބާގެ އަރިހުގައި ކޮށްމެރިވެ ހުރުމަކީ އަޅުގަނޑަށް ކުޑަކުރަނިވާން ކަމެއް ނޫން ކަމުގައި، އަޅުގަނޑުގެ ގޮތުގައި މިބާ ވިދާޅުވުމުގައި ފުރިހަމަކަ ވެސް، މިބާ ކުރައްވާ ކަންތައްތައް ކޮށްދެއްވީ، ދެ ފަހަރެއްގެ މަތިން އަޅުގަނޑު މިބާއާ ޚިލާފުވެއްޖެ ކަމުގައި، މިބާގެ އަރިހުގައި އަޅުގަނޑު ހުރުން އެދިވަޑައިނުގަތުމަކީ ކަމެއް. އަދި މިބާގެ އަރިހުގައި އަޅުގަނޑު އުޅުމަށް އަޅުގަނޑުގެ އެއްވެސް ދެކޮޅެއް ނެތް ކަންތައް މިބާ ކަންތައް ކުރައްވައިދެއްވަމުން ނުދާނެއެވެ.[2]

فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَيَآ أَهۡلَ قَرۡيَةٍ ٱسۡتَطۡعَمَآ أَهۡلَهَا فَأَبَوۡاْ أَن يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَن يَنقَضَّ فَأَقَامَهُۥۖ قَالَ لَوۡ شِئۡتَ لَتَّخَذۡتَ عَلَيۡهِ أَجۡرًا ﴿٧٧﴾

(77) ދެން އެއަށްފަހު، مُوْسَى عليه السلام އާއި، خِضْرُ عليه السلام އާ ދެ ބޭފުޅުން ހިނގަވަމުން ކުރިއަށް ވަޑައިގެން، އެ ދެ ބޭފުޅުން އެ ވަޑައިގެންނެވި ރަށެއްގައި އޮތް ރަށަކަށް އަރައިވަޑައިގަތެވެ. އަދި އެ ރަށުގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިން، ކެއުމަށް އެދެއްވި ކަމަށްވެސް ހުއްޓަކަށް އެދިވަޑައިގަތެވެ. ނަމަވެސް، އެ ދެ ބޭފުޅުންނަށް، އެބައިމީހުންގެ ރަށުގައި މެހުމާނުން ކަމުގައި ބަލައިގަތުމަށް، އެ ދެ ބޭފުޅުންނަށް ކާންދޭތޯއް އެދުވުމަން، އެ ރަށުގެ މީހުން އިންކާރުކުރިއެވެ. ދެން، އެ ދެ ބޭފުޅުން ހިނގަވަމުން ކުރިއަށް ވަޑައިގެންނަވަނިކޮށް، އެ ރަށުގެ ކާންދޭކަށް ބޭނުންގައި ހުރި ފާރެއް އަރިއަހާފަޅައިގެން ވެއްޓޭން ކައިރިވެފައި ވަނިކޮށް އެ ދެ ބޭފުޅުންނަށް ފެނިވަޑައިގަތެވެ. އަދި އެ ފާރު ފެނިވަޑައި ގަތުމުން، خِضْرُ عليه السلام އެ ފާރު ނަންގަވައި ތެދުކުރެއްވިއެވެ.

އެ ވަގުތު، خِضْرُ ﷷ އަށް، مُوْسَى ﷷ ދެންނެވިއެވެ. ތިބާ ބޭނުންފުޅު ނަމަ،
ތިޔަ ކުރެއްވި މަސައްކަތަށް ކޮންމެވެސް އުޖޫރައަކަށް އެދިވަޑައިގަތުން ކިއެއްތޯއެވެ؟
އެހެނީ، އެބައިމީހުންނަކީ، އަޅުގަނޑުމެން ފަދަ މެހުމާނުންނަށް އަރާރުކުރުމުން
ބައްދު އަރާރުކުރުމަކުން އިންކާރުކޮށްލައިފާ ބައެކެވެ. ވުމާއެކު، ތިބާ ތިޔަ ކުރެއްވި
މަސައްކަތްތަކުގެން އެބައިމީހުން އުޖޫރައެއް ދިނުމުގެ ކުރިން، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބޭނުންވާ
ކާބޯތަކެއް ގަނެވިދާނެތޯއެވެ؟[3]

قَالَ هَٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ ۚ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٧٨﴾

﴾78﴿ އަދި، خِضْرُ ﷷ އެ ގޮތް ވިދާޅުވެއްވައި، އެ ބުނުގެ މިހުންނަނީ
އެ ކަންތައްތަކުގެ މަސައްކަތްތަކުގެން އުޖޫރައެއް އެދިވަޑައިގަތުން ހިނގާ، އެ ކަމަކީ
އިތުރުކޮށްލެއްވި ސުވާލުތަކެއްވައި، مُوْسَى ﷷ އެ ދެންނެވި ބަސްފުޅު ދެންނެވުމުން خِضْرُ ﷷ
ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ މިހާރު، އަޅުގަނޑާއި ތިބާއާ ދެ މީހުން ވަކިވާނެ ވަގުތެވެ.
ނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ކުރި ކަންކަމުގެ މަގުސަދު ކިޔައިދެވިގެން،
އެ ކަންކަމަށް އިންސާފުކުރެއްވި، ތިބާ ސަބުރުކުރައްވަން ކަންކަމުގެ ހަގީގަތް،
ތިބާއަށް ވިސްނާދޭނެ ކަމެއް އަޅުގަނޑު ތިބާއަށް ދަންނަވައިދޭނަމެވެ.[4]

أَمَّا ٱلسَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَٰكِينَ يَعْمَلُونَ فِي ٱلْبَحْرِ فَأَرَدتُّ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَآءَهُم
مَّلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا ﴿٧٩﴾

﴾79﴿ އަޅުގަނޑުމެން ދޯނިފަހަރަކީ ނަމުގެ ބަނޑު ފިހާރަން މަޖީގަނޑެއް ނަރަކައިބި
ނަމުގެ ވާހަކަ އައްސަވާށެވެ!

3– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
4– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ފަހެ، އެ ނަވަލީ، ފަޤީރު ނިކަމެތި ބަޔަކު އެބައިމީހުންނަށް ބޭނުންވާ އާމްދަނީއާއި
ރިޒްޤު ހޯދުމުގެ މަސައްކަތްކުރަމުން ބަޔައި، ކަނޑުމަތީގައި ދަތުރުފަތުރުކުރަމުން
ގެންގުޅޭ ނަވެކެވެ. ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު ވެސް، އެ ނަވުގެ ބަނޑުފަޅައިން
މަޑުގަނޑެއް ނަހްޖެހިލައި، އަޅުގަނޑު އެ ނަވަށް ގެއްލުމެއް ދިނީ، އެ ނަވުގެ ފަހަތުން
އަނިޔާވެރި ރަސްކަލަކު އޭނާގެ ރަށްކަލަރު ގޮވައިގެން އަންނާތީވެ، އެބައިމީހުންގެ
އަތްދަށުން އެ ނަވު ސަލާމަތްކުރުމަށް ބޭނުމެވެ. އެހެނީ، އެ ރަސްގެފާނަކީ، ސަލާމަތުން
ހުރިހައި، އެ ރަސްގެފާނަށް ފެންނަ ކޮންމެ ނަވެއް ވެސް، އެ ނަވެއްގެ ވެރިންގެ
އަތުން ގަދަކަމުން ފުރޭގަނނަ ރަސްކަލަކުވެވެ.[5]

وَأَمَّا ٱلۡغُلَٰمُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤۡمِنَيۡنِ فَخَشِينَآ أَن يُرۡهِقَهُمَا طُغۡيَٰنٗا وَكُفۡرٗا ﴿٨٠﴾

﴾80﴿ އަދި އަޅުގަނޑު ޤަތުލުކުރި ކުއްޖާގެ ވާހަކަ އައްސަވާށެވެ! ފަހެ،
އެ ކުއްޖާގެ މަންމައާއި ބައްޕަވީ ތަޤްވާވެރި ދެ މުއުމިނުން ކަމުގައެވެ. އެހެންނަމަވެސް،
އެ ކުއްޖާ ބޮޑުވެ، ބާލިޣުވެ، ތަބާވެރިކަމާއި ކުފުރުވެރިކަން، އާޚިރު، الله ﷻ އަށް ޝުކުރި
ކާފިރުވާނެ ކަން، އެ إلهُ ގެ ޢިލްމުވެރިކަމުގައި ވާހަކަ އެ ކަން އަޅުގަނޑަށް
އަންގަވައިދެއްވި ވަޙީ އަޅުގަނޑު އެ ކުއްޖާ ޤަތުލުކުރީމެވެ. އެއީ، އެ ކުއްޖާ
ދިރިހުރިނަމަ އެކުއްޖާ ބޮޑުވުމުން ނަމަ، އޭނާގެ މައިންބަފައިން އޭނާ ދެކެ ވާ ލޯބީގެ
ބޮޑުކަމުން، ނުވަތަ އޭނާގެ އެދުމަށްކަމަށް އެ ދެ މީހުން ބޭނުންވާނެތީ ބޮޑުކަމުން،
އެ ކުއްޖާގެ ސަބަބުން، އޭނާގެ މައިންބަފައިން އުޅުދުންތެރިކަމާއި ކާފިރުވެރިކަމުގެ
ތެރެއަށް، ގެންގޮސްފާނެތީވެ އަޅުގަނޑު ބިރުގަތީމެވެ.[6]

5– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلاَمِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
6– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

فَأَرَدْنَآ أَن يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِّنْهُ زَكَوٰةً وَأَقْرَبَ رُحْمًا ﴿٨١﴾

﴿81﴾ ވީމާ، އެ ކުއްޖާ ގަތުލުކުރިއިރު އަޅުގަނޑު އެދުނީ، އެ ކުއްޖާގެ ބަދަލުގައި،
އެ ކުއްޖާއަށްވުރެން ދީންވެރި، ހެޔޮލަފާ، ރަނގަޅު އަދި އެ ކުއްޖާއަށްވުރެން
އެ ދެ މީހުން ދެކެ ލޯބިވާ އަދި އެ ދެ މީހުންނަށް ވާ އޯގާތެރިކަން ބޮޑު
ކުއްޖަކު، އެ ކުއްޖާގެ މައިންބަފައިންގެ ސާހިބުވަންތަ إِلهُ، އެ ދެ މީހުންނަށް
ދެއްވުމަށެވެ.[7]

وَأَمَّا ٱلْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَٰمَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِى ٱلْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُۥ كَنزٌ لَّهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا
صَٰلِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَن يَبْلُغَآ أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنزَهُمَا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ وَمَا
فَعَلْتُهُۥ عَنْ أَمْرِى ۚ ذَٰلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٨٢﴾

﴿82﴾ އަދި އަރިއަޅައިލައި ވެއްޓެން ކައިރިވެފައި ވަނިކޮށް، އަޅުގަނޑު ތެދުކުރި
ފާރުގެ ވާހަކަ އައްސަވާށެވެ! ފަހެ، އެ ފާރަކީ، އެ ރަށުގައިވާ ޔަތީމު ދެ ފިރިހެން
ކުދިންގެ މިލްކުގައިވާ ފާރެކެވެ. އަދި އެ ފާރުގެ ދަށުގައި ވަޅުލެވިފައި ވަނީ
އެ ދެ ކުދިންނަށް ޖަހައި ހުރި ރަންރިހިއްސާއި، އެ ނޫން ވެސް ބައެއް ތަކެތިހުރި
ޚަޒާނާއެކެވެ. އަދި އެ ދެ ކުދިންގެ ބައްޕައަކީ، ހެޔޮލަފާ ޞާލިޙު މީހެކެވެ.

ވީމާ، ތިބާގެ ސާހިބުވަންތަ إِلهُ އިރާދަކުރެއްވީ، އެ ދެ ކުދިން ބޮޑުވެ، ފުރާވަރަށް
އަރައި، ތަޞައްރުފުކުރި، ކަންކަން ކުރެވޭ ފަދަ ފަހުން އެ ދެ ކުދިންނަށް ލިބުމުން،
އެ ޚަޒާނާ ކޮނެގެން އެ ދެ ކުދިން އެ ޚަޒާނާ ނެގުމަށެވެ. އަދި، ތިބާގެ ވެރި إِلهُގެ
ރަޙްމަތުން އެ ކުދިންނަށް ދެއްވާ ރަޙުމަތެއްގެ ގޮތުގައެވެ.

7– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّؤُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އޭ مُوْسَى عليه السلام އެވެ! އަޅުގަނޑު އެ ކަންކަން ކުރަނީކޮށް ތިބާ ތިޔަ ދެކެވަޑައިގަތް ހުރިހައި ކަމަކީ ވެސް، އަޅުގަނޑުގެ އަމިއްލަ ވިސްނުމަކުން އަޅުގަނޑުގެ އިޚްތިޔާރުގެ ދަށުން އަޅުގަނޑުކުރި ކަންތައްތަކެއް ނޫނެވެ. އަދި ކިޔާއްތޯއެވެ! އެ ކަންތައްތައް އަޅުގަނޑުކުރީ، الله ﷻ ގެ އަމުރުފުޅަކަށެވެ. އަދި އަޅުގަނޑު ތިބާއަށް މި ބަޔާންކޮށްދިނީ، އެ ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ތިބާއަށް ކެތްކުރެއްވިގޮތް، އެ ކަންކަމަކުން ތިބާ އިންކާރުކުރައްވައި ސުވާލުކުރެއްވި ކަންތައްތައްކުރީން އަޅުގަނޑެކަން ގުރުން ސަބަބުތަކާއި، އެ ކަންކަމުގެ ހަޤީޤަތާއި ތަފްސީރެވެ.[8]

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَن ذِى ٱلْقَرْنَيْنِ ۖ قُلْ سَأَتْلُوا۟ عَلَيْكُم مِّنْهُ ذِكْرًا ﴿٨٣﴾

﴿83﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ޔަހޫދީން ބުނެދިނުން ރަސޫލާކަށް ކުރައްވާ ذُو الْقَرْنَيْنِ ގެ ވާހަކައިން، އިބަ ރަސޫލާގެ ދެއްކުމުގެ ދުޝްމަނުކަން، އިބަ ރަސޫލާއާ ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ. ވިދާޅުވާ، އިބަ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! އެ ރަސޫލުގެ ވާހަކައިން ބައެއް، ތިމަން ރަސޫލާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވެދެއްވާނަމެވެ. އެއީ، އެ ވާހަކަ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގި، އެ ރަސޫލާގެ ކަންތައްތަކުން ތިޔަބައިމީހުން އިބުރަތް ލިބިގަތުމަށް ޓަކައެވެ.[9]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

الْإِمَامُ قَتَادَة ވިދާޅުވިއެވެ. الله ﷻ ގެ ރަސޫލާ، مُحَمَّدُ ﷺ، ރަސޫލުކަމައިގެން ފޮނުއްވުމުން، އެ ރަސޫލާއަށް ދެއްވުން ނަބީކަމެއް، ރަސޫލުކަމުގެ ދަލީލުކަމާއި ސަލާމަކަން ހަޤީޤަތުކުރުމުގެ ގޮތުން، ކިޔައި ރަސޫލާއާ މިން ސުވާލެއް ކުރުމަން، މަކާގައި އުޅުނު ޤުރައިޝުންގެ އިލްމުވެރިން މަޝްވަރާގެ މުޝްރިކުންނަށް ބުނެދިނެވެ.

8- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
9- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އޭގެ ތެރެއިން އެއް ސުވާލަކީ، ذُو الْقَرْنَين އަކީ ކާކުބާވައެއްތޯއެވެ؟ ވީމާއެކު، ތަފްސީރުގެ އިމާމުވެރިން އެ ބުނި ފަދައިން، މައްކާގެ މުޝްރިކުން، ޔަހޫދީ ނަޞާރާއާ އެ ސުވާލުކުރުމުން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.[10]

ދަންނާށެވެ! ذُوْ الْقَرْنَيْن އަކީ، ކޮން ރަސްކަލެއް ކަމާމެދު އިލްމުވެރިންގެ ދެމެދުގައި އިޚްތިލާފުކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ޙަޤީޤަތް ދެނެވޮޑިގެން ވަނީ، الله ﷻ އެވެ. الْإِمَامُ أَبُو جَعْفَرُ الطَّبَرِي ގެ ތަފްސީރުގައި ވެއެވެ. ذُوْ الْقَرْنَيْنِ އަކީ، ރޫމް ކަރައިގެ ޖާވާން ރަސްކަލެކެވެ.[11] އަދި زُبْدَةُ التَّفْسِيرُ ގެ މުއައްލިފު ލިޔުއްވައިފައި ވަނީ، ذُوْ الْقَرْنَيْنِ އަކީ، اَلْإِسْكَنْدَر بْنِ فِلِيبُوس ކަމަށެވެ.[12] އަދި މި ނޫން ވެސް ވަރަށް ގިނަ ގޮތްގޮތަށް އެ ރަސްގެފާނާ ބެހޭ ގޮތުން ލިޔެވިފައި ވެއެވެ. ކޮންމެއަކަސް، އެ ރަސްގެފާނަކީ، ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތައް ކުރެއްވީ ވަސީލަތްތައް، الله ﷻ އެ ރަސްގެފާނަށް ދެއްވައިފައިވާ، ނޫނަސް ޞާލިޙު އަދި އެހަރިގު ތަޤްވާވެރި މުއުމިން ރަސްކަލެކެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ވަސީލަތްތަކުގެ އެހީގައި އެ ރަސްގެފާނު ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތަކެއް ކުރެއްވި ވާހަކަ، ޤުރުއާނުގެ މި ސޫރަތުގައި، الله ﷻ އަންގަވައިދެއްވައި ވެއެވެ. ވީމާ، އެ ވާހަކަތަކަށް ކޮންމެ މުސްލިމަކުވެސް އިލްމުވާން ޖެހޭނެއެވެ.

ބައެއް މުއައްރިޚުންގެ ނަޒަރުގައި، ذُو الْقَرْنَين އަކީ، عِيسَى ؑ ގެ ޒަމާނާއި، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ޒަމާނާ ދެމެދުގެ ކޮންމެވެސް ދުވަސްވަރެއްގައި ދުނިޔޭގެ މަޝްރިޤާއި މަޢްރިބުގެ ވެރިކަން ކުރެއްވި ރަސްކަލެކެވެ. އަދި ބައެއް ރިވާޔަތްތަކުގައިވާ ގޮތުން، މުޅި ދުނިޔޭގެ ވެރިކަން ކުރެއްވީ، ހަތަރު ރަސްކަލުންނެވެ.

10- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي
11- تَفْسِيرُ جَامِع الْبَيَانِ لِلْإِمَام مُحَمَّد بن جرير الطَّبَرِي
12- زُبْدَةُ التَّفْسِيرُ لِلدُّكْتُور مُحَمَّد بِن سُلَيْمَان الأَشْقَر

އެއީ، މުއުމިނުން ދެ ރަސްކަލުންނާއި ކާފިރު ދެ ރަސްކަލުންނެވެ. މުއުމިނުން ދެ ރަސްކަލުންނަކީ، سُلَيْمَانُ عَلَيْهِ السَّلَام އާއި، ذُو الْقَرْنَيْنِ ރަސްގެފާނެވެ. ކާފިރު ދެ ރަސްކަލުންނަކީ، نَمْرُودُ بْن كَنْعَانْ އާއި، بُخْتُنَصَرُ އެވެ.[13] نَمْرُودُ بْن كَنْعَان ރަސްކަންކުރެއްވީ އިރާގުގެ ބާބިލުގައެވެ. އޭނާ އެ ރަށް، ބާބިލު ބިނާކުރީ ކަމުގައި ވަނީ، عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَام ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގަތުމުގެ ތޭރަ ސަތޭކަ އަހަރު ކުރިންނެވެ. إِبْرَاهِيم عَلَيْهِ السَّلَام އަލިފާނަށް އެއްލައިލީ ވެސް އޭނާއެވެ.

އަދި بُخْتُنَصَر ވެސް ރަސްކަންކުރެއްވީ ހަމަ އެ ރަށުގައެވެ. بُخْتُنَصَر އަކީ، ޤުދުސަށް އަރައި، އެ ރަށް ތަޅައި ސުންނާފަތިކޮށް ހަތްދިހަ ހާސް ޔަހޫދީން ޤަތުލު ކުރި ރަސްކަލެކެވެ. އަދި އެއް ބުދުބައެއްގެ ނުވަދިހަ ހާސް ކުދިންނާއި ދިހަ ބަރަދަރެއްގެ ޔަހޫދީ އަންހެނުން އޭނާ އަޅުވެތި ކުރިއެވެ. ގިނަ މުއައްރިޚުން ބުނާގޮތުގައި بُخْتُنَصَر ޤުދުސަށް އަރައި އެ ރަށް ހަލާކުކުރީ، يَحْيَى عَلَيْهِ السَّلَام ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގަތުމުގެ 461 އަހަރު ކުރިންނެވެ.[14]

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُۥ فِى ٱلْأَرْضِ وَءَاتَيْنَٰهُ مِن كُلِّ شَىْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾

﴿84﴾ ذُو الْقَرْنَيْن ގެ ވާހަކަ އަންގަވައި، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވިދާޅުވެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ذُو الْقَرْنَيْن އަށް ބިމުގައި ރަސްކަން، ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވީމެވެ. އަދި އެ ރަސްގެފާނު ކުރައްވާން ބޭނުންފުޅު ކަމެއް ކުރެއްވުމަށް ވަސީލަތްތަކާއި މަގުތައް ފަހިކޮށްދެއްވައި، ބިންމަތީގައި، އެ ރަސްގެފާނު ބާރުވެރިކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެ ރަސްގެފާނު ބޭނުންފުޅުވާ ކަންތައްތައް ކުރެއްވުމަށް އިލްމާއި ހުނަރުތައްދެއްވައި، އެ ކަންކަން ކުރެއްވުން ގޮތްތަކަށް، ތިމަން إِلٰهُ، އެ ރަސްގެފާނަށް މަގު ފަހިކޮށްދެއްވީމެވެ.

13- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

14- تَفْسِيرُ الْكَشْفِ وَالْبَيَانِ لِلْإِمَامِ الثَّعْلَبِي

ވުމާއެކު، އެ ސަރަހައްދުތަކާއި ވަސީލަތްތައް ބޭނުންކުރައްވައިގެން، އަދުއްވުން
ބަލިކުރައްވައި، އެތައް ރަށްތައް، އެ ރަސްގެފާނު ފަތަޙަކުރައްވައި، الله ﷻ ގެ ދީން
ފެތުރުއްވިއެވެ. އަދި އެ ނޫން ވެސް ބިމަކުގެ ކަންތައްތަކާއި، އެ ރަސްގެފާނު
ކުރެއްވިއެވެ.[15]

فَأَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٥﴾

﴿85﴾ ދެން، އެ ރަސްގެފާނު ބޭނުންފުޅުވާ ކަންތައްތައް ކުރެއްވުމަށް ބާރާއި،
الله ﷻ އެ ރަސްގެފާނަށް ދެއްވާފައިވި ސަރަހައްދުތަކާއި ވަސީލަތްތައް
ބޭނުންކުރައްވައިގެން، ނުކުމެ ވަރުގަދަ ލަޝްކަރާއި ހިފާގެންވާ އެދު، އެ ރަސްގެފާނު
ގަސްދުކުރެއްވި ކޮންމެ ކަމަކާއިގެން، އެ ރަސްގެފާނު ކުރިއަށް ވަޑައިގެން
އެ ކަންކަން ހާސިލުކުރެއްވިއެވެ.[16]

حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ ٱلشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِى عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِندَهَا قَوْمًا ۗ قُلْنَا يَٰذَا
ٱلْقَرْنَيْنِ إِمَّآ أَن تُعَذِّبَ وَإِمَّآ أَن تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾

﴿86﴾ ދެންފަހެ، ހަރަކަތް ދެން ހަދައް ފަތަޙަކުރައްވަމުން ذُوالْقَرْنَيْنِ ކުރިއަށް
ވަޑައިގަތެވެ. އެ ގޮތުން ވަޑައިގެން ދުނިޔޭގެ ފަރާތަށް އިރުގެ ދަނޑިވަޅު
ދިމާއަށް ބިމުން އޮތް ހިސާބަށް ވަޑައިގެންނެވުން ހިނދު ފެނިވަޑައިގަތީ ކަޅުކުލައިގެ ދަލިހުރި
ފޫނު ފެންކަނޑެއްގެ ތެރެއަށް އިރު އޮއްސޭ ތަން. އަދި އެ ތަނުގައި އުޅުން ކާފިރު
ޤައުމެއްގެ މީހުން ވެސް، ذُو الْقَرْنَيْنِ އަށް ފެނިވަޑައިގަތެވެ.

15- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
16- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެ ވަގުތު، އެ ރަސްގެފާނަށް ތިމަން إِلٰهُ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. އޭ ذُو الْقَرْنَيْنِ އެވެ! ތިބާ ތިޔަ ދެކެވަޑައިގަތް ކާފިރު ޤައުމުގެ މީހުން، الله ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ޤަބޫލުނުކުރަން އިންކާރުކޮށްފި ނަމަ، އެބައިމީހުންނާމެދު، ތިބާއަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް ޢަމަލުކުރެއްވޭނެއެވެ! އަދި އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާން ތިބާއަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ އަދަބެއް، އެބައިމީހުން ޤަތުލުކުރުން ނުވަތަ އަޅުވެރިކުރުން ނުވަތަ އަސީރުންގެ ގޮތުގައި އެބައިމީހުން ހިފެހެއްޓުމުގެ ހައްޤުވެސް ކަލޭގެފާނަށް ލިބިއްޖެއެވެ، އެ އިން ކޮންމެ އަދަބެއް ވެސް އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާށެވެ!

ނަމަވެސް، އެބައިމީހުންނަށް ސަބަބު ދެއްވާން ވާނީ، الله ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ޤަބޫލުކުރުމަށް އެބައިމީހުންނަށް ގޮވައިލެއްވުމަށް ފަހު، އެ ކަން އެބައިމީހުން ޤަބޫލުނުކޮށްފި ނަމައެވެ. ނުވަތަ އެބައިމީހުންނަށް އަދަބުދެއްވުމުގައި އަވަސްވެވަޑައިނުގަންނަވައި، އެބައިމީހުންނާމެދު އިޙްސާނުތެރިކަން ކަންތައްކުރައްވައި، ރަނގަޅު ގޮތުގައި އެބައިމީހުންނާ މުޢާމަލާތްކުރައްވައި، ހެޔޮ ނަސޭހަތާއި ރަނގަޅު އިރުޝާދުދެއްވައި، ހިދާޔަތުގެ މަގު އެބައިމީހުންނަށް ދަސްކޮށްދެއްވާށެވެ![17]

قَالَ أَمَّا مَن ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُۥ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِۦ فَيُعَذِّبُهُۥ عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨٧﴾

﴿87﴾ ޖަވާބުގައި ذُو الْقَرْنَيْنِ ދެންނެވިއެވެ. الله ﷻ އަށް ކާފިރުވެ އަޅުކަމުގައި ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވެ، އެ ގޮތުގައި ދެމިހުރެއްޖެ ކޮންމެ މީހަކަށް، ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ވެސް އަދަބުދޭނެ ކަމީ ކަށަވަރު ކަމެކެވެ.

17– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދެން އެ މީހަކު މަރުވުމަށް ފަހު، ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވެ، އެ މީހެއްގެ ވެރި اللهގެ ޙަޟްރަތަށް އެ މީހަކު އަނބުރައި ރައްދުކުރައްވުމުން، ފަހު، އެ اللهُ، އެ މީހަކަށް ނަރަކައިގައި ނުހަނު ގަދަފަދަވެގެންވާ ހަރުކަށި ޢަޛާބެއް ދެއްވާނެއެވެ.[18]

وَأَمَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَهُۥ جَزَآءً ٱلْحُسْنَىٰ ۖ وَسَنَقُولُ لَهُۥ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٨٨﴾

﴿88﴾ އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު، އެ މީހެއްގެ ވެރި اللهގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް، އެ اللهގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެ، ހެޔޮ ޢަމަލުކޮށްފި ނަމަ، އެ މީހެއްގެ ދުނިޔަވީ ޙަޔާތް ބާއްޖަވެރިވެ، އެ اللهގެ ޙަޟްރަތުން ދާއިމަށްވާ ތެރި ހެޔޮ އަމަލުތަކުގެ ގޮތް އެ މީހަކަށް ލިބިގެންދާނެއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، اللهُ ﷻގެ ޙަޟްރަތަށް ދެވުމުން، އެ މީހަކަށް ޘަވާބު ހުންނާނީ ނުހަނު ރިވެތި ޖަޒާއެވެ. ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ދަރަޖައާއި ޘަވާބެވެ.

އަދި ވެސް ذُو الْقَرْنَيْنِ ވިދާޅުވިއެވެ. اللهُ ﷻގެ އެއްކައުވަންތަކަން ޤަބޫލުކުރާ ކޮންމެ މީހަކުވެސް އަމަލުކުރަން ވެސް ކަންތައްކުރާނީ ނުހަނު ރަނގަޅަށެވެ. އަދި އެ މީހާ ވަރަށް ރަނގަޅުކުރެއްވުމަށް އެހީތެރިވެދެއްވާނެ މަސްއޫލިއްޔަތުން އިޙްސާނުތެރިކަމާއެކުގައެވެ. އަދި އެ މީހާގެ ކުރާ ހުރިހާ މުޢާމަލާތެއްގައި ވެސް ލުއިފަސޭހަ ގޮތް ގެންގުޅޭނަމެވެ.[19]

ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾

18- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

19- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي

﴿89﴾ ދެން އެއަށްފަހު، ذُو الْقَرْنَيْن އަށް، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ދެއްވި ސަބަބުތަކާއި ވަސީލަތްތައް
ބޭނުންކުރައްވައިގެން، އޭގެ ކުރީން، އެ ރަސްގެފާނު ދަތުރުކުރެއްވި މަގު ނޫން އެހެން
މަގަކުން ދަތުރުކުރައްވައި، އިރުމަތީ ފަރާތުން އެންމެ ދުރުގައި މީހުން އުޅޭ ހިސާބަށް
ވަޑައިގަތެވެ.[20]

حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ ٱلشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَّمْ نَجْعَل لَّهُم مِّن دُونِهَا سِتْرًا ﴿٩٠﴾

﴿90﴾ ذُو الْقَرْنَيْنِ ރަސްގެފާނު އެ ގޮތަށް ދަތުރުކުރައްވަމުން ވަޑައިގެން،
ދުނިޔާގެ އިރުމަތީ ފަރާތުގައި މީހުން އާބާދުވެ އުޅޭ އެންމެ ދުރު ހިސާބަށް
ވަޑައިގެންނެވިއްޖައުމުން ފެނުނީ އެ ރަސްގެފާނު ދަތުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި
އެ ތަނުން އެ ރަސްގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަތީ، އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އިރު އެރުމުން
އަވީން ސަލާމަތްވުމަށް އެއްވެސް ވަންނާނެ ކަހަލަ ހިމާޔަތެއް
އެ ބަޔަކަށް ނުލައި، މިހެން الله ހައްދަވައިފައި ނުވާ އަދި ހިޔާއް ނުލިބި ގައި ވިއަސް
އެ ބައިމީހުންގެ ހަށިގަނޑަށް ނުވާ ހިމާޔަތެއްގެ ދިރުންނެވެ.

ދަންނާށެވެ! އެބައިމީހުން އެ އުޅުނު ތަނަކީ، އެއްވެސް ފަރުބަދައެއް ނެތް ތަނެއް
ކަމުގައްޔާއި، އެއްވެސް ކަހަލަ ބިނާއެއް ކުރުމަށް އެކަށީގެންވާ ތަނެއް ކަމުގައި
ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ވީމާއެކު، އަރުވާކުން، އިރުއަރައި ހޫނުވުމުން އެ ތަންތަނަށް ވަދެ
އެބައިމީހުން ތިބޭ ކަމުގައި ވިއެވެ. ނުވަތަ ގުހަގުހަގަނޑުން ވަޅުފިއްޔާ
ކަމުގައި ވިއެވެ.[21]

20– تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

21– صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

كَذَٰلِكَ ۖ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾

﴾91﴿ އަދި އިރުމަތީ ފަރާތަށް ވަޑައިގެން، އެ ތަނުން ފެނިވަޑައިގެންނެވި
މީހުންނާމެދު ذُو الْقَرْنَيْنِ ކަންތައްކުރެއްވީ ހުޅަނގު ފަރާތުން ފެނިވަޑައިގެންނެވި
މީހުންނާމެދު ވެސް ކަންތައްކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ. އެހެންކަމުން،
އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް ކާފިރުވެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވި
މީހުން ޤަތުލުކުރައްވައި، އެ إِلٰهُގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް
އީމާންވި މީހުންނަށް ނުހަނު ހެޔޮކޮށް ހިއްތަވައި އެބައިމީހުންނަށް އޯގާވެރިވެ
ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ذُو الْقَرْنَيْنِއަށް ލިބިވަޑައިގެންފައިވާ ބޮޑެތި ވަސީލަތްތަކާއި
ސަބަބުތައް ބޭނުން ކުރައްވައިގެން އެއްވެސް އުނދަގޫލަކާ ނުލައި
އެ ރަސްގެފާނު ބޭނުންފުޅުވާތަނަކަށް ދަތުރުކުރައްވަމުން ގެންދެވިއެވެ. އަދި،
އެ ރަސްގެފާނުގެ ދަތުރުފުޅުތަކާއި ހުރިހައި ކުރެއްވި ކަމެއް ވަށައިލައިގެން،
ތިމަން إِلٰهُގެ ޢިލްމުފުޅު ފުޅާއެކު، އެ ހުރިހައި ކަމެއްގެ ޚަބަރު، ތިމަން إِلٰهُ
މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. އަދި، ذُو الْقَرْنَيْنِއަށް ދެއްވުން ރަސްކަމާއި، އާލާތާއި
ބާރާއި، އެ ރަސްގެފާނަށް ދެއްވުން، އިލްމާއި ހުނަރުވެރިކަމާއި، ގިނަގުނަ
ތަޖުރިބާތަކުގެ ތަފްސީލީ ޚަބަރު، ތިމަން إِلٰهُ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް
އެނގިގެނެއް ނުވެއެވެ.[22]

ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾

22- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿92﴾ ދެން އެއަށްފަހު، ذُو الْقَرْنَينއަށް، الله ﷻ ދެއްވި ސަބަބުތަކާއި ވަސީލަތްތައް
ބޭނުންކުރައްވައިގެން، އޭގެ ކުރިން، އެ ރަސްގެފާނު ދަތުރު ކުރެއްވި މަގު ނޫން
އެހެން މަގަކުން ދަތުރު ކުރައްވައި، އުތުރު ފަރާތަށް ވަޑައިގެން، ނުވަތަ އުސް
ފަރުބަދަދެކެއްގެ ތަނަކާ ހަމައަށް، އެ ރަސްގެފާނު ދަތުރުކުރެއްވިއެވެ.[23]

حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ بَيۡنَ ٱلسَّدَّيۡنِ وَجَدَ مِن دُونِهِمَا قَوۡمٗا لَّا يَكَادُونَ يَفۡقَهُونَ قَوۡلٗا ﴿٩٣﴾

﴿93﴾ އެ ގޮތަށް، ދުނިޔޭގެ އުތުރު ފަރާތަށް ދިސްތާރުފުޅައްސަވައި، ނުވަތަ އުސް
ދެ ފަރުބަދަދެއްގެ ދެމެދުގައިވާ ތަނަކަށް ވަޑައިގެންނެވިއްޖެއުރެން ދާނދުން
އެ ރަސްގެފާނު ދަތުރުކުރެއްވިއެވެ. އެ ހިސާބަށް ވަޑައިގެންނެވުން ހިނދު، ނުވަތަ
އެންމެފަހުން ގާތުގައި އެބައިމީހުންގެ ބަސް ނޫން އެހެން ބަހެއް ފަހުމްނުވާ، އަދި
ދިރިއުޅުމުގެ ހުނަރުތަކާއި ވިސްނުންތެރިކަމުގެ ގޮތުން ނުދަންނަ ޤައުމެއްގެ ބަޔަކު
އެ ދެ ފަރުބަދަ ކައިރީގައި އުޅެނިކޮށް، އެ ރަސްގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަތެވެ.[24]

قَالُواْ يَٰذَا ٱلۡقَرۡنَيۡنِ إِنَّ يَأۡجُوجَ وَمَأۡجُوجَ مُفۡسِدُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَهَلۡ نَجۡعَلُ لَكَ خَرۡجًا عَلَىٰٓ
أَن تَجۡعَلَ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَهُمۡ سَدّٗا ﴿٩٤﴾

﴿94﴾ ދެން، އެ ދެ ފަރުބަދައިގެ ކައިރީގައި ވަނިކޮށް، ذُو الْقَرْنَينއަށް
ފެނިވަޑައިގެންނެވި ޤައުމުގެ މީހުން އެ ރަސްގެފާނަށް ދެންނެވިއެވެ. އޭ ذُو الْقَرْنَينއެވެ!
ހަމަކަށަވަރުން، ޔައުޖޫޖު ބަޔެއްގެ މީހުންނާއި މައުޖޫޖު ބަޔެއްގެ މީހުންނަކީ، ބިމުގައި
ފަސާދަކުރަނީ، ދުރުއްސުމާ ދެކޮޅަށް، ގަނޑުވެރިކަމާ ހުރިހާ ސަރަހައްދުތަކަށް، ބިމުގައި
ފަސާދަކާރު އުޅޭ ބައެކެވެ.

23- صَفْوَةُ التَّفَاسِير لِلشَّيْخ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

24- صَفْوَةُ التَّفَاسِير لِلشَّيْخ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން މި އުޅޭ ތަނަށް އެބައިމީހުންނަށް ނާދެވޭނެ ގޮތަށް، އަޅުގަނޑުމެންނާއި އެބައިމީހުންނާ ދެމެދު ވަރުގަދަ ހުރަހެއް ޖަހައިދެއްވުން، އަޅުގަނޑުމެން ހުރަސް ބޭއްވުން އެދުމެވެ. އަދި އެ މަސައްކަތަށް އުޖޫރައެއް އުޅުވުމުގެ ގޮތުން، މީސްތަކުންގެ އަތުން ފައިސާނަގައި މަނިކުފާނަށް އުޖޫރަދީ މަނިކުފާނު ވިދާޅުވަނީ ކިހިނެއްތޯ؟[25]

ދަންނަވާށެވެ! ذُو الْقَرْنَيْنِ އަށް الله ﷻ ދެއްވި ގިނަގުނަ އިޙްސާނާއި، ބަސްފުޅުންނާއި، ޒުވާން ވިސްނުންތެރިކަމާއި، އެ ނޫން ވެސް އެ ކަހަލަ އެންމެހައި ވަސީލަތްތަކުގެ ސަބަބުން، އެބައިމީހުން ދެންނެވި ހުރިހައި ވަގުތުތަކާ އެ ތަރުތީބު ގަރާރުގެ ފަރާތުން ޖަވާބު ދެއްވިއެވެ. އަދި އެ ތަރުތީބުގެ ވަގުތުތަކުގެ، ނުހަނު ތަރުތީބުގައި އެބައިމީހުންނަށް ގަރާރުކޮށްދެއްވި ފަސް ދެއްވެ.[26] އަދި ރިވާވެގެންވާ ގޮތުގައި، ޔައުޖޫޖު ބަނީއާދަމުގެ ބައެއްގެ މީހުންނެވެ، آدَمُ عليه السلام ގެ ދަރިކޮޅުން ކަމަށް ވެސް ބުނެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ނުހަނު ހިތްވަރުން ތިބެ ބައިވަރު ނުހަނު އިސްވެރިން ކަނޑު ބައްޔެއް ފަދަ. އަދި އެބައިމީހުންނަކީ، މިނިވަން ބައްޔެއް ކަމުގައި ވެސް ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[27]

ކަންތައްތަކެއް، ޒުލްޤަރްނައިނު ކައިރިވެވުނު ވަނިކޮށް ޔައުޖޫޖު ބާވައި މައުޖޫޖު ބާވައިގެ މީހުން ދުނިޔެއަށް އަރައިގަންނަން ފަށާނެއެވެ، އެބައިމީހުންނަކީ ނުހަނު އުމުރު ދިގު، އަދަދުގެ ގޮތުން ނުހަނު ގިނަ ބައެއް ކަމުގައި، އެބައިމީހުންނަކީ އަޅުގަނޑުމެން ކަންތަ ހަލާ އެއްބައެއް ކައިބޮއި ހަދާ ބައެއް ކަމުގައި، މި ނޫން އެހެން ވާހަކަތައް އެބައިމީހުން ބާރު ގޮތުން، ތަރުތީބު ޒުލްމުވެރިކަމުގައި ބައްޔަށްވާން ވެއެވެ.[28]

25- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
26- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي
27- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي
28- تَرْجَمَةِ مَعَانِي الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ لِلشَّيْخِ أَبِي بَكْرِ إِبْرَاهِيم

قَالَ مَا مَكَّنِّى فِيهِ رَبِّى خَيْرٌ فَأَعِينُونِى بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ﴿٩٥﴾

﴿95﴾ އެބަޔަކުންގެ ވާހަކަ އެއްސެވުމަށް ފަހު ذو القرنين ވިދާޅުވިއެވެ.
ތިޔަބައިމީހުން ދޭ އުޖޫރައަކަށްވުރެން، އަހުރެންގެ ސާހިބުވަންތަ الله އަހުރެންނަށް
ދެއްވައިފައިވާ ވެރިކަމާއި، ބާރާއި، މުދަލުވެރިކަމާއި، ތަކެއްޗާއި ސަވާބު،
އަހުރެންނަށް މާ ރަނގަޅެވެ. ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ޤުއްވަތާއި މީހު އަތްތަރިގައި
ބާރުދީ މަސައްކަތްކޮށްދޭށޭ މިހުން ގެންސޯ، އަހުރެންގެ މަސައްކަތުގައި ތިޔަބައިމީހުން
ބައިވެރިވެ، އަހުރެންނަށް ވާގިވެރިވާށެވެ! އޭރުން، ޔައުޖޫޖު ބަޔާއި މައުޖޫޖު ބަޔައިގެ
މީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެމެދު ވަރުގަދަ ފުރަގަހެއް އަހުރެން ޖަހައިދޭނެވެ.[29]

ءَاتُونِى زُبَرَ ٱلْحَدِيدِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ ٱلصَّدَفَيْنِ قَالَ ٱنفُخُوا۟ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَعَلَهُۥ نَارًا قَالَ ءَاتُونِىٓ
أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ﴿٩٦﴾

﴿96﴾ ދެން އެއަށްފަހު، ذو القرنين ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން، ދަގަނޑުގެ
އެތިކޮޅުގަނޑު އަހުރެންގެ ގާތަށް ގެނެސްދޭށެވެ! ދެން، އެބައިމީހުން ގެނައި
ދަގަނޑުތަކުން އަރައި އެ ދެ ފަރުބަދަރުގެ ދެމެދުގައިވާ ވަޅި ފުރިހަމަވުމުން،
މަސައްކަތްތެރިންނަށް އެ ހަސްގަނޑު ވިދާޅުވިއެވެ! ގިރުބާ ތަދައި، ވަޅިޖައްސައި
ގަދަހަމަ އަލިފާން އަންނަނީއެވެ! ދެން، އެ ހިލަރައި ދަގަނޑު ރަތްވެ، އަލިފާނުގެ
ކުރަހަން ބަދަލުވުމުން އެ ހަސްގަނޑު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން، ވިރުވައިލައިފި
ރަތްލޮނޑު އަހުރެންގެ ގާތަށް ގެނެސްދޭށެވެ! އޭރުން، ރަސްވެ އަލިފާނުގެ ކުރަހަން
ބަދަލުވެގެންވާ ދަގަނޑުގެ މައްޗަށް އަހުރެން އެ ރަތްޓި އޮއްސައިލާނަމެވެ!
އެއީ، މި ދަގަނޑު ފާރަށް އިތުރު ގަދަކަމަކަށް ލިއްބައިދިނުމަށެވެ.[30]

29– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
30– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

فَمَا ٱسْطَٰعُوٓاْ أَن يَظْهَرُوهُ وَمَا ٱسْتَطَٰعُواْ لَهُۥ نَقْبًا ﴿٩٧﴾

﴿97﴾ ދެންފަހެ، ޔައުޖޫޖު ޤައުމާއި މައުޖޫޖު ޤައުމާއި މީހުންނަށް އެ ފާރުގެ
މިންނާ ދެމެދުގައި، ހުރަހެއް ޖެހިފައިވާ ގޮތުން، ذُو الْقَرْنَيْنِ ބިނާކުރެއްވި ފާރުގެ
އުސްކަމާއި ހަމަހަމަކަމުގެ ސަބަބުން، އެ ފާރު މަތިން އަރައިގަން އެނބުރި ފައިބަގަތުމަކަށް
ތިރި ވިސްނުމަކުގެ ބޮޑުކަން ނިކަމެތި، ޔައުޖޫޖު ޤައުމާއި މައުޖޫޖު ޤައުމާއި މީހުންނަށް
ކުޅަދާނަކަމެއް ނުވިއެވެ. އަދި އެ ފާރުގެ ބޮޑުކަމާއި ވަރުގަދަކަމުގެ ސަބަބުން އެ ފާރުގައި
ހޮޅިއެއް ހެދުމަކަށް ވެސް އެބައިމީހުންނަކަށް ކުޅަދާނައެއް ނުވިއެވެ.[31]

قَالَ هَٰذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّي ۖ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُۥ دَكَّآءَ ۖ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا ﴿٩٨﴾

﴿98﴾ އެ ފާރު ބިނާކޮށްދެއްވުމަށް ފަހު ذُو الْقَرْنَيْنِ ވިދާޅުވިއެވެ. ޔައުޖޫޖު ޤައުމާއި މައުޖޫޖު
ޤައުމުގެ މީހުންގެ ނުބައިކަމުން މިސްކީނުން ސަލާމަތްކުރުމަށް ބަޔަކަށް އަޅުގަނޑު
މި ބިނާކުރި ފާރަކީ، އަޅުގަނޑުގެ ސާހިބުވެރިކަލާނގެ اللهُ ގެ ރަޙްމަތެއް، އަޅުގަނޑުމެންނާ
އަދި އެ ކަން ކޮށްދިނުމަށް އަޅުގަނޑުގެ ޔަޤީން އުފެދުނު މިސްކީނުންނަށް ނުހަނު
ހެޔޮ ރަޙްމަތެކެވެ. އަދި މި ފާރުގެ ސަބަބުން، ޔައުޖޫޖު ޤައުމާއި މައުޖޫޖު
ޤައުމުގެ މީހުންނަކަށް ވިސްނުމަކުން ދެކުނު ފަހަރު ފާރި ބިޑުގައި ފަސާދައެއް
ނުކުރެވުނެވެ.

ނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުގެ ސާހިބުވެރިކަލާނގެ اللهُ ވަޢުދުކުރެއްވި ފަދައިގެ ފަހަރުން، ޤިޔާމަތް
ޤާއިމުވާން ކައިރިވާ ވަގުތަކު، އެބައިމީހުން ނުކުތުމަށް، އެ اللهُ ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ
ވަގުތު އައުމުން، އެ اللهُ ގެ އަމުރުފުޅުން އެ ފާރު ފަޅައި ފުނޑުފުނޑުކޮށް،
ބިމާ ހަމަހަމަކުރައްވާނެއެވެ.

31– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ޝަރީކެއްނެތެވެ. އަހުރެންގެ ސާހިބުވަންތަ إِلٰهُ ކުރައްވާ ކޮންމެ ވަޢުދުފުޅަކީ ހައްޤު ތެދު ވަޢުދުފުޅެކެވެ. ވުމާއެކު، އެ إِلٰهُގެ ވަޢުދުފުޅާ އެއްގޮތަށް އެ ހުރިހައި ކަމެއް ހިނގާނެއެވެ.[32]

ދަންނާށެވެ! ފަހު ޒަމާން އައިސް، ދައްޖާލު ނުކުމެ، عِيسَى عليه السلام ގެ އަތްޕުޅުން ދައްޖާލު ހަލާކުކުރެއްވުމަށް ފަހު، ذُو الْقَرْنَيْنِ ބިނާކުރެއްވި ފާރު ވެއްޓި ފުނޑު ފުނޑުވެ، ޔައުޖޫޖު ބަޔާއި މައުޖޫޖު ބަޔައިގެ މީހުން ނުކުމެ، މީސްތަކުންގެ ތެރެއަށް ފެތުރި، ދެވަނަ ފަހަރަށް ބިމުގައި ފަސާދަކުރާނެއެވެ.[33] وَاللهُ أَعْلَمُ.

وَتَرَكۡنَا بَعۡضَهُمۡ يَوۡمَئِذٖ يَمُوجُ فِي بَعۡضٖۖ وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَجَمَعۡنَٰهُمۡ جَمۡعٗا ٩٩

(99) އަދި ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވާން ކައިރިވެފައި ވަނިކޮށް، ތިމަން إِلٰهُ، ވަޢުދުކުރައްވައިފާ ގޮތުގެ މަތީން، ذُو الْقَرْنَيْنِ ބިނާކުރެއްވި ފާރު ވެއްޓި ފުނޑުފުނޑުވާނެއެވެ. އޭރު، ޔައުޖޫޖު ބަޔާއި މައުޖޫޖު ބަޔައިގެ މީހުން ޢަދަދު ގިނަކަމުން ބިން ފުރުމާ ގާތްކުރާވަރު ވާނެއެވެ. ދެން، އެބައިމީހުން ކުއްލިއަކަށް މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް އަރައިގަން، ކުރިން ވެސް އެބައިމީހުން އުޅުން ގޮތަށް މީސްތަކުންނާ ހަނގުރާމަކޮށް، ފުރަތަމަ ފޭރި، ބިމުގައި ފަސާދަކޮށް އުޅުމަށް، ތިމަން إِلٰهُ އެބައިމީހުން ދޫކޮށްލައްވާނީމެވެ.

ދަންނާށެވެ! އެބައިމީހުން އެ ގޮތަށް އުޅުނިކޮށް، އެބައިމީހުންގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތް ކޮށްދެއްވުން އެދި މުއުމިނުން ދުޢާކުރުމުން، اللهُ سبحانه وتعالى ފޮނުއްވާ ފަނިތަކެއް އެބައިމީހުންގެ ކަނދުރާގައި އަރައި، އެ ކަމުގެ ސަބަބުން ޔައުޖޫޖު ބަޔާއި މައުޖޫޖު ބަޔައިގެ އެންމެން މަރުވެ ހުސްވެދާނެއެވެ.

32- تَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلْإِمَامِ الْحَافِظِ ابْنِ كَثِيرٍ الدِّمِشْقِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

33- تَرْجَمَةِ مَعَانِي الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ لِلشَّيْخِ أَبِي بَكْرٍ إِبْرَاهِيم

ހުރަސްތަރު، ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވުމުގެ އަލާމާތްތަކުގެ ތެރެއިން، އެއީ ތަނަވަސް
ޔައުޖޫޖުންނާއި އަލާމާތްތައް ފެނިގެންދާނެ ވަގުތު، ފުރަތަމަ ސޫރުގައި ފުމެލުމުން،
އެންމެހައި ހިލޭޤުތަކުގެ މަރުގެންނިދާނެއެވެ. ދެން، ދެވަނަ ސޫރުގައި
ފުމެލުމުން ފުރަތަމަވުމެވެ. ދެން، ތިމަން إِلٰهُ، އެންމެހައި ހިލޭޤުތަކުގެ ހިސާބަށް ޖަމާކުރައްވައި
މަޙްޝަރުގެ މައިދާނަށް ޢަމަލުތަކުގެ ހިސާބުކުރެއްވުމަށް އެއްވެސް ތަރުތީބުގައި އެއްކުރައްވާނެއެވެ.
އޭރު، އެކަލާނގެގެ ރަޙްމަތުގެ ދަށުގައި ތަރުހީބުގަލަމުގައި ޢަމަލުތަކުގެ ބަދަލުދޭނެއެވެ.[34]

وَعَرَضۡنَا جَهَنَّمَ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡكَٰفِرِينَ عَرۡضًا ١٠٠

﴿100﴾ އަދި ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވާ ދުވަހުން، އެންމެހައި ކާފިރުވެރިންނަށް ޖަހަންނަމަ ފެންނަ ގޮތަށް،
ހުށަހަޅާނެއެވެ ކުރިމަތިކޮށްދީ ނުވަތަ ދައްކައިދެއްވާނެއެވެ، ކާފިރުވެރިންނަށް އެ ނުވަތަ
ދައްކަވާނެއެވެ. އޭރު، އެކަލާނގެގެ ބަދަލުގައި ގަލަމުގެ ފަރާތުގައި ނުބައިކަން
އެކަލާނގެގެ ހުކުމުގައި ދެއްވާ ބަދަލުދެއްވާނެއެވެ.[35]

ٱلَّذِينَ كَانَتۡ أَعۡيُنُهُمۡ فِي غِطَآءٍ عَن ذِكۡرِي وَكَانُواْ لَا يَسۡتَطِيعُونَ سَمۡعًا ١٠١

﴿101﴾ އެއުރެން ހުރިހާ ނުކުތުމުގެ އެ ބަލާފައި ނުލިބޭ ދައްކަވާނެ
ކާފިރުންނަށް، ހިތުގެ ތެރޭގައި، ތިމަން إِلٰهُ ބަލައިލެއްވި ދާއިމީ ދެކުމެއް
ފެނުމަކީ ހިތްހުރި ދަލީލުތައް އެ ދާއިމީ ކަމެއް ފެނުނުނަމަ ކުރިއަރާއެވެ،
ކެތްނުވާ، ތިމަން إِلٰهُ ގެ އަޅުކަމުގެ ކަންކަމަށް ކަރަތްފަތްނުކުޅަދާ ގޮތަށް
ދުނިޔޭގައި ހައިރާނު ދުރުމުން އެކަލާނގެގެ ޛިކުރު ބަލައިނުލާ ގޮތުގައި ވަގުތުގެ ގުންނާ
ދިޔުންނެވެ.

34- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

35- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ނުފެންނަކަމުން، މިކަން إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި އާޔަތްތަކަށް އީމާންވެވޭ ފަދަ އަޑު އެހުމަކަށް އެ އާޔަތްތަކުގެ އަޑުއަހާކަށް އެބައިމީހުންނަކަށް ކުޅަދާނަވެސް ނުވިއެވެ. އަދި، މިކަން إِلٰهُ ފޮނުއްވި ރަސޫލުން ގެންނެވި ރިސާލަތުގެ ތެދުކަން ސާބިތުކުރެއްވުމަށް ޓަކައި، އެ ރަސޫލުންނަށް ދެއްވުން މުޢުޖިޒާތްތައް ވެސް އެ ކާފިރުންނަކަށް ފައިދާއެއް ނުކުރެވުނެވެ.[36]

ދަންނާށެވެ! އެ ކާފިރުންގެ ހިތްތަކަށް އެ ގޮތަށް ފަރުދާއި، އެބައިމީހުންގެ ގާތުގައި ޤުރުއާން ކިޔަވަމުން، އެބައިމީހުން އަންނަނިވި ފަދައިން ބުނުމުންނެވެ. މިއުރެންގެ ހިތްތަކައް ވަނީ ޤުރުއާނުގައިވާ ވާހަކަތައް ފަހުމުކުރުމުން ފަރުދާވެގެންނެވެ. އަދި މިއުރެންގެ ކަންފަތުގައި ވަނީ ބީރު އެޅިގެންނެވެ.

أَفَحَسِبَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَن يَتَّخِذُواْ عِبَادِي مِن دُونِيٓ أَوۡلِيَآءَۚ إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا جَهَنَّمَ لِلۡكَٰفِرِينَ نُزُلٗا ١٠٢

﴿102﴾ ފަހެ، މިކަން إِلٰهُ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ދޮގުކޮށް ކާފިރުވި މީހުން، މިކަން إِلٰهُ ގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން، ބައެއް މަލާއިކަތުންނާއި، ބައެއް ރަސޫލުންނާ އަދި ބައެއް ޝައިޠާނުންނާއި، އެ ނޫން ވެސް ބައެއް ފަރާތްތަކެއް އިލާހުން ކަމުގައި ބަލައި، އެ ފަރާތްތަކުން ވާގި އެދި، އެ ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކޮށް އުޅުމެވެ. އެހީ، މިކަން إِلٰهُ ދިފާވައި، އެބައިމީހުން އެ އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކުން އަޅުކަންކުރުމުން އެބައިމީހުންނަށް ފައިދާކުރާނެ ހީވި، މިކަން إِلٰهُ ގެ ޢަޛާބުން އެބައިމީހުން ސަލާމަތްކޮށްދިނުމަށް ބަލައި، އެ ފަރާތްތަކުން އެބައިމީހުންނަށް ވާގިވެރިވާނެ ކަމުގައި އެބައިމީހުން ހީކުރީހެއްޔެވެ؟

36- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ނުވަތަ އެބައިމީހުން އެ ހިނގަނީ، ތިމަން إِلٰهُ ފިޔަވައި، އެބައިމީހުން އެ އަޅުކަންކުރާ
ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރިކަމުގައި ވިޔަސް، ތިމަން إِلٰهُ އެބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް
ޢުޤޫބާތެއް ނުދެއްވާނޭކަމަށްހީކުރަނީތޯ؟ ހަމަކަށަވަރުން، ކާފިރުން ތިބޭނިވި ތަނެއް
ކަމުގައި، ތިމަން إِلٰهُ، ތައްޔާރުކުރައްވައިފައި ވަނީ ނަރަކައެވެ. ޤިޔާމަތް
ދުވަހުން، ކާފިރުން ފައިބައިތިބޭނެތަން ޖާގައި، ތިމަން إِلٰهُ ތައްޔާރުކުރައްވައިފައިވާ
މެހެމާންދާރީއެއް ވެސް ހަމަ އެ ނަރަކައެވެ.[37]

قُلۡ هَلۡ نُنَبِّئُكُم بِٱلۡأَخۡسَرِينَ أَعۡمَٰلًا ﴿١٠٣﴾

﴿103﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާ މީސްތަކުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ދުނިޔޭގައި
އުޅުނުއިރު އެ ބަޔަކު ކުރި ޢަމަލުތަކުގެ ސަބަބުން، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެންމެ
ބޮޑު ގެއްލުން އުޅުނީ ބަޔަކީ ކޮންބައެއް ކަން، ތިމަން ރަސޫލާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް
އަންގަވައި ދެއްވަންވީތޯ؟[38]

ٱلَّذِينَ ضَلَّ سَعۡيُهُمۡ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَهُمۡ يَحۡسَبُونَ أَنَّهُمۡ يُحۡسِنُونَ صُنۡعًا ﴿١٠٤﴾

﴿104﴾ ހަމަކަށަވަރުން، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެންމެ ބޮޑު ގެއްލުން
އުޅުނީ ބަޔަކީ، ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު، އެބައިމީހުން ކުރި ހުރިހާ ޢަމަލެއް
ބާޠިލުވެ، އެބައިމީހުން ކުރި މިންނެތް މަސައްކަތް ގެއްލިދިޔަ ދިޔުމުންނެވެ. ސަބަބަކީ،
ހަމަ ނަފުސްގެ އެދުމާ އެއްގޮތަށް އަމަލުކުރުން، އެ އަމަލުތަކާއިގެން ހިތްހަމަޖެހިގެން
ތިބެ، ދުނިޔަވީ ޙަޔާތް ފާޑުކިޔަ ކަމެވެ. ވުޖޫދު، އެ ފަރަ އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ
އާޚިރަތުގައި އެއްވެސް ދަރުމައެއް ޘަވާބެއް ނުލިބޭނެއެވެ.

37- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

38- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެހެނީ، އެބައިމީހުންނަކީ، ހިދާޔަތުގެ ތެދުމަގު ތިބިގައިވާ މީހުންނެއް ނޫނެވެ.
ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު ވެސް، އެންމެ ރަނގަޅު ޢަމަލުތަކެއްކުރާ ބަޔަކީ އަދި އެންމެ
ހެޔޮ ބަޔަކީ އެބައިމީހުން ކަމުގައި އެބައިމީހުން ހިތަށްއަރައެވެ. އަދި އެ ބައިމީހުންގެ
އެ ޢަމަލުތަކުން އެބައިމީހުންނަށް ފައިދާކުރާނޭ ކަމަށް ވެސް އެބައިމީހުން
ހިތަށްއަރައެވެ.[39]

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمۡ وَلِقَآئِهِۦ فَحَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡ فَلَا نُقِيمُ لَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَزۡنٗا ١٠٥

﴿105﴾ ސަމާލުކަންދޭށެވެ. ދުނިޔަވީ ހަޔާތުގައި އެބައިމީހުން ކުރާ ޢަމަލުތައް
ބާޠިލުވެއެވެ، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެންމެ ބޮޑު ގެއްލުން އުފުލާނީ ބަޔަކީ،
އެބައިމީހުންގެ ސާބިތުވަންތަ إِلٰهُގެ އެއްކައުވަންތަކަމުގެ މައްސަލަ ދަލީލުކުރާނީ
ދުރުމިޖޭޝަމާގައި ހެކިތަކެއް ތަރުޖަމާން، އެ إِلٰهُ ބަލައިގަތުމަށް އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވެ،
އެބައިމީހުންގެ ސާބިތުވަންތަ إِلٰهާ ބައްދަލުވާނޭ ކަމަށް އިންކާރުކުރި
މީހުންނެވެ.

މިއީ، އެ ކަމުގެ ސަބަބުން، ދުނިޔަވީ ހަޔާތުގައި އެބައިމީހުން ކުރި ހެޔޮގައި ޢަމަލުތަކެއް
ބާޠިލުވެ، އެ ހެޔޮގައި ކަމެއް ގެއްލި ދިޔައީއެވެ. އެހެންކަމުން، ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވާ
ދުވަހުން، ދުނިޔޭގައި އެބައިމީހުން ކުރި ޢަމަލުތަކުގައި، ތިމަން إِلٰهُ، އެއްވެސް
ބަރުދަނެއް ނުދެއްވާހުށީމެވެ.[40]

ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُمۡ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُواْ وَٱتَّخَذُوٓاْ ءَايَٰتِي وَرُسُلِي هُزُوًا ١٠٦

39- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

40- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿106﴾ އެ ބައެއްގެ ބަދަލުކަމަށް ބާޠިލުވި ވާހަކަ ބަޔާންކުރެވުނު މީހުންގެ ސަޒާއެއް
ކަމުގައި ނަރަކަ ވެގެންދިޔަ ސަބަބަކީ، އެބައިމީހުން، ތިމަން اللهއަށް ކާފިރުވެ،
ތިމަން إِلٰهُގެ އާޔަތްތަކާ ޙުއްޖަތްތަކާއި އިންކާރުކޮށް، ތިމަން إِلٰهُގެ ރަސޫލުންނަށް
ފުރައްސާރަކޮށް މަލާމާތްކޮށް އުޅުން ކަމުގެ. އެހެންކަމުން، އެބައިމީހުންނަކީ،
އާޚިރަތުގައި ގެއްލުމާއި ހަލާކު އުފުލާނޭ ބަޔަކު ކަން ކަށަވަރެވެ.[41]

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ كَانَتۡ لَهُمۡ جَنَّٰتُ ٱلۡفِرۡدَوۡسِ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾

﴿107﴾ ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން إِلٰهُގެ އެއްކަލުވަންތަކަން ޤަބޫލުކޮށް ތެދުކޮށް
އިމާންވެ، މުސްލިމުންގެ ގޮތުން، ތިމަން إِلٰهُ ރުހުންވި ރަސޫލުންގެ ރަސޫލުކަން
ތެދުކޮށް، ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުން ކަމީ ދުރި ހިބި މީހުން ފަހިބަޔާވެބޮޑަށް ބަލައި،
ތިމަން إِلٰهُގެ ބަސްތަރުގައި ތައްޔާރުކުރައްވައިފައި ވަނީ ފިރްދައުސްގެ ނަމުން
ނަންދެވިފައިވާ އެންމެ މާތް ސުވަރުގެތަކެވެ.[42]

ދަންނާށެވެ! ޢަރަބި ބަހުގައި فِرْدَوْسُގެ މާނައަކީ، އެއް ގަހުގެ ޒާތީގެ އަނެއް ގަހުގެ
ޒާތުތަކުގެ މުޅިއަށް ވަނީ ޒާތުން ނުހަނު ގާތްގާތުގައި ބާޣްޗާ ހެދިފައިވާ ގަސްތަކަށެވެ.
މައިގަނޑު އެއްކަލަކަން ހުންނަނީ މާބޮޑަށް ތޯއްޖެހިކަމަށެވެ. ކުޅި ބަހުން ނަމަ، އެއީ
ބަގީޗާއެވެ.[43] الْإِمَامُ مُحَمَّدُ بن جَرِيرِ الطَّبَرِي ވިދާޅުވިއެވެ. فِرْدَوْسއަކީ، ސުވަރުގޭގެ
ދަރަޖަތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ މަތީ ދަރަޖައެވެ. އެއީ، ސުވަރުގޭގެ މެދުގައިވާ ތަނެކެވެ.
ރަޙްމާނުވަންތަ اللهُ ﷻގެ ޢަރްޝިފުޅު ވަނީ އެ ތަނާ މަތީގައެވެ. ސުވަރުގޭގެ ކޯރުތައް
ފެށިގެން އަންނަނީ އެ ތަނުންނެވެ.[44]

41– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
42– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
43– تَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلْإِمَامِ الْحَافِظِ ابْنِ كَثِيرِ الدِّمَشْقِي وَزُبْدَةُ التَّفْسِيرُ لِلدَّكْتُور مُحَمَّد بنِ سُلَيْمَان الْأَشْقَر
44– تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي

خَٰلِدِينَ فِيهَا لَا يَبۡغُونَ عَنۡهَا حِوَلٗا ﴿١٠٨﴾

﴿108﴾ އެ ސުވަރުގެތަކުގައި އެބައިމީހުން ދާއަބަދު ދެމިހުންނާނެތެވެ. އަދި އެ ތަން
ދޫކޮށް، އެހެން ތަނަކަށް ބަދަލުވުމުގެ ޝައުޤެއް، ފަހަރެއްގައި ވެސް އެބައިމީހުންގެ
ހިތަކަށް ނުވަންނާނެތެވެ. އެއީ، އެ ތަނުގެ ރަޙްމަތާއި ފުރިހަމަކަމުން، އެ ތަނާފުދު
އެބައިމީހުންގެ ހިތުގައި ޖެހިލުމާ ލާނެ ބަދަލުކުރުންނާއި، އެ ތަނުގައި ފުރިހަމަ
ތިބުމަށް އެބައިމީހުން އެދޭނެ ބަދަލުކުރުމެއް ވެއެވެ.[45]

قُل لَّوۡ كَانَ ٱلۡبَحۡرُ مِدَادٗا لِّكَلِمَٰتِ رَبِّي لَنَفِدَ ٱلۡبَحۡرُ قَبۡلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَٰتُ رَبِّي وَلَوۡ جِئۡنَا بِمِثۡلِهِۦ
مَدَدٗا ﴿١٠٩﴾

﴿109﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ކާފިރުމީހުންނަށް، އެ ބުނުން މީހުންނަށް ވެސް،
އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަން ރަސޫލާގެ ސާހިބުވެންތި إِلٰهُގެ ކަލިމަތުގެތަކުން
ލިޔުމަށް ބަކައި، މޫދި ކަނޑުގެ ފެން ދަލިކަމުގައި ވެއްޖެ، އެ ކަނޑުގެ ފެން
ހުސްވުމުން، އެ ފަދަ އިތުރު އެހެން ކަނޑުތަކެއް، ދެލިގެ ގޮތުގައި، ތިމަން إِلٰهُ
ގެނެސް ދެއްވި ކަމުގައި ވިޔަސް، ތިމަން إِلٰهُގެ ކަލިމަތުގެތަކެއް ނިމި ހުސްވުމުގެ
ކުރިން، އެ ކަނޑުތަކުގެ ފެން ވެސް ހުސްވެދާނެ ކަމީ ކަށަވަރު ކަމެކެވެ.[46]

قُلۡ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٞ مِّثۡلُكُمۡ يُوحَىٰٓ إِلَيَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمۡ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞۖ فَمَن كَانَ يَرۡجُواْ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلۡيَعۡمَلۡ
عَمَلٗا صَٰلِحٗا وَلَا يُشۡرِكۡ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدَۢا ﴿١١٠﴾

﴿110﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! މުޝްރިކުންނަށް އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ!
ތިމަން ރަސޫލާ ވާކަން ކަށަވަރީ ތިޔަބައިމީހުން ފަދަ އާދަމުގެ ދަރިއަކު ކަމުގައެވެ.

45– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
46– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ތިމަން ރަސޫލާގެ ވެރި ރައްބުގެ ބަސްތަކުން، ތިމަން ރަސޫލާއަށް ވަޙީބާވައިލެއްވި ކަން މުންވީ، ތިމަން ރަސޫލާއި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދުރުމު އެއްވެސް ތަނެއްގައި ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި ހަމައެކަނިވެރިކަމުން، ތިމަން ރަސޫލާއަށް، އެ إِلٰهُ ބާވައިލައްވާ ވަޙީގައި، އެ إِلٰهُ އަންގަވައިލައްވި ވަސް، ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهَއާ، އަމިއްލަ ދެކޮޅުވެރިކަން ހުރިހާބޭފުޅުންގެ އަޑުއެހުމަކީ إِلٰهُ ކަމުގައެވެ. ވެލާއުކު، އެބައި އިލާހުންތަކެއް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ.

ޔާ، އާޚިރަތް ދުވަހުން، އެ މީހުންގެ ވެރި إِلٰهَ ބައްލަވައިލައްވަން އެކަ މީހާ ދަންނާށެވެ! ޔާ، އެ މީހަކު އިޚްލާސްތެރިކަމާ އެކު ސާބިތުވެ ދަމަހައްޓަން ކަމު ދުވަސްނަގުނިކަމެވެ! އަދި އެ މީހެއްގެ، ވެރި إِلٰهَއަށް ކުރާ އަޅުކަމުގައި، އެކަން އެއްވެސް ގޮތަކަށް، އެ إِلٰهَ ބައިވެރިކުރުމަކުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާށެވެ! އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، އެ إِلٰهُ ދެއްވައިފާނެ ހަގީގަތް ބަރަކާތާ، އެ إِلٰهُގެ ބަސްތަކުން ބޮޑުވެރިވެ، އެދި ހުރިހާ އެކު، އެ إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި ސާބިތުކަމުގައިވާ ގޮތަށް ތިމާގެ ހަމަޖެހުމާ ބަރަކާތް ދަމަހައްޓުވާށެވެ![47]

ދަސްކޮށްލާ! ސާބިތު ހަމަޖެހި: އެ ހަމަޖެހުމުގައި ތިން ސަބަބެއް ފުރިހަމަވާ ކަންތަ ހަމަލުކުރެވެ. އެއީ: 1. ސާބިތުކަމުގެ އެއްޗިއްސަކުން، ޢިއްޒަތްތެރިކަމާ އެކު ހަމައެކަނި، اللهُ ﷻ ގެ ވަޙުދާނިއްޔަތު ކުރުމާ ހަމަޖެހިފައި އެ ހަމަޖެ ވެސް.

2. ޔާރަބް ފުރިހަމަކުރުމަށް، اللهُ ﷻ ގެ އަމުރުފުޅުތަކާއި، رَسُولُ اللهِ ﷺ ކުރައްވައި ދަންނަވާލުމަކުން ކުރުމާ، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ ސުންނަތުގައި އަޅުކަމުގައި އަމުރުފުޅުތަކާ ވެސް، އެ ކަންތައްތަކާ އެ ރަސޫލާ ކުރައްވައި ދަންނަވާ ގޮތަށް، އުނިއިތުރުނުކޮށް ކުރުމާ ހަމަޖެހުމަށް އެ ހަމަޖެ ވެސް.

47- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

3. ދުސްތިމަކުރުގާ އަމަލެއް ކުރުގައި ދެ އަމަލު ވުން. މިއެވެ.

މި ތިން ޝަރުޠުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ޝަރުޠެއް އުނިވެއްޖެ ނަމަ، ދެ އަމަލަކީ ޞާލިޙު އަމަލެއް ކަމުގައެއް ނުވާނެއެވެ.[48]

سُورَةُ مَرْيَمْ

سُوْرَةُ مَرْيَمَ އަކީ މައްކީ ސޫރަތެކެވެ. މި ސޫރަތަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާނުގައިވާ الْمَثَانِي ގެ ސޫރަތްތަކުގެ ތެރެއިން ހަތަރުވަނަ ސޫރަތެވެ.[49] الْمَثَانِي ސޫރަތްތަކަކީ، سُوْرَةُ ق އިން ފެށިގެން، سُوْرَةُ النَّاسِ ގެ ނިޔަލަށް އައިސްފައިވާ ސޫރަތްތައް ގިނަވަރި، ސަތޭކަ އާޔަތަށްވުރެން މަދު ކުރު ސޫރަތްތަކެވެ.[50]

الْمَثَانِي ސޫރަތްތަކުގައި ވަނީ، اللهُ ﷻ ގެ އަސްމާއުތަކާއި، ސިފަތްތަކާއި، ޤުދުރަތުގެއިން ކަންކަންތަކާއި، ބަރުޒުޚުތަކާއި، ދެ ދާރުން ފެށޭ ބަޔާން ބުރުހާނުތަކާއި، އިސްލާމީ އުސޫލުތަކުގެ މުހިންމު ޤަވާޢިދުތަކާއި، ނަޞޭޙަތާއި ސުލޫކުގެ ޤަވާޢިދުތަކާއި، اللهُ ﷻ ޢަބްދުވެރިކަމާ ބާރު މިސާލުތަކެވެ. އަދި ދެ ހާލަތާއި ޤަވާޢިދުތަކެއް الْمَثَانِي ސޫރަތްތަކުގައި ގިނަގިނައިން ތަކުރާރުކުރެއްވިފައި ވެސް ވެއެވެ.[51]
މި ސޫރަތުގައި ވަނީ 98 (ނުވަދިހަ އަށް) އާޔަތެވެ. އަދި، 6 (ހަ) رُكُوعْ އެވެ.
މި ސޫރަތަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ 19 (ނަވާރަ)ވަނަ ސޫރަތެވެ.

48- تَرْجَمَةِ مَعَانِي الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ لِلشَّيْخِ أَبِي بَكْر إِبْرَاهِيم
49- مَوْقِعُ الْمُصْحَفِ الْإِلِكْتْرُونِي التَّعْرِيفُ بِالسُّوَر
50- تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بن جَرِيرِ الطَّبَرِي وَسُنَنُ التِّرْمِذِي لِلْإِمَامِ أَبِي عِيسَى مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى التِّرْمِذِي وَسُنَنُ أَبِي دَاوُودَ لِلْإِمَامِ سُلَيْمَانَ بْنِ الْأَشْعَثَ السِّجِسْتَانِي
51- تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بن جَرِيرِ الطَّبَرِي وَالنُّكَتُ وَالْعُيُونُ لِلْإِمَامِ الْمَاوَرْدِي وَالْهِدَايَةَ إِلَى بُلُوغِ النِّهَايَةِ لِلْإِمَامِ أَبِي مُحَمَّدٍ مَكِّي بْنِ أَبِي طَالِبِ الْقَيْرَوَانِي ثُمَّ الْأَنْدَلُسِي الْقُرْطُبِي

رَسُولُ اللهِ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

(خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ) މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން، އެންމެ ހެޔޮ މީހަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާން އުނގެނި އަދި އުނގަންނައިދޭ މީހާއެވެ." އަދިވެސް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

(مَنْ عَلَّمَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، كَانَ لَهُ ثَوَابُهَا مَا تُلِيَتْ) މާނައީ: "اللهُ ﷻ ގެ ފޮތުން އާޔަތެއްގެ މިންވަރު ވެސް އުނގަންނައިދިނީ މީހަކަށް، އެ އާޔަތް ކިޔާފައި ހިނދަކު އެ ކިޔުމުގެ ޘަވާބު ލިބިލިބި ހުންނަހުއްޓެވެ."